

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

MATEMATİK EĞİTİMİ BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ORTAOKUL MATEMATİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ
DEĞER KAZANIMLARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
VE ÖRNEK UYGULAMALARIN GELİŞTİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERSİN GÜLEŞ

TOKAT

Eylül, 2019

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

MATEMATİK EĞİTİMİ BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ORTAOKUL MATEMATİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ
DEĞER KAZANIMLARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
VE ÖRNEK UYGULAMALARIN GELİŞTİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERSİN GÜLEŞ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Esra YILDIZ

TOKAT

Eylül, 2019

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

20/08/2019

Ersin GÜLEŞ

JÜRİ İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ersin GÜLEŞ' in “Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Örnek Uygulamaların Geliştirilmesi” adlı çalışması 20/08/2019 tarihinde jürimiz tarafından Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Matematik Eğitimi Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

Başkan: Doç. Dr. Tuğba HORZUM

Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Esra YILDIZ

Üye : Doç. Dr. Eyüp SEVİMLİ

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

17.09/2019
Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Kerem KILIÇER
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Değerler, hayatın her anında ve her alanında karşımıza çıkar. Farkında olalım veya olmayalım günlük yaşantımızdaki tüm davranışlarımız sahip olduğumuz değerlerin yönlendirmesiyle gerçekleşir. İnsanların ve toplumların yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi değerlerine sahip çıkmalarına ve onları gelecek kuşaklara aktarmalarına bağlıdır.

Günümüzde temel insani değerlerden uzaklaşan insanların kendilerine ve çevrelere verdikleri zararlara sıklıkla şahit olmaktayız. Özellikle çocuklar ve gençlerin yaşantıları, davranışları ve ahlak anlayışları milletimizin geçmişten bu yana sahip olduğu milli ve manevi değer anlayışımızdan gitgide uzaklaşmaktadır. Bu durumun görmezden gelinmesi, toplumsal yapının bozulmasına ve zamanla asimile olmaya sebebiyet verebilir. Bu anlamda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de değerlere sahip çıkılması ve küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılmasına yönelik çalışmalar mevcuttur. “Değerler Eğitimi” bu çalışmalardan en önemlisi olup önemi gitgide artmaktadır. Değerler eğitiminin planlı, bilimsel ve sistematik uygulanacağı yer ise eğitim kurumlarıdır.

MEB, güncellediği tüm öğretim programlarına değerler eğitimi yerleştirmiştir. Değerler eğitimi ayrı bir program olarak sunulmamış ve değerlerin bütün derslerin konu ve kazanımlarıyla bütünleşik bir şekilde, derslerde öğrencilere kazandırılması gerektiği belirtilmiştir.

Güncel matematik dersi öğretim programında da ilk defa yer verilen değerlerimizin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılması istenmiştir. Fakat programda hangi kazanımla hangi değerle ilişkilendirileceği ve bunun derslerde uygulamasının nasıl olacağına yönelik yeterli bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu durum ortaokul matematik öğretmenleri açısından bir belirsizlik oluşturmaktadır.

Soyut ve değerlerden uzak bir ders olarak algılanan matematik dersinde de değerlerin kazandırılabilmesi, matematiğin günlük hayatla ve değerlerimizle ne kadar iç içe olduğunun ortaya konulabilmesi, ortaokul matematik öğretmenlerine derslerinde kullanabilecekleri etkinliklerin sunulabilmesi ve küçük de olsa çocuklarımızın ahlaki gelişimlerine katkı sunabilir düşüncesiyle tasarlanan bu çalışma iki aşamalı

planlanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında güncel matematik dersi ğretim programında belirtilen değerlerin, matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek verilmesine dair uygulayıcı olan ortaokul matematik ğretmenlerinin görüşleri tespit edilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise matematik ders kazanımlarıyla değerlerin bütünleştirildiği örnek ders içi etkinliklerin, sınıf içi uygulamalar ve ğrenci görüşmeleri çerçevesinde değerlendirmesi yapılmıştır.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini esirgemeyen ve tez çalışmamın her aşamasında değerli fikirleriyle yol gösterici olan danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Esra Yıldız hocama çok teşekkür ederim. Çalışmamın son halini almasında yapıcı eleştirileri ve önerilerini dikkate aldığım değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Tuğba Horzum ve Sayın Doç. Dr. Eyüp Sevimli'ye teşekkür ederim. Yüksek lisans ders dönemimdeki tüm hocalarıma emeklerinden dolayı teşekkür ederim.

Çalışmama katılarak destek veren tüm meslektaşlarıma ve değerli öğrencilerime teşekkür eder hayatlarında başarılar dilerim.

Tez çalışmamın tamamlanmasında dualarını ve desteklerini esirgemeyen kayınbabam Ahmet Köksal'a ve kayınvalidem Ayşe Köksal'a çok teşekkür ederim. Hayatımın her aşamasında olduğu gibi yüksek lisans eğitimim boyunca da yanımda olan ve beni cesaretlendiren abim Enes Güleş'e ve ailesine, babam Erdal Güleş'e ve annem Şefika Güleş'e çok teşekkür ederim.

Yoğun çalışmalarım sırasında sabırla bana destek veren, tezimin ortaya çıkış serüveninde her zaman yanımda olan değerli eşim Hülya Güleş'e sonsuz teşekkürler.

ÖZET

ORTAOKUL MATEMATİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ DEĞER KAZANIMLARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ VE ÖRNEK UYGULAMALARIN GELİŞTİRİLMESİ

Güleş, Ersin

Yüksek Lisans, Matematik Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Esra Yıldız

Eylül 2019, xix + 143 sayfa

Bu çalışma iki temel amaç çerçevesinde aşamalı olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın ilk amacı, yenilenen matematik dersi öğretim programında belirtilen değerlerin, matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmesine yönelik ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmektir. Çalışmanın ikinci aşamasındaki amacı ise matematik ders kazanımlarıyla değerlerin bütünleştirildiği örnek etkinliklerin, sınıf içi uygulamalar ve öğrenci görüşmeleri çerçevesinde değerlendirilmesidir. Belirtilen amaçlar doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yaklaşımına dayalı durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasının örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılında İç Anadolu Bölgesindeki bir ilde görev yapan 8 ortaokul matematik öğretmeni oluşturmaktadır. Görüşme yapılacak öğretmenler amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme referans alınarak belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasının örneklemini ise araştırmacının görev yaptığı okuldaki 5, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden ders içi etkinliklere katılmaya gönüllü olan 43 öğrenci ve etkinlikler sonunda yapılacak görüşme için ölçüt örnekleme referans alınarak bu öğrenciler arasından belirlenen 8 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmen görüşme formu, ders içi etkinlikler ve öğrenci görüşme formu olmak üzere 3 farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında, ortaokul matematik öğretmenlerine uygulanmak üzere araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen 8 soru ve 6 sonda sorunun bulunduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında, ortaokul öğrencilerine uygulanmak üzere, araştırmacı tarafından geliştirilen değerlerin matematik dersi

kazanımlarıyla ilişkilendirildiği 11 tane ders içi etkinlik kullanılmıştır. Ders içi etkinlikler hazırlanmadan önce güncel matematik dersi öğretim programı, matematik ders kitapları, matematik etkinlikleri kitapları, ilgili literatür ve değerler eğitimi yaklaşımları incelenerek, öğretmen ve uzman görüşleri doğrultusunda ders içi etkinlikler hazırlanarak uygulanmıştır. Etkinlikler, programda yer alan 10 kök değer içerisinden seçilen adalet, dostluk, dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik olmak üzere 5 tane değer içermektedir. Etkinlik uygulamaları sonrası örneklemdaki öğrencilere uygulanmak üzere araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen 8 soru ve 3 sonda sorunun bulunduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerden ve ders içi etkinliklerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, ortaokul matematik öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda planlı bir değerler eğitimi çalışmasının yapılmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin matematik dersi öğretim programını ve ders kitaplarını, değerlerin öğrencilere kazandırılması konusunda yetersiz buldukları görülmüştür. Öğretmenler, matematik ders kazanımlarıyla değerlerin bütünleştirilmesinin kolay olmadığını düşünmektedirler. Öğretmenler değerler eğitimi konusunda kendilerini yetersiz bulmakta, derslerinde ders kazanımları ile değerleri bütünleştirememekte ve bu anlamda bir kılavuza ihtiyaç duymaktadırlar. Öğretmenlerin mevcut sınav sistemi ve akademik başarı beklentisi sebebiyle matematik derslerinde değerler eğitimini ihmal edebildikleri görülmüştür. Çalışma kapsamında hazırlanan ders içi etkinliklerin ders kazanımları ile değerleri bütünleştirebildiği, hem kazanımların tekrarına hem de değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesine katkı sunduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler etkinlikler öncesinde, matematik dersinin sayılar, formüller ve işlemlerden ibaret olduğunu düşündüklerini ve derse sınavdan geçme odaklı yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler etkinlikler sayesinde matematiğin sadece sayılar ve işlemlerden ibaret olmayıp günlük hayatla ve değerlerle iç içe olduğunu fark ettiklerini, kendilerinde ve arkadaşlarında var olan değerleri sorgulama imkânı bulduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler, değerlerin öneminin kavranması, matematik dersini sevdirmesi, toplumsal bilinci arttırması, zaman içerisinde yeni yetişen neslin ve toplumun yapısının düzelmesine katkı sunabileceği düşüncesiyle, matematik derslerinde değer temelli etkinliklerin yapılmasını gerekli gördüklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin kendi değer algılarını matematiksel problem durumuna göre açıklayıp sürece aktif olarak katılabilecekleri ders içi etkinliklerin yapılması önerilmektedir. Bu amaçla, öğretmenlere değerler eğitimi alanında hizmet içi eğitimler verilmesi gereklidir.

Ayrıca öğretmenlerin derslerinde kullanabilecekleri değer etkinliklerini içeren bir kılavuz kitap geliştirilmesi gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Matematik eğitimi, Değerler eğitimi, 10 kök değer, Ortaokul matematik öğretmenleri, Ortaokul öğrencileri.

ABSTRACT

EVALUATION OF THE VALUE ACQUISITIONS IN THE CURRENT SECONDARY SCHOOL MATHEMATICS CURRICULUM IN THE CONTEXT OF THE TEACHERS' OPINIONS AND SAMPLE PRACTICES

Güleş, Ersin

Master Thesis, Department of Mathematics Education

Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Esra Yıldız

September 2019, xix + 143 pages

This study has been designed in two stages. The aim of the first stage of the study is to determine the opinions, ideas and suggestions of the middle school mathematics teachers of the values suggested in the renewed mathematics curriculum by associating them with the mathematics learning outcomes. The aim of the second stage of the study is to evaluate the classroom activities that integrate learning outcomes and values based on the classroom practices and students' opinions. The design of the study is a case study. The participants of the first stage of the study consists of 8 secondary school mathematics teachers working in a province in the Central Anatolia Region in the 2018-2019 academic year. The maximum diversity method in purposeful sampling was used to determine the participants. The participants of the second stage of the research consists of 43 students volunteering to participate in the classroom activities from the 5th, 7th and 8th grade students at the public school where the researcher is working as a mathematics teacher. After that 8 students selected among these students by taking criterion sampling as the reference for the interview. In the research, three different measurement tools, teacher interview form, classroom activities and student interview form were used to collect data. In the first stage of the study, a semi-structured interview form with 8 questions and 6 probes developed by the researcher based on the expert opinions was used. In the second stage of the study, 11 in-class activities were prepared and implemented by researcher in the secondary school students' class. The activities developed by the researcher included values associated

with mathematics learning outcomes. Before the in-class activities were prepared, current mathematics curriculum, mathematics textbooks, mathematics applications textbooks, related literature and values education approaches were examined extensively, in-class activities were prepared in line with the opinions of teachers and experts, and finalized post-pilot activities. The activities include 5 values: justice, friendship, honesty, responsibility and helpfulness, chosen among the 10 root values included in the program. After the activities, a semi-structured interview form with 8 questions and 3 probe questions developed by the researcher with the expert opinion was used to apply to the students in the sample. The data obtained from the interviews and in-class activities were analyzed by content analysis method. As a result of the study, it has been found out that there is no planned values education activity for teachers in the schools. The teachers stated that they found the mathematics curriculum and the textbooks insufficient to bring the values to the students. Teachers think that it is not easy to integrate values with mathematics learning outcomes. Teachers find themselves inadequate in terms of integrate values in mathematics education. They are not able to integrate values and learning outcomes in their courses and they need a guide in this sense. It was seen that teachers could neglect values education in mathematics courses due to the current examination system and expectation of academic success. It was found that in-class activities prepared within the scope of the study were able to integrate the learning outcomes with the values and contribute to internalization of the values by the students. Before the activities, the students stated that they thought the mathematics course noting more than numbers, formulas and operations and they approached the course with a focus on passing the exam. Students stated that they realized that mathematics was not only consist of numbers and operations, but intertwined with daily life and values, and that they had the opportunity to question the values that exist in themselves and their friends. In addition, students stated that they deemed it necessary to carry out value-based activities in mathematics classes in order to understand the importance of values, to favorite mathematics course, to increase social awareness, and to contribute to the improvement of the structure of the new generation and society in time. They were disposed to participating in value activities in mathematics class. According to the results of the study, it is suggested that in-class activities students need to participate in the process by explaining their own value perceptions related to mathematical problem situations. For this purpose, in-service trainings should be provided to teachers in the field of values education. It is also

recommended to develop a guidebook that includes value activities in mathematics education that teachers can use in their lessons.

Key Words: Mathematics education, Values education, 10 root values, Middle school mathematics teachers, Middle school students.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ	xix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	5
Araştırmanın Önemi.....	6
Varsayımlar	8
Sınırlılıklar	8
Tanımlar	9
BÖLÜM II	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
Değer Kavramı	10
Değerlerin İşlevleri ve Özellikleri	11
Değerlerin Sınıflandırılması	12
Değerler Eğitimi.....	13
Değerler Eğitimi Gerekliliği Sebepleri	14
Türkiye’de Değerler Eğitimi	15

Değerler Eğitiminde Okulun ve Öğretmenin Rolü.....	17
Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar	19
Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı	20
Değerleri telkin etme yaklaşımı (öğüt verme)	20
Davranış değiştirme yaklaşımı.....	20
Değer Geliştirme Yaklaşımı	21
Değerleri belirginleştirme yaklaşımı (değer açıklama).....	21
Ahlaki muhakeme yaklaşımı (ahlaki ikilem tartışması)	22
Değer analizi yaklaşımı	23
Eylem/davranış öğrenme yaklaşımı.....	23
Bütüncül Yaklaşım	23
Kohlberg'in adil topluluk okulları yaklaşımı.....	23
Karakter eğitimi yaklaşımı.....	24
Değerlerin örtük programla öğretimi	24
Matematik Eğitiminde Değerler.....	25
2017 Taslak Matematik Dersi Öğretim Programında Değerlerin Yeri	27
2018 Matematik Dersi Öğretim Programında Değerlerin Yeri.....	28
BÖLÜM III.....	30
YÖNTEM	30
Araştırma Modeli	30
Evren ve Örneklem	30
Ölçme Araçları	32
Öğretmen Görüşme Formu.....	32
Ders İçi Etkinlikler	34
“Pasta İkramı” etkinliği	35
“Yuvarlak Hesap” etkinliği.....	36
“Kuruş Kuruş Alışveriş” etkinliği.....	36

“Ödenmemiş Faturalar” etkinliği.....	36
“Miras Paylaşımı” etkinliği	36
“İşveren Ne Yapsın?” etkinliği	36
“Araba Satışı” etkinliği.....	37
“Cirit Atma” etkinliği	37
“Engelli Rampası” etkinliği	37
“Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum” etkinliği	37
“Asansörle Yük Taşıma” etkinliği.....	37
Öğrenci Görüşme Formu.....	38
Veri Toplama Süreci	39
Öğretmen Görüşmeleri Süreci	39
Ders İçi Etkinlikler Uygulanma Süreci	40
Öğrenci Görüşmeleri Süreci	42
Verilerin Çözümlemesi	42
Araştırmanın Güvenirlik ve Geçerliliği.....	43
BÖLÜM IV	44
BULGULAR	44
Öğretmen Görüşmelerine Yönelik Bulgular	44
Değerler Eğitimi Hakkındaki Genel Görüşlere Yönelik Bulgular	44
Okullarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yapılan Çalışmalara Yönelik Bulgular..	45
Değerler Eğitimine Ağırlık Verilmesi Gereken Eğitim Kademeleri ve Derslere Yönelik Bulgular	46
Öğretmenlerin Önemstedikleri Değerlere Yönelik Bulgular.....	47
Değerlerin Matematik Dersi Kazanımlarıyla İlişkilendirilerek Öğrencilere Kazandırılmasına Yönelik Bulgular	48
Değerlerin Matematik Dersi Kazanımlarıyla İlişkilendirilmesine Dair Programdaki Açıklamaların Yeterliliğine Yönelik Bulgular	49

Matematik Ders Kitaplarının Değerleri İçermesinin Yeterliliğine Yönelik Bulgular	50
Matematik Derslerinde Değerler Eğitimi Kapsamında Yapılan Etkinliklere Yönelik Bulgular	51
Hangi Kazanımla Hangi Değerin İlişkilendirildiğine Yönelik Bulgular.....	52
Matematik Derslerinde Değerlerin Öğrencilere Ne Düzeyde Kazandırıldığına Nasıl Belirlendiğine Yönelik Bulgular	52
Değerler Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Bulgular	54
Matematik Derslerinde Değerler Eğitiminin Daha Yararlı Hale Gelmesi İçin Neler Yapılabileceğine Yönelik Bulgular	55
Ders İçi Etkinliklere Yönelik Bulgular	57
Cirit Atma Etkinliğine Yönelik Bulgular	57
Engelli Rampası Etkinliğine Yönelik Bulgular	59
Asansörle Yük Taşıma Etkinliğine Yönelik Bulgular.....	60
Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum Etkinliğine Yönelik Bulgular	62
Ödenmemiş Faturalar Etkinliğine Yönelik Bulgular.....	63
Araba Satışı Etkinliğine Yönelik Bulgular	65
İşveren Ne Yapsın? Etkinliğine Yönelik Bulgular	66
Miras Paylaşımı Etkinliğine Yönelik Bulgular	68
Kuruş Kuruş Alışveriş Etkinliğine Yönelik Bulgular	70
Yuvarlak Hesap Etkinliğine Yönelik Bulgular.....	71
Pasta İkramı Etkinliğine Yönelik Bulgular	73
Öğrenci Görüşmelerine Yönelik Bulgular	75
Değerler Hakkındaki Genel Görüşlere Yönelik Bulgular	75
Etkinlikler Öncesi ve Sonrası Değerlerle İlgili Farkındalıklara Yönelik Bulgular .	76
Günlük Yaşamda Önemsenen Değerlere Yönelik Bulgular.....	77
Etkinlikler Öncesinde Matematik Derslerinde Değerlere Yer Verilmesine Yönelik Bulgular	78

Etkinliklerde Yer Alan Matematik Dersi Kazanımları ile Değerlerin İlişkisine Yönelik Bulgular	78
İlgi Çeken Etkinliklere Yönelik Bulgular.....	79
Etkinliklerin Faydasına Yönelik Bulgular.....	80
Etkinliklerin Gerekliliğine Yönelik Bulgular	82
BÖLÜM V	84
TARTIŞMA	84
Öğretmen Görüşmelerinden Elde Edilen Bulgulara Yönelik Tartışma	84
Ders İçi Etkinliklerden Elde Edilen Bulgulara Yönelik Tartışma	91
Öğrenci Görüşmelerinden Elde Edilen Bulgulara Yönelik Tartışma	95
BÖLÜM VI.....	98
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	98
Sonuç.....	98
Öneriler	101
KAYNAKÇA.....	103
EKLER.....	109
Ek. 1 Öğretmen Görüşme Formu	109
Ek. 2 Ders İçi Etkinlikler	111
Ek. 3 Öğrenci Görüşme Formu	133
Ek. 4 Araştırma İzinleri.....	134
Ek. 5 Etik Kurul Kararı	138
Ek. 6 Öğretmen Görüşmeleri Araştırma Katılım Kabul Formu.....	140
Ek. 7 Veli Onam Formu	141
Ek. 8 Özgeçmiş	143

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar.....	13
Tablo 2. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Aşamaları.....	22
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri.....	31
Tablo 4. Etkinliklerdeki Değer Kazanım İlişkisi.....	34
Tablo 5. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Hakkındaki Genel Görüşleri.....	44
Tablo 6. Öğretmenlerin Okullarında Değerler Eğitimi Kapsamında Yapılan Çalışmalar.....	45
Tablo 7. Değerler Eğitimine Ağırlık Verilmesi Gereken Eğitim Kademeleri ve Dersler.....	46
Tablo 8. Öğretmenlerin Önemsediği Değerler.....	47
Tablo 9. Değerlerin Matematik Dersi Kazanımlarıyla İlişkilendirilerek Öğrencilere Kazandırılmasına Yönelik Görüşler.....	48
Tablo 10. Değerlerin Kazanımlarla İlişkilendirilmesi ile İlgili Programda Yapılan Açıklamaların Yeterliliği.....	50
Tablo 11. Matematik Ders Kitaplarının Değerleri İçermesinin Yeterliliğine Yönelik Görüşler.....	50
Tablo 12. Öğretmenlerin Matematik Derslerinde Değerler Eğitimi Kapsamında Yaptıkları Etkinlikler.....	51
Tablo 13. Öğretmenlerin Matematik Derslerinde Hangi Kazanımla Hangi Değeri İlişkilendirdiklerine Yönelik Görüşleri.....	52
Tablo 14. Öğretmenlerin Değerlerin Kazandırılma Düzeylerini Nasıl Ölçtüklarine Yönelik Görüşleri.....	53
Tablo 15. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar.....	54
Tablo 16. Matematik Derslerinde Değerler Eğitiminin Daha Yararlı Hale Gelmesi İçin Neler Yapılabileceğine Yönelik Görüşler.....	56
Tablo 17. Cirit Atma Etkinliğindeki Adalet Değerine İlişkin Bulgular.....	58
Tablo 18. Engelli Rampası Etkinliğindeki Sorumluluk ve Yardımseverlik Değerlerine İlişkin Bulgular.....	59

Tablo 19. Asansörle Yük Taşıma Etkinliğindeki Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular.....	61
Tablo 20. Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum Etkinliğindeki Tasarruf Değerine İlişkin Bulgular.....	62
Tablo 21. Ödenmemiş Faturalar Etkinliğindeki Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular.....	64
Tablo 22. Araba Satışı Etkinliğindeki Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular.....	65
Tablo 23. İşveren Ne Yapsın? Etkinliğindeki Adalet Değerine İlişkin Bulgular.....	67
Tablo 24. Miras Paylaşımı Etkinliğindeki Adalet ve Sorumluluk Değerlerine İlişkin Bulgular.....	69
Tablo 25. Kuruş Kuruş Alışveriş Etkinliğindeki Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular..	70
Tablo 26. Yuvarlak Hesap Etkinliğindeki Dürüstlük, Dostluk ve Yardımseverlik Değerlerine İlişkin Bulgular.....	72
Tablo 27. Pasta İkramı Etkinliğindeki Adalet Değerine İlişkin Bulgular.....	74
Tablo 28. Öğrencilerin Değerler Hakkındaki Genel Görüşleri.....	75
Tablo 29. Öğrencilerin Etkinlikler Öncesi ve Sonrası Değerlerle İlgili Farkındalıkları.	76
Tablo 30. Öğrencilerin Önemsedikleri Değerler.....	77
Tablo 31. Etkinlikler Öncesinde Matematik Derslerinde Değerlerin Yeri.....	78
Tablo 32. Etkinliklerde Yer Alan Matematik Dersi Kazanımları ile Değerlerin İlişkisi.....	79
Tablo 33. Öğrencilerin İlgisini Çeken Etkinlikler.....	80
Tablo 34. Etkinliklerin Öğrencilere Faydası.....	81
Tablo 35. Öğrencilerin Etkinliklerin Gerekliliğine Yönelik Görüşleri.....	82

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

DKAB: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TYÇ: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Değerler; yaşamın her anında ve her yerinde yer alan, bütün insan davranışlarının kaynağını oluşturan, zamana ve toplumlara göre değişiklik gösterse de önemini koruyan bir kavramdır. Bir toplumun varlığı ve gelişmesi o toplumda yaşayan insanların değerlerine sahip çıkmalarına ve o değerleri gerçekleştirmelerine bağlıdır; çünkü toplumu ve insanları bir arada tutan en önemli etkenlerden biri içselleştirilen değerlerdir (Aydın ve Akyol-Gürler, 2012).

Değerlere sahip olunmayan bir toplumda, toplumsal huzurun ve barışın olması beklenemez; çünkü toplumsal kuralları da değerler belirlemektedir. Günümüzde emniyet güçlerinin ve mahkemelerin iş yüklerinin fazla olmasının sebebi büyük olasılıkla değerlerin her geçen gün aşınması ve kaybolmasından kaynaklanmaktadır (Arabacı ve Akgül, 2013). Günümüzde yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler insanların her alanda yaşamını kolaylaştırmış, insanlara çağdaş dünyanın kapılarını aralamıştır. Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda kültürler ve toplumlar arası etkileşim artmış, dünya sınırları kalkmış, baskın kültürler diğerlerini kültürleme ve asimilasyon yoluna gitmiştir. Bu da bireylerin içinde yaşadığı toplumun hayata bakış açılarını, karakter özelliklerini, sahip oldukları değer, norm, tutum ve algılarını, toplum birlikteliğini, aile bütünlüğünü, toplumu var eden unsurları vb. tehdit eder duruma gelmiş ve toplumsal yapılarda tahribatın da artmasına sebep olmuştur. Artan suç oranları, çocuklar ve gençlerde görülen olumsuz davranışlar, ahlaksal çöküntünün ve değer sorunlarının yaşandığının apaçık kanıtıdır.

Türkiye ve diğer dünya ülkelerinde yaşanan değer aşınmaları insanlığı ciddi anlamda tehdit etmeye başlamıştır. Değerlerden uzaklaşan insanoğlu bir nevi insanlıktan da uzaklaşmaktadır. Bu olumsuz duruma son vermek için dünya genelinde uğraşlar verilmiş ve eğitim kurumlarında uygulanmak üzere “Değerler Eğitimi” modeli geliştirilmiştir (Yaman, 2012). Değerler eğitimi, bireylere aile veya toplum içerisinde de

verilebilmesine rağmen okullar ve okullarda öğretmenler bu eğitimi daha bilimsel, amaca uygun ve planlı bir şekilde yürütebilmektedir (Taymur, 2015). Ayrıca eğitim kurumlarının öncelikli görevleri, öğrencilerin doğru tercihlerde bulunmasına, hayatlarında önemli kararlar alabilmesine, insani anlamda olumlu davranışlar göstermesine, ahlaki bakımdan istenilen düzeyde olmasına yardımcı olmak ve değerlerle donanımlı bireyler yetiştirmektir (Hökelekli, 2013). Bu açıdan bakıldığında da eğitim kurumlarında değerler eğitiminin yapılması gerekliliği ortadadır.

Değerler eğitiminin amacı insanları bütünleştiren, toplum yaşamını düzenleyen, insanların mutlu ve huzurlu olmasını sağlayan ayrıca insanları tüm olumsuzluklardan koruyan değerlerin bireylere kazandırılmasıdır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2010). Değerler eğitiminde izlenmesi gereken yöntem ve teknikler konusunda donanımlı öğretmenler ve sürece öğrencilerin de aktif bir şekilde katılmasını sağlayan öğretim programları aracılığıyla değerler eğitiminin bahsedilen amaçlarına ulaşılacağı söylenebilir (Kale, 2007). Bu bağlamda ülkemizde 2005 öncesi ve sonrasındaki öğretim programları incelendiğinde öğretim programlarında değerler eğitiminin çok açık bir şekilde yer bulamadığı görülmüştür. Ancak 2017 yılında MEB, öğretim programlarında köklü değişikliklere gitmiş, 2017-2018 eğitim öğretim yılında uygulanmak üzere taslak programları yayınlamış ve bu programları güncelleyerek son halini verdikten sonra 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla tüm sınıf düzeylerinde yeni öğretim programları geçerli olmuştur. Hem taslak programlar hem de son hali verilmiş güncel programlarda değerler eğitimi müfredatların ana odağı haline gelmiştir.

Matematik dersi özelinde de ülkemizde 2017 yılı öncesindeki ortaokul matematik dersi öğretim programlarında değerlere dersin amaçları içerisinde örtük olarak değinilmiş, ders kazanımlarıyla ilişkilendirme noktasında veya programlarda değerler eğitime özel bir yer verilme durumuyla karşılaşılmamıştır. 2017 yılında taslak halinde sunulan programda değerlere ayrı bir başlıkta yer verilmiş, öğrencilere kazandırılması gereken değerlere ve yetersiz bir açıklama da olsa bazı değerlerin hangi kazanımlarla ilişkilendirilebileceğine dair açıklamalara yer verildiği görülmüştür. 2018 yılında güncellenen ve son hali verilen matematik dersi öğretim programında değerler eğitime yönelik düzenlemelerin yapıldığı görülmüştür. Öğrencilere aktarılması gereken değerlere, dersin amaçları içerisinde değerler eğitiminin milli ve manevi değerleri özümsemiş bireylerin yetişmesi noktasındaki önemine yer verilmiştir. Matematiğin değerlerden soyutlanmış bir ders olmadığı, bütün değerleri içerdiği ve

günlük hayat içerisinde ilişkili olduğu belirtilmiştir. Programda yapılan açıklamalar değerlendirildiğinde matematik derslerinde öğrencileri sadece matematiksel bilgilere boğmak yerine matematiği günlük hayatlarında kullanabilen ve değerleri içselleştirmiş bireylerin yetişmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2017, 2018).

Güncel programda değerlerle ilgili açıklamalar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Programda 10 kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) bahsedilmiş, bu değerlerin kazanımlarla ilişkilendirilerek verilmesi gerektiği vurgulanmış fakat hangi kazanımlarla ve ne şekilde yapılacağı açıklanmamıştır. Tüm illerde öğretmenlere hizmet içi eğitim kapsamında yeni güncellenen programın tanıtımı yapılmıştır. Tanıtımlarda üzerinde durulan konular arasında değerler eğitimi ön sıradadır. Programda bu değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla birlikte verilmesi gerektiği koordinatörler tarafından da belirtilmiş fakat nasıl verileceği tamamen öğretmenin inisiyatifine, kişisel yeteneği, öğretmenlik bilgi ve tecrübesine bırakılmıştır. Ortaokul matematik öğretmenleri açısından bu durum merak konusu olmuştur.

Öğretmenlerin öğretim programını sahiplenmeleri programın hedeflerine ulaşmasını sağlayacaktır (Karaman ve Karaman, 2016). Bu açıdan bakıldığında değerler eğitimine içeriğinde yer verilen güncel öğretim programının kullanılabilirliği, yeterlilik veya eksiklikleri ile ilgili uygulayıcı olan ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerinin tespiti önemlidir. Literatürde ortaokul matematik öğretmenlerinin değerler eğitimi kapsamında görüşlerine başvurulduğu sadece bir çalışmaya rastlanmıştır. Deniz (2018) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimiyle ilgili herhangi bir eğitim almadıkları buna rağmen derslerinde değerler eğitime yer vermeye çalıştıkları, en çok dürüstlük ve sabır gibi değerleri öğrencilere aktarmada zorlandıkları ve bazı öğretmenlerin matematiğin değerlere sahip olmayan bir ders olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Çalışmada öğretmenler, değerler eğitimi kapsamında öğretmenlere yönelik eğitimler verilmesi, matematik dersi öğretim programında öğrencilere değerlerin nasıl aktarılacağına dair açıklamaların ayrıntılı bir şekilde yer alması ve değerler eğitiminin ayrı bir ders olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Öğretmenlerin güncel matematik öğretim programlarındaki değer kazandırmaya yönelik açıklamaların ne kadar farkında oldukları, derslerinde uyguladıkları etkinliklerin ne düzeyde olduğu ve hangi kazanımla hangi değeri

bütünleştirebildiklerinin öğretmen görüşleriyle ayrıntılı ele alınması ve literatüre katkı sunulması gerekmektedir. Ayrıca matematik dersinin değer taşımayan, soyut bir alan olarak algılanmasının, değerler eğitiminin Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi değer aktarmaya daha müsait derslerin kazanımlarıyla bütünleştirilerek verilmesi gerektiği düşüncesinin ve matematik dersinde değerlerin verilebileceğine karşı önyargılı yaklaşımların değiştirilmesi de gerekmektedir.

Değerler eğitimine hayatın her aşamasında, değerler eğitimine yatkın olduğu düşünülen bazı derslerin aksine bütün derslerde değinilmesi gerektiği eğitim araştırmacıları tarafından kabul edilen bir durumdur. Fakat matematik eğitimi alanındaki çalışmalar incelendiğinde (Bishop, Clarkson, FitzSimons ve Seah 2000; akt. Horzum ve Ertekin, 2015; Bishop, FitzSimons, Seah ve Clarkson, 1999; Clarkson, FitzSimons, Bishop ve Seah, 2000; Seah ve Bishop 2000) değerlere çok az yer verildiği, matematik ders başarısının daha çok önemsendiği ve matematik öğretmenlerinin de matematik derslerinde değerlere yer verilmesinin gerekli olmadığını düşündükleri görülmektedir. Matematiğin duyuşsal boyutunu ele alan çalışmalar yapılmış olsa da yapılan çalışmalar tutum ve inanç üzerine yoğunlaşmakta olup değerler eğitimi boyutu görmezden gelinmektedir (Seah ve Bishop, 2000). Halbuki öğrencilerin zihinlerine sadece matematiksel bilgiler depolamanın aksine matematik dersi esnasında kazanımlarla entegre bir şekilde güçlü bir değer anlayışı kazandırmak için uğraşmak zorunluluğu da ortadadır. Ülkemizdeki sınav sistemi öğrenci ve ailelerini sınava hazırlanma telaşına ve öğretmenleri de başarı beklentisinden ötürü duyuşsal kazanımları ihmal etmeye yönelmektedir (Türk Eğitim Derneği [TED], 2010). Matematik derslerinde başarı beklentisinin diğer branşlardan daha ön planda olması da matematik derslerinde değerler eğitimine yer verilmesinin önündeki en büyük engellerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Değerlerin matematik dersleriyle bütünleştirilerek öğrencilere kazandırılmasına yönelik literatürde sadece bir çalışmaya rastlanmıştır. İpekçi (2018) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında sorumluluk sahibi olma, adaletli olma ve dürüst olma değerleriyle altıncı sınıf kazanımları bir araya getirilmiştir. Gerçek yaşam durumlarından oluşturulmuş etkinlikleri içeren değerler eğitimi programının ilgili değerleri öğrencilere kazandırmada etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca etkinliklerin öğrencilerin matematik dersine karşı düşüncelerini olumlu yönde etkilediği ve ders başarılarının artmasına da katkı sağladığı görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmacı

matematik ile değerler eğitiminin birleştirebileceğini, elde edilen etkinliklerin geręek yaşam durumlarından oluşturulabileceğini ve matematik dersi konu sonlarında oğrencilere uygulanabileceğini vurgulamıştır. Yapılan bu çalışma 6. sınıf kazanımlarıyla ve sorumluluk, adalet, dürüstlük değerleriyle sınırlıdır.

Literatürde değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmesine yönelik yeterli çalışmanın olmadığı görülmekte olup literatüre katkı sağlayacak çalışmalara ihtiyaç olduğu da dşnlmektedir. Bu bağlamada yapılacak çalışmayla öncelikle matematik dersi ğretim programında belirtilen değerlerin, ders kazanımları içerisinde bütünleşik olarak verilmesine dair uygulayıcı olan ortaokul matematik ğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmen görüşmeleriyle mevcut durum tespiti yapıldıktan sonra matematik ders kazanımlarıyla değerlerin bütünleştirildiği örnek ders içi etkinliklerin sınıf içi uygulamalar ve ğrenci görüşmeleri çerçevesinde değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında araştırmanın iki aşamalı problem durumu şu şekilde ifade edilebilir:

1. Güncellenen ortaokul matematik dersi ğretim programında yer verilen değerlerin matematik ders kazanımlarıyla ilişkilendirilerek derslerde oğrencilere kazandırılması hakkında ortaokul matematik ğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

2. Hazırlanan rnek ders içi etkinliklerin etkinlik sorularına verilen ğrenci cevapları ve etkinlik sonrası ğrenci görüşleri çerçevesinde uygulanabilirliği ve etkililiği nasıldır?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma iki aşamalı tasarlanmış olup çalışmanın ilk aşamasındaki amaç, yenilenen matematik dersi ğretim programında belirtilen değerlerin, matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek verilmesine dair uygulayıcı olan ortaokul matematik ğretmenlerinin görüşlerini tespit etmektir. Bu kapsamdaki alt amaçlar aşağıdaki gibidir:

1. Ortaokul matematik ğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik genel görüşleri nelerdir?

2. Ortaokul matematik öğretmenlerinin matematik dersi kazanımlarıyla değerlerin bütünleştirilebilmesi noktasında görüşleri nelerdir?

3. Ortaokul matematik öğretmenlerinin, değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek verilmesine dair programda yapılan açıklamaların ve verilen örneklerin yeterliliği hakkındaki görüşleri nelerdir?

4. Ortaokul matematik öğretmenleri derslerinde değerleri matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirme anlamında ne tür etkinlikler yapmaktadır?

5. Ortaokul matematik öğretmenleri öğrencilerin değerleri kazanma düzeylerini nasıl belirlemektedirler?

6. Ortaokul matematik öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarına yönelik karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

7. Ortaokul matematik öğretmenlerinin, değerler eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için önerileri nelerdir?

Çalışmanın ikinci aşamasındaki amaç ise matematik ders kazanımlarıyla değerlerin bütünleştirildiği örnek ders içi etkinliklerin, sınıf içi uygulamalar ve öğrenci görüşmeleri çerçevesinde değerlendirmesini yapmaktır. Bu kapsamdaki alt amaçlar ise aşağıdaki gibidir:

1. Hazırlanan ders içi etkinliklerin etkinlik sorularına öğrencilerin verdiği cevaplar çerçevesinde uygulanabilirliği nasıldır?

2. Öğrencilerin değerler ile ilgili genel görüşleri nelerdir?

3. Öğrenciler günlük yaşamlarında en çok hangi değerleri benimsemektedirler?

4. Öğrencilerin, etkinliklerde yer alan değerler ile matematik dersinin ilişkisi hakkında görüşleri nelerdir?

5. Ders içi etkinliklerin öğrencilere ne gibi faydaları olmuştur?

Araştırmanın Önemi

Programın hedeflerine ulaşmasında öğretmenlerin rolünün önemi düşünüldüğünde, güncel öğretim programının değerlerin öğrencilere kazandırılması

anlamında kullanışlılığı, yeterlilik veya eksiklikleri ile ilgili uygulayıcı olan ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerinin tespiti önemlidir.

Öğretmen görüşmeleri çerçevesinde araştırmanın;

- Ortaokul matematik öğretmenlerinin değerler eğitime yönelik genel görüşlerini belirleyebilmek,
- Güncel matematik dersi öğretim programındaki değerlerin ders kazanımlarıyla ilişkilendirilerek verilmesi noktasında ortaokul matematik öğretmenlerinin farkındalıklarını, bilgilerini ve yetkinliklerini ortaya koyabilmek,
- Öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarının, yaptıkları etkinliklerin, karşılaştıkları sorunların tespitini yapabilmek,
- Öğretmen görüşleri çerçevesinde matematik dersi öğretim programının değerler eğitimi bağlamında eksikliklerini ortaya koyabilmek,
- Sorunlara öğretmen gözüyle getirilen çözüm önerilerini belirleyebilmek açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Matematik dersi öğretim programının 2017 yılı taslak hali ve 2018 yılı güncellenmiş son halinde ilk defa değerlere açık olarak yer verilmiştir. Programlarda belirlenen 10 kök değerün uygun olan matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılması gerektiği vurgulanmış fakat programlarda öğretmenlerin hangi kazanımlarla hangi değeri bütünleştireceği ve bunu ders esnasında nasıl gerçekleştireceği tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır. Araştırma kapsamında hazırlanacak ders içi etkinliklerin matematik öğretmenlerine, program geliştiricilere ve konu ile ilgili tüm paydaşlara örnek olabileceği düşünülmektedir. Çalışmayı inceleyen matematik öğretmenlerinin değerlere ve değerler eğitime yönelik ilgi ve dikkatinin çekileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin etkinliklerden derslerinde faydalanıp kendilerinin de çeşitli etkinlikler tasarlayabilmeleri noktasında heveslenecekleri umulmaktadır.

İlgili alan yazın ve öğretim programları incelendiğinde değerlerin genelde Türkçe, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, DKAB vb. gibi sözel alan dersleriyle bütünleştirildiği görülmüştür. Sayısal ve değerlerden uzak bir ders olarak algılanan matematik dersinde, duyuşsal hedefler kapsamındaki değerlerin kazanımlarla nasıl bütünleştirilebileceğinin gösterilmesi bakımından da çalışmanın önemli ve değerli olduğu düşünülmektedir.

Matematik dersine yönelik alguların ve önyarguların bir nebze de olsa değiştirilmesine fayda sağlayabileceği, matematiğin tam da hayatımızın içinde ve değerlerimizle sıkı sıkıya bağlı olduğunu gösterebileceği düşüncesiyle hazırlanan ders içi etkinliklerin öğrenciler üzerinde etkisinin tespiti açısından da çalışmanın faydalı olabileceği düşünölmektedir.

Ayrıca çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlaması, araştırmacılara yeni ufuklar açması beklenmektedir. Uzun vadede düşünöldüğünde matematik dersinde de değerler eğitiminin desteklenmesiyle öğrencilerin değerleri içselleştirmeleri ve yaşamlarında değerlere uygun hareket etmeleri sağlanabilir. Dolayısıyla çalışmanın uzun vadede topluma fayda sağlayacağı düşünölmektedir.

Varsayımlar

1. Görüşmeye katılan öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşme sorularına içtenlikle cevap verip gerçek düşüncelerini paylaştıkları varsayılmıştır.
2. Öğrencilerin ders içi uygulamalarda etkinlik sorularına samimi ve bilinçli cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılı ikinci dönemi ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın birinci aşaması İç Anadolu Bölgesindeki bir ilde araştırma kapsamındaki ortaokullarda görev yapmakta olan 8 matematik öğretmenin görüşleri ile sınırlıdır.
3. Araştırmanın ikinci aşamasında yapılan etkinlikler, araştırmacının görev yaptığı okuldaki 5, 7 ve 8. sınıfta yer alıp araştırmaya katılan 43 öğrenci ile sınırlıdır.
4. Etkinlikler on kök değer içerisinden seçilen “adalet, dürüstlük, yardımseverlik, dostluk ve sorumluluk” değerleriyle sınırlıdır.
5. Etkinlikler sonrasında yapılan görüşmeler araştırmacının okulundaki 8 kız öğrenci ile sınırlıdır.

Tanımlar

Değer: İnsanın insanca yaşamasını ve diğer canlılardan farklılaşmasını sağlayan özellikleri içeren aynı zamanda davranışları yönlendiren inanışların tümüdür (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Değerler Eğitimi: Toplumsal huzuru sağlayan, insanları birbirine yakınlaştırıp olumsuzluklardan koruyan değerlerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik yapılan faaliyetlerdir (MEB, 2010).

Ders İçi Etkinlik: Araştırmacı tarafından geliştirilen 11 adet etkinlik kâğıdı.

Sınıf İçi Uygulama: Geliştirilen etkinliklerin sınıfta uygulanması.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Değer Kavramı

Değer, yüzyıllardır var olan ve toplumların yaşamını etkileyen bir kavramdır. İnsanlar, düşünmeye başladıkları andan itibaren hayatı anlamlandırmak için değerleri benimsemeye çalışmışlar ve bunun sonucu olarak da iyi bir insanda olması gereken değerlere dikkat çekmişlerdir. Değerler, zamana ve toplumlara göre değişiklik gösterse de önemini hiçbir zaman kaybetmemiştir. (Çakıroğlu, 2013, s.1).

Değerler, insan hayatına yön verdiği ölçüde anlamlıdır (Özden, 2005). Değerlerden uzak insanlar bilgi ve tecrübelerini insanlığın ve toplumun zararına olan faaliyetler için kullanabilirler (Doğanay, 2006). Bu açıdan bakıldığında toplum, değerleri önemser ve hayatını toplumsal değerlere göre şekillendiren insanlar da toplum nazarında kıymetlidir (Dökmen, 2000). Toplumun varlığı ve gelişmesi o toplumda yaşayan insanların değerlerine sahip çıkmalarına ve o değerleri gerçekleştirmelerine bağlıdır; çünkü toplumu ve insanları bir arada tutan en önemli etkenlerden biri sahip oldukları değerlerdir (Aydın ve Akyol-Gürler, 2012). Toplum tarafından benimsenen değerler insanların tüm yaşamını yönlendirir ve insanın kendisini tanımasını ve keşfetmesini sağlar. Bu anlamda değerler, insanın kendini gerçekleştirmesine ve mutluluğu yakalamasına yardımcı olur (Bahçe, 2010).

Değer kavramı birçok bilimin inceleme alanında yer aldığı için alan yazında çok fazla tanımı bulunmaktadır. Değer; Ulusoy ve Dilmaç (2016) tarafından, insanın insanca yaşamasını ve diğer canlılardan farklılaşmasını sağlayan özellikleri içeren aynı zamanda davranışları yönlendiren inanışların tümü; Çelikkaya (1996) tarafından, toplumun kabul ettiği değişen ve gelişen özelliklere sahip insan, toplum, ideoloji ve ilahi kaynaklardan beslenen kurallar bütünü; Öncül (2000) tarafından, bir şeyi diğerinden daha değerli ve üstün olarak derecelendirme; Yaman (2012) tarafından, insanların etrafında olup bitenlere karşı gösterdiği hassasiyet; Schwartz (1992; akt. Özensel, 2003) tarafından, insanların diğer insanların davranışlarını ve karşılaştığı olayları muhakeme etmek, kendi davranışlarını olumlu yöne sevk edebilmek için faydalandıkları kriterler olarak tanımlanmıştır.

Değerlerin İşlevleri ve Özellikleri

Günümüz dünyasında değerler her geçen gün daha sık telaffuz edilmektedir. Buna sebep olan ise değerlerin daha çok önemsenmesinden ziyade değerlere gereksinimin ortaya çıkmasıdır (Arslan ve Yaşar, 2003). Değerlerin insanlar üzerindeki baskılayıcı gücü kişileri değerlere göre hayat sürmeye sevk eder. Değerler, davranışlara yön veren standartlar olarak işlevde bulunurken toplum tarafından kabul gören davranışlar yapılan eylemin doğruluğunu veya yanlışlığını ortaya koyar (Fichter, 2009). Dolayısıyla değerler sosyal kontrol mekanizması olarak işlevde bulunurlar (Özensel, 2003).

Değerler, toplumdaki sosyal kontrol mekanizmasını yönlendirirken aynı zamanda bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini güçlendirir, bağlılıklarını artırır. Aynı toplumda bir arada yaşayan insanların hangi değerleri benimsedikleri konusunda ortak bir karara varmaları gerekir; çünkü aynı değerleri benimsemedikleri takdirde kendi aralarında veya kuşaklar arasında çatışmalar olacaktır. Fakat yaşanan bu çatışmalar “barışmak ve uzlaşmak” gibi evrensel değerler aracılığıyla çözülebilmektedir (Aydın ve Akyol-Gürler, 2012).

Değerlerin işlevlerinin yanında özelliklerinin bilinmesi de değer kavramının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Alan yazın incelendiğinde (Aydın, 2003; Aydın ve Akyol-Gürler, 2012; Doğan, 2007; Fichter, 2009; Özensel, 2003; Özgüven, 2011; Özlem, 2002; Rokeach, 1973; Silah, 2005) değerlerin özellikleri aşağıda özetlenmiştir:

- Değerler, kişilerin hayattan beklentileri ve amaçlarıyla bağlantı içerisinde olup kişileri amaçlarına ulaşmak için gereken davranışlara yönlendirir.
- Değerler, bireylerin seçim yaparken dikkate aldıkları ölçütlerdir.
- Değerler, kültürlere anlam katar ve kültür aktarıcıdırlar.
- Değerler, paylaştıkça gelişir ve toplumun büyük kesimine hitap eder.
- Değerler, toplum huzurunu arttırarak toplumsal ihtiyaçlara cevap verir.
- İnsanlar önemsedikleri değerler için kavga eder ve hatta hayatlarını hiçe sayabilirler.
- Her yapının kendine has değerleri bulunur.
- Değerler, olanla değil olması gerekenlerle ilgilenir.
- Değerler, öznel yapısı sebebiyle kişiler arasında tartışmaya konu olur.

- Değerlerin insan davranışları üzerindeki etkisi kısa süreli olmayıp kalıcı özellik gösterir.
- Değerlerin oluşumu tarihsel ve köklü birikimlere dayanır.
- Değerler, öğrenilip öğretilir.
- Değerler, tüm normları içerdiği için normlardan daha geneldir.
- Değerler, insanların kişiliklerinin bir parçası olup tam anlamıyla soyut değildir.
- Değerler, değişime ve yeniliğe açıktır.
- Değerler, insanları etkilemede ve ikna etmede kullanılır.
- Bireylerin dini ve politik tercihlerinde önemli yer tutar.
- Kişilerde eleştirme ve değerlendirme kıstası oluşturur.

Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramının kapsamı çok geniş olduğu için herkesin kabul ettiği ortak bir sınıflandırma mevcut olmayıp literatürde değerlerin sınıflandırılması ile ilgili çok fazla görüş bulunmaktadır. Bu sınıflamalar içerisinde en sık rastlanılanlar şu şekildedir:

- Edward Spranger değerleri bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değerler olmak üzere altı gruba ayırmıştır (Akbaş, 2004).
- Milton Rokeach toplam 36 değer belirlemiş ve bu değerleri her birinde 18 değer bulunacak şekilde amaç ve araç değerler olmak üzere iki gruba ayırmıştır (Özmete, 2007).
- Shalom H. Schwartz sınıflandırmasında Rokeach'ın 36 maddelik değer listesini geliştirerek güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik olmak üzere 10 temel değer tipi oluşturmuştur (Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000).
- Hilmi Ziya Ülken değerleri içkin (teknik, sanat ve fikir), aşkın (din ve ahlak) ve normatif (hukuk, iktisat ve dil) olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır (Ülken, 1965; akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2016).
- Oktay Akbaş, Türk milli eğitim sisteminde değerleri araştırmış, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini değerlendirerek araştırmanın sonucunda milli eğitimin temel amaçları arasında yer alan değerleri temel, demokratik, çalışma, bilimsel ve geleneksel olmak üzere beş kategoriye ayırmıştır (Akbaş, 2004).

- MEB ise güncellediği öğretim programlarında 10 kök değer belirlemiştir. Bu değerlerle ilgili öğrencilerin kazanması gereken tutum ve davranışlar Tablo 1’de verilmiştir (MEB, 2017).

Tablo 1. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar

Değerler	Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar
adalet	adil olma, eşit davranma, paylaşma...
dostluk	diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
dürüstlük	açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
öz denetim	davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
sabır	azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
saygı	alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
sevgi	aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
sorumluluk	kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
vatanseverlik	çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
yardımseverlik	cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

Bu çalışma kapsamında ortaokul matematik dersi öğretim programında yer alan 10 kök değer içerisinde seçilen “adalet, dostluk, dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik” değerleri Spranger’in değer sınıflandırmasından sosyal değerlerin, Rokeach’ın amaç ve araç değerlerinin, Schwartz’ın evrenselcilik, iyilikseverlik ve geleneksellik değerlerinin, Ülken’in aşkın değerlerinin ve Akbaş’ın değer gruplarının da içerisinde yer almaktadır. Değer sınıflandırmaları incelendiğinde çalışma kapsamında seçilen değerlerin ulusal olması yanında evrensel değerler olduğu da görülmektedir.

Değerler Eğitimi

İnsan öğrenmesinin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç boyutu vardır ve bu boyutların farkında olunmalıdır. Duyuşsal alanın bir parçası olan değerler eğitimi ile ailede ve okulda değerleri içselleştiren ve bu değerleri davranışa dönüştüren

bireyler yetişmelidir (Kantar, 2014). Ancak ülkemiz eğitim sisteminde bilişsel ve psikomotor davranışlara ağırlık verilirken duyuşsal davranışlar ikinci planda kalmaktadır (Hökelekli, 2011). Duyuşsal özelliklerin kazandırılması ve ölçümünün zor olması duyuşsal hedeflerin ihmal edilmesine sebep olmaktadır. Eğitim, sadece öğrencileri bilişsel yönde hayata hazırlıyorsa görevini tam olarak yerine getiremiyor demektir (Bacanlı, 2006).

Eğitim sistemlerinin görevi öğrencilere sadece bilgi ve beceri kazandırmak değildir ayrıca onlara insanı insan yapan temel değerleri kazandırmak, iyi bir yurttaş olmalarını sağlayacak eğitimi vermektir. Toplumsal huzuru sağlayan, insanları birbirine yakınlaştırıp olumsuzluklardan koruyan milli ve manevi değerlerin öğrencilere kazandırılması noktasında en önemli görev aileden sonra eğitim kurumlarına düşmektedir. Eğitim kurumlarında değer kazandırma faaliyetleri de değerler eğitimi olarak nitelendirilmektedir. Değerler eğitimi kapsamında yapılan tüm faaliyetler değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını kolaylaştıracaktır (MEB, 2010).

Değerler Eğitimi Gerekliliği Kılan Sebepler

Günümüz dünyası bilimsel ve teknolojik alanda ileri seviyelere gelirken insani değerler bakımından gittikçe gerilemektedir (Köylü, 2007). Günümüzde kadına, çocuğa, hayvanlara vb. yönelik şiddet olayları; hırsızlık, gasp, dolandırıcılık, yaralama, öldürme, taciz, tecavüz olayları ve siber suçlarda artış; iş ahlakında düşüş, okullarda yaşanan zorbalıklar, öğrencilerin sorumsuz, saygısız, ilgisiz davranışları, çevreye zarar verme, kişisel çıkarların ön plana geçmesi, yalan, iftira, haksız kazanç ve yüzlerce sayılabileceğimiz olumsuz durumlarla her an karşılaşmakta, sürekli bu gibi durumlara haber kanallarında şahit olunmaktadır. İnsanların birbirlerine güvenlerinin tamamen sarsıldığı bu günlerde çocuklarını tek başlarına oynamaya dahi gönderemiyor olmaları, gelinen noktanın çok da vahim olduğunu göstermektedir.

Gerek Türkiye’de gerekse dünyanın birçok ülkesinde görülen değer erozyonu ciddiye alınması gereken bir gerçekliktir. İnsanoğlunun değerlerden uzaklaşmakta olmasını dert edinen ülkeler bu konuya kafa yormuş ve değerler eğitimi öğretim programlarına kazandırmışlardır (Yaman, 2012).

Türkiye’de Değerler Eğitimi

Ülkemizde 2005 yılının öncesinde değerler, öğretim programlarında dolaylı olarak yer alırken 2005 yılından itibaren değerler ve değerler eğitimi planlı ve formal olarak ele alınmaya başlanmıştır (Turan ve Ulusoy, 2016). MEB, 2005’ten sonra ele aldığı değerler eğitimini derslerle paralellik kurarak resmi program üzerinden vermeye çalışmıştır.

Köklü bir değişim iddiasıyla 2005 yılından itibaren uygulanan ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) programı, önceki programların aksine öğrenciyi daha fazla öğrenme sürecinin merkezine alarak gerek temel beceriler, gerekse bilginin öğrenilmesi ve öğretilmesi açısından farklılıklar getirmiştir. Programda, değerler konusu üzerinde önemle durulmuştur. Ortaokulda zorunlu olarak okutulan Müzik, Trafik Güvenliği, Sosyal Bilgiler, DKAB ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük gibi derslerin öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması gereken değerlere yer verilmiştir. Zorunlu okutulan Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji, Yabancı Dil, Görsel Sanatlar, Beden Eğitimi, Teknoloji ve Tasarım, Trafik Güvenliği ve Rehberlik / Sosyal Etkinlikler dersleri ile seçmeli olarak okutulan derslerin genel amaçları içinde ve öğretim programlarının vizyonunda değer eğitimine yer verilmiştir (Özdaş, 2013).

Eğitim sistemimizde değerlerin öneminin anlaşılmasında Milli Eğitim Bakanlığının, 28-29 Mayıs 2010 tarihlerinde İstanbul’da düzenlediği “Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı”nın önemli bir yeri olmuştur. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu, konferansta var olan eğitim sistemi için yeni bir felsefi akımın tartışılacağını belirterek toplum içinde insanların geleceğe karşı tükenen iyimserliğinin vurgusunu yapmış ve insanların manevi gelişiminin önemini belirtmiştir. Değerlerin önemini vurgulayarak bunların gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan tek aracın eğitim olduğunu ifade etmiştir (Önder, 2011).

Değerler eğitimi, 18. Milli Eğitim Şurası’nda da önemli bir yer teşkil etmiştir. 8 Eylül 2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanı imzası ile yayımlanan 53 numaralı İlk Ders Genelgesi ile günümüz dünyasında küreselleşme sonucu ortaya çıkan değişimlerin insanları tehdit eden sorunlar doğurması ve bunların çözümünde değerlerin yerine önemle değinilmiş, değerler eğitimi tanımlanmış, değerler eğitiminde öğretmenin önemli rolünden bahsedilmiş ve okullarda uygulanmak üzere değer eğitimine yönelik etkinlik örneklerine yer verilmiştir (MEB, 2010).

18. Millî Eğitim Şûrasında “Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi” başlığı altında değerler eğitimine yönelik alınan kararlar aşağıda belirtilmiştir (MEB, 2010).

- Hem yerli hem de evrensel değer ve yaklaşımlara derslerin öğretim programlarında öncelikli olarak yer verilmelidir.
- Tüm öğretmenlere değerler eğitiminin önemi hakkında bilgilendirici çalışmalar yapılmalıdır.
- Eğitim fakülteleri ders programlarına değerler eğitimiyle ilgili bir ders eklenmeli ve görev yapan öğretmenlere ise konu ile ilgili hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Sahip olunan ortak değerlere önem vermenin yanı sıra farklı değer anlayışlarının topluma zenginlik katacağı ve saygı duyulması gerektiğine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Değerler eğitiminde STK’larla iş birliği yapılmalı ve alan öğretmenlerinin kullanımına sunulacak programlar ve materyaller üretilmelidir.
- Değerler eğitimi okul öncesinden yükseköğretime tüm örgün eğitimde ve hatta yaygın eğitimde, her derste ve tüm paydaşların işbirliğiyle yürütülmelidir.
- Değerleri içselleştirme anlamında örnek öğrencilerin ödüllendirme ölçütleri düzenlenmelidir.
- Değerler eğitimi alanında medyanın da desteğine başvurulmalıdır.
- Öğrencilerin bilişsel gelişimleri yanında duyuşsal gelişimleri de takip edilmelidir.

MEB’in değerler eğitimi üzerine girişimlerde bulunması üzerine ülkemizde başta özel okullar olmak üzere tüm devlet okullarında değerler eğitimine yönelik çalışmalara ilgi artmaya başlamıştır. Okullarda her ay bir değer belirlenmekte ve o değerle ilgili etkinlikler yapılmakta ve bunu yaparken de bazen ailelerle de işbirliği yapılabilmektedir. Derslerin ilk on dakikası değerler eğitimine ayrılabilmekte, ayın değeri ile ilgili sınıflara misafir getirilebilmektedir. Ayrıca belirlenen değer ile ilgili hikâye okuma, kompozisyon yazma, gazete çıkarma, drama vb. etkinliklere okullarda yer verilmektedir. Öğretmenler okul içi toplantılarda konuyla ilgili görüşlerini ve etkinlik önerilerini sunarak sürece yenilik ve farklılık katabilmektedir (Aydın ve Akyol-Gürler, 2012).

MEB, 2016-2017 eğitim öğretim yılı itibariyle derslerin öğretim programlarında geniş kapsamlı bir revizyon başlatmıştır. 18 Temmuz 2017 yılında yapılan basın

toplantısıyla öğretim programları kamuoyuyla paylaşılmıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılında 1, 5 ve 9. sınıflarda; 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla ise bütün sınıflarda ve her derste yeni programlarla eğitim öğretimin özveri ve kararlılıkla sürdürüleceği bildirilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın kamuoyuyla paylaştığı bildiriye değerlerin öğrencilere kazandırılmasında izlenecek etkili yöntemlerin tespiti için yapılan alan yazın taramasından, programların giriş bölümüne değerler eğitimiyle ilgili eklenen kısımlardan, belirlenen on kök değerden ve bu değerlerin ders kazanımlarıyla ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılması gerekliliğinden bahsedilmiştir (MEB, 2017).

Bildiriye değerler eğitimine yönelik ayrıca şu ifadelere de yer verilmiştir (MEB, 2017):

- Değerler eğitimi ayrı bir müfredat olmayıp öğretim programlarının tamamlayıcı bir unsurudur.
- Öğrencilerin değerleri yaşamlarında pratiğe dönüştürebilmeleri için etkili yöntemler kullanılarak gerekli fırsatlar oluşturulmalıdır.
- Öğrencilerin değerleri içselleştirebilmesi ve kalıcılığın sağlanması için ders kazanımlarıyla bütünleşik, akıl yürütme, araştırma yapma vb. çalışmalarla sürecin desteklenmesi gerekmektedir.
- Değerler eğitiminin amacına ulaşabilmesi için olumlu bir sınıf kültürü oluşturulmalıdır.
- Değerler eğitiminde ailelerle işbirliğine önem verilmelidir.

Bildirideki açıklamalar ve güncel öğretim programları incelendiğinde değerlerin ayrı bir ders içerisinde değil, tamamen ders kazanımlarıyla ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılması ön plana çıkmıştır.

Değerler Eğitiminde Okulun ve Öğretmenin Rolü

Kaymakcan ve Meydan'a (2014) göre okul, gelişigüzel bir yapıda olmaması gereken eğitimin planlı olarak yürütüldüğü kurumlardır. Okullar, çocukların yaşamında önemli bir yere sahiptir. Çocuklar ilk defa ailelerinden ayrılarak farklı bir sosyal ortama dâhil olurlar ve buradaki etkileşimleri çocukların karakterinin şekillenmesini sağlar. Çocukların kişilik gelişimlerinin en hızlı olduğu dönem okul öncesi dönemdir ve çocuklar bu dönemde okula başlamaktadır.

Günümüzde okul öncesi eğitimin yaygınlaşması dikkate alındığında okullarda nitelikli bir değerler eğitimi verilmesinin önem arz ettiği bir süreçte olduğumuz aşikârdır. Öğrencilerin doğru davranışlarda bulunmasını, uygun kararlar almasını, temel insani özellikleri içselleştirmesini sağlayacak değerlere sahip olarak yetişmesi okulların en önemli hedefidir (Hökelekli, 2013).

Okulun değerler eğitiminde başarılı olabilmesi için bir kültüre sahip olması ve tüm okul paydaşlarının, öğrencilerin değerleri içselleştirebilmesi noktasında ortak hareket etmesi gerekmektedir. Öğrencilerin iyi veya kötü davranışlarına verilen öğretmen, idareci ve diğer okul personel tepkilerinin farklı olması durumunda öğrenciler yaptıkları davranışların doğru veya yanlış olduğunu ayırt edemeyebilir ve değerleri kazanmaları zorlaşabilir. Okuldaki paydaşlar arasında öğrenciyle en çok vakit geçiren öğretmenlerdir ve dolayısıyla değerler eğitiminde en önemli sorumluluk öğretmenlerdedir.

Öğretmenlerin en önemli görevi insan yetiştirmektir. Bu yetiştirme sadece akademik anlamda bir yetiştirme değil aynı zamanda bireyi ahlaki ve manevi değerler yönüyle de yetiştirir. Öğretmen öğrencilerine bu anlamda rol model olan kişidir (Çelikkaya, 1996). Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin değerler eğitimi anlamında öğrencilere örnek olması, öğrencilere değerleri kazandırırken farklı teknikler kullanması, öğrencilere cesaret vermesi, teşvik edici olması gibi sorumlulukları vardır. Öğretmenler, resmi öğretim programlarının yanında olaylara verdiği tepkiler, tavır, davranış, iletişim tarzları ve ödül sistemleriyle örtük olarak da değerlerin kazandırılmasını sağlayabilir (Özdaş, 2013).

Öğretmenler, her geçen gün artan bu sorumlulukları karşısında kendilerini her zaman gelişime açık tutmalı, çocukların yeteneklerini ve ilgilerini bilmeli sadece müfredatı takip etmekle kalmayıp öğrencilerin hayatlarında önemli izler bırakacaklarını unutmamalıdır (Poyraz ve Dere, 2006, s. 45). Bunu yaparken de öğretmenler, değerler konusunda kanaatini ortaya koymamalı ve hangi değerlerin kazandırılacağı konusunda öğrencilere baskı yapmamalıdır. Öğrencilerin kendi değerlerini açıklama konusunda rahat bir ortam bulmalarına imkân sağlamalıdır (Aydın, 2008, s. 200). Ziebert (2007) değer eğitiminde öğretmenlerin aşırılıktan kaçınması gereken durumları “katı tutumlar ve aşırı hoşgörülü olma durumu” olarak belirtmiştir. Öğretmenlerin katı tutum sergilemeleri bireylerde otoritenin isteklerine uyma durumunu ortaya çıkarır. Katı bir

şekilde verilen değer eğitimi, öğrencilerin doğru yaklaşımları görmesini ve güven ortamı oluşmasını hedeflemiş olsa bile süreç, öğrencilerin tek tip düşünmesine ve bir nevi beyinlerinin yıkanmasına dönüşebilir. Aynı zamanda değer eğitimindeki aşırı hoşgörülülük bir sosyal boşluk oluşturarak öğrencilerin bir yargıya varmasını ve bu yargıyı savunmasını engelleyebilir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında hazırlanan etkinliklerin uygulanma sürecinde aşırılıklardan kaçınılmış, öğrencilere bir değer dayatması yapılmamış ve öğrencilerin kendi değerlerini açıklamaları için gereken imkânlar sağlanmıştır.

Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

İlgili alan yazın incelendiğinde değerler eğitimine yönelik çok farklı yaklaşımların kullanıldığı görülmektedir.

Literatürdeki genel eğilime göre değer eğitimi yaklaşımları, doğrudan aktarım ve değer geliştirme yaklaşımları olarak iki ana kategoriye ayrılabilir. Ayrıca iki yaklaşımı da sentezleyen adil topluluk okulları, karakter eğitimi, örtük öğretim gibi bütüncül yaklaşımlardan da bahsedilmesi mümkündür (Kaymakcan ve Meydan, 2014).

Değer eğitimi yaklaşımları literatürdeki genel eğilim dikkate alınarak şu şekilde sınıflandırılacaktır:

1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımları

- Telkin Etme
- Davranış Değiştirme

2. Değer Geliştirme Yaklaşımları

- Değer Açıklama
- Ahlaki Muhakeme
- Değer Analizi
- Eylem/Davranış Öğrenme

3. Bütüncül Yaklaşım

- Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları Yaklaşımı
- Karakter Eğitimi Yaklaşımı
- Değerlerin Örtük Programla Öğretimi

Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı

Yaklaşım öğretmen merkezli olup öğretmenler, belirledikleri değerleri öğrencilere empoze etmeye çalışır. Düz anlatım, tekrar, alıştırma ve gösteri yapma yöntemleri sıklıkla tercih edilir. Kural ve genellemeler verildikten sonra örneklerle desteklenen bu yaklaşım tümenden gelimci yapıdadır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Değerlerin doğrudan öğretimi kapsamında telkin etme ve davranış değiştirme yaklaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

Değerleri telkin etme yaklaşımı (öğüt verme). Telkin (öğüt verme) yaklaşımı tarih boyunca insan davranışlarını biçimlendirmek için kullanılmıştır. Bu yaklaşım “yeterince söyler ya da gösterirseniz insanlar sonuçta sizin istediğiniz gibi davranacaktır” varsayımına dayanır (Welton ve Mallan, 1999).

Bu yaklaşımda, toplumsal yaşama faydalı olduğu uzun yılların getirdiği birikim ve tecrübelerle ortaya çıkmış değerlerin kazandırılması temel hedeftir. Toplumca onaylanmış, öğrenciler için çok gerekli olduğu yetişkinler tarafından belirlenmiş değerler öğrencilere aktarılmaya çalışılır (Ekşi ve Katılmış, 2014). Belirlenen değerler tartışmaya açık değildir ve öğrenciler tarafından kabul edilmelidir. Öğrencilerin, değer hakkında akıl yürütmesi, değeri sorgulaması beklenmemekte olup değeri olduğu gibi sahiplenmesi gerektiği düşünülmektedir (Dilmaç, 2007; Kaymakcan ve Meydan, 2014).

Telkin etme yaklaşımı, uygulama bakımından öğretmenler için kolaylık sağlaması sebebiyle değerler eğitiminde sıklıkla tercih edilmektedir. Öğrencilerin değerleri benimsemeleri istenirken değerlerin zorla kabul ettirilmeye çalışılmasından kaçınılması gerekir (Çengelci, 2010).

Davranış değiştirme yaklaşımı. Bu yöntem edimsel koşullanmanın değer öğretimine uygulanmış halidir. Çünkü neyin iyi neyin kötü olduğu, neyin hoş giden neyin hoş gitmeyen bir davranış olduğu ödül ve ceza vasıtasıyla pekiştirilerek öğrenilir. Temelinde istendik davranışa ödül, istenmeyen davranışa ise ceza vardır. Burada ödül ve pekiştirme istendik davranışın sıklığını ve kalıcılığını attırırken ceza da istenmeyen davranışların yapılma sıklığını azaltmaktadır (Traynor, 2002).

Değer Geliştirme Yaklaşımı

Kişilerin kendi yaşantı ve tecrübeleri sayesinde şahıslarına özgü bir değer sistemi oluşturmasını hedefleyen, dolayısıyla değerlerin kazanımında tümevarımcı bir yol takip eden yaklaşımdır. İnsancı eğitim anlayışını temel alan bu yaklaşımda öğrencilerin kendilerine sunulan değerleri olduğu gibi kabul etmeleri yerine değerleri kendilerinin şekillendirmesi beklenir. Bu yaklaşım içsel bir bilinç ve etkin karar verme için tercih oluşturma anlayışına dayanır (Mehmedoğlu, 2006; akt. Kaymakcan ve Meydan, 2014).

Değer geliştirme kapsamında değer belirginleştirme, ahlaki muhakeme, değer analizi ve eylem öğrenme yaklaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

Değerleri belirginleştirme yaklaşımı (değer açıklama). John Dewey'in çalışmalarından etkilenecek, Raths, Harmin ve Simon tarafından 1966 yılında oluşturulan bu yaklaşım, bireyin değer vereceği şeylere başkalarının yönlendirmesi yerine, özgürce değerlendirmeler yaparak kendisinin değer hakkında karar vermesine dayanmaktadır (Aladağ, 2009; Demirhan-İşcan, 2007).

Bu yaklaşımdaki asıl amaç hedeflenen değerlerin kazandırılması değil, bireyde var olan değerler üzerine düşüncelerini ve değerlerinin farkına varmalarını sağlamaktır. Dolayısıyla bu yaklaşımda değerlerin edinme sürecine odaklanılır. Yani içerikten çok süreç önemlidir (Brady, 2008). Bu yaklaşımda öğrenciler akılcı düşünerek ve duygu kontrolü yaparak kendilerinde olan değerleri hissetmeye çalışırlar ve bunu yaparken öğretmenler öğrencilere yardım edebilirler. Sonuçta öğrenciler kendilerinde keşfettikleri değerleri akıl ve mantık süzgecinden geçirerek içselleştirirler (Fernandes, 1999).

Öğretmenler, tüm sınıf düzeylerinde ve derslerde bu yaklaşımı tercih edebilirler. Grupla çalışmaya uygun olan bu yaklaşımda öğretmenler herhangi bir değeri öğrencilere dayatmazlar, her fikre önem verirler ve öğrencilerin kendi değerlerini açıklamalarına fırsat verip onları cesaretlendirirler (Bacanlı, 2002).

Çalışma kapsamında hazırlanan ders içi etkinliklerin sınıf içi uygulamalarında değer açıklama yaklaşımına uygun hareket edilmiştir. Öğrencilerin yönlendirme yapılmaksızın özgürce değerlendirmelerde bulunup değer hakkında karar verebilmesi, değerlerin kazandırılmasından ziyade öğrencilerin değerler üzerinde düşünmesi ve kendinde var olan değerlerin farkına varabilmesi önemli görüldüğünden bu yaklaşım

tercih edilmiştir. Uygulama süresince yaklaşıma uygun olarak öğrencilere herhangi bir değer dayatması yapılmamış, her fikre önem verilmiş ve değerlerini açıklamaları için öğrenciler cesaretlendirilmiştir.

Ahlaki muhakeme yaklaşımı (ahlaki ikilem tartışması). Bu yaklaşım ahlak gelişimi alanında kapsamlı araştırmaları bulunan Kohlberg tarafından ortaya konmuştur. Kohlberg, ahlaki gelişimi incelerken Piaget'nin bu alanda ortaya koyduğu dönemleri dikkate almıştır. Piaget, ahlaki gelişimi yapılandırma süreci olarak görürken Kohlberg, evrensel ahlaki ilkeleri keşfetme süreci olarak ifade etmektedir. Piaget'in hikâyelerinde düşünce ile davranış arasında bir ayrım gözetilmezken Kohlberg'in hikâyelerinde zihindeki çatışmaları anlamaya yönelik farazi bir yapı vardır. Kohlberg, çalışmalarında kişilerin ahlak yapılarını ortaya çıkaracak ahlaki ikilem durumlarından faydalanmıştır (Selçuk, 2010).

Kohlberg, ahlaki ikilem içeren hikâyelerini araştırmalarında farklı yaşlardaki öğrencilere uygulamış ve öğrencilerin ahlaki yargılarının yaş düzeylerine göre farklılaştığını görmüştür. Kohlberg, ulaştığı sonuçlara dayanarak öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini üç düzey ve altı aşamaya ayırmıştır. Bu dönemler Tablo 2'de açıklanmıştır (Akbaş, 2004; Demirhan-İşcan, 2007; Selçuk, 2000).

Tablo 2. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Aşamaları

Düzeyley	Aşamalar
Gelenek Öncesi Düzey	Ceza ve İtaat Eğilimi: Otoriteye uyma ve cezadan kaçınma söz konusudur. Olayın gerisindeki nedenden çok, meydana getirdiği zararlar ilgilenirler. Yani fiziksel sonuçlar olayın iyi ya da kötü oluşunu belirler. Araçsal İlişkiler: Başka insanların ilgi ve isteklerinin farkında olmalarına rağmen karar verirken önceliği hep kendi ilgi ve isteklerine verirler.
Geleneksel Düzey	Kişiler Arası Uyum Eğilimi: Akran grupları ile işbirliği önem kazanır. İyi davranış, başkalarını mutlu etmek ya da yardımcı olmaktır. Davranışların altında yatan niyet ve başkaları tarafından onay görmek önem kazanır. Kanun ve Düzen Eğilimi: Toplumsal kural ve kanunlar, akran gruplarının önüne geçer. Kanunlara uymayanlar onaylanmaz.
Gelenek Sonrası Düzey	Sosyal Sözleşme Eğilimi: Kanun kullanımına ve bireysel haklara eleştirel gözle bakılmaya başlanır. Kanunların demokratik olarak değiştirilebileceği kabulü vardır. Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi: Kişiler, ahlaki ilkeleri kendileri oluşturur. Bu ilkeleri ihlal eden kanunlar, adalet yasadan önce geldiği için uygulanmamalıdır.

Kohlberg'e göre belirtilen dönemlerin sıralaması evrenseldir. Bu sıra değişmez. Ancak, herkes son döneme kadar gelemmez (Bacanlı, 2006, s.32).

Öğretmenlerin bu yaklaşımdaki rolü öğrencileri ahlaki ikilem durumlarıyla yüzleştirmek, tartışmayı yönetmek ve öğrencilerin düşüncelerini rahatça ifade edebilecekleri sınıf ortamı oluşturmaktır (Akbaş, 2004). Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğretmenin verdiği ikilem örnekleri öğrencilerin çıkmazlarını çözmeye yardım ederken iki farklı değer ilkesinin çatışmasıyla da problem çözüme kavuşturulmaya çalışılır. Bunu yaparken ikilemlerin derste işlenen konularla ilişkili, sade ve anlaşılır, tek bir cevaplı olmayan ve açık uçlu, akıl yürütmelere ve öğrenci hazırbulunuşluk düzeyine uygun olmasına dikkat edilmelidir (Doğanay, 2006).

Değer analizi yaklaşımı. Yaklaşımın temel amacı, öğrencilerin bilimsel araştırma sürecinden faydalanarak değer sorunlarını çözmelerine katkı sunmaktır. Öğrencilere buldukları ortamlarda nasıl davranmaları gerektiğinin telkin edilmesini onaylamayarak karşılaşılan sorunların nedenlerinin öğrenciler tarafından analiz edilmesiyle çözümlenmesi ve bir değer yargısına varılmasını destekler (Doğanay, 2006). Değer analiz edilirken bilimsel problem çözme basamaklarına benzer bir sıra izlenir (Welton ve Mallan, 1999).

Eylem/davranış öğrenme yaklaşımı. Çocukların değer anlayışlarını davranış olarak gösterebilmelerine yardımcı olmaya çalışan bu yaklaşımda öğretmenler sınıf içinden ziyade toplumsal hayata yönelik etkinliklere önem vermelidir (Aydın ve Akyol-Gürler, 2012). Eylem öğrenme yaklaşımında önemli olan öğrencilerin değerlerini eyleme dönüştürmeleri olup davranışa dönüşmeyen değerlerin bir anlam ifade etmediği düşünülmektedir (Huitt, 2004).

Bütüncül Yaklaşım

Değerlerin bütüncül öğretimi kapsamında Kohlberg'in adil topluluk okulları, karakter eğitimi ve değerlerin örtük programla öğretimi yaklaşımlarına aşağıda yer verilmiştir.

Kohlberg'in adil topluluk okulları yaklaşımı. Kohlberg, ahlak eğitiminin amacını ahlaki bakımdan üst seviyelere ulaşmak olarak belirtmiştir. Bunun için ise bireylere belli değerleri aktarmak yerine, akıl ve mantığı harekete geçirecek eğitim

programlarının oluşturulması gerekmekte olup yapılacak eğitim belli bir dersin konusu veya içeriği olmayıp bütün okulun görevi ve özelliği olmalıdır (Çileli, 1986, s. 24). Buradan hareketle Kohlberg'in ahlak eğitimi okul kültürünün bir parçası olarak gördüğünü belli bir dersle veya konuyla sınırlamanın yanlış olduğunu belirttiği söylenebilir. Kohlberg'in önemli bir amacı da okullardaki otoriter ortamı demokratik karar verme topluluklarına dönüştürmektir. Yani Kohlberg öğrencilerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin işbirliği yapmasıyla herkes için adil olan kurallarla dolu bir topluluk meydana çıkarmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda adil topluluk okulları yaklaşımı ahlaki muhakeme seviyesini Kohlberg'in altıncı düzeyindeki gelenek ötesi seviyeye ulaştırmak için kullanılan önemli bir değer öğretimi yaklaşımıdır (Dilmaç, 2007).

Bu yaklaşımda okulun demokratik yapısı için sorumluluklar paylaşılır ve kurallar okuldaki tüm paydaşlarla birlikte belirlenir (Sarı, 2007; akt. Kaymakcan ve Meydan, 2014). Adil topluluk okullarının katılımcı demokratik ortamında öğrencilerin okulun düzen ve yönetiminde sorumluluk alarak gerçek yaşam ikilemleri ile yüzleşmeleri sağlanır. Bu okuldaki sistemin kalbi okul meclisleridir. Düzenli olarak yapılan okul meclis toplantılarında demokratik kurallar çerçevesinde okulun yönetsel süreçlerinin de ele alınması sağlanmaktadır. Okullarda okul meclislerine yardımcı olan daha küçük danışma kurulları da yer almaktadır (Sandra, 2008; akt. Kaymakcan ve Meydan, 2014).

Karakter eğitimi yaklaşımı. Karakter eğitimi, içinde ahlak ve değerler eğitimi barındıran ayrıca vatandaşlık eğitimi konusuyla da bağlantılı olan bir kavramdır. Bu üç kavramın sınırları üzerindeki tartışmalar akademisyenler tarafında halen devam etmektedir (Özdemir, 2015). Kaymakcan ve Meydan (2014) karakter eğitiminin değerler eğitimi alanındaki çalışmalara oranla daha bütüncül ve sistemli olduğundan, değerler eğitiminin değerler arasında bir ayrıma gitmezken karakter eğitiminin ahlaki, toplumsal, geleneksel, hatta dini değerlere atıflar yapmasından ve ayrıca karakter eğitiminin değerler eğitimi yaklaşımlarından telkin etme yaklaşımına benzer bir yapıya sahip olmasından bahsetmektedir.

Değerlerin örtük programla öğretimi. Örtük program, resmi programın açıkça duyurulmamış ve yazılı olmayan informal kısmını oluşturmaktadır. Resmi programda yazılı olmayan okul ve sınıf içindeki her türlü mesaj, uyarıcı ve etkinlik gibi uygulamalar, idareci ve öğretmen yargıları, inançları, tutumları, yaklaşımları ve

davranışları, okuldaki işleyişi tasvir eden değerler, kurallar, normlar ve törenler, okul-öğrenci iletişim örüntüsü ve kültürel tutumlar örtük programın öğelerini oluşturur (Akpınar, 2013; Dilmaç, 2007).

Örtük program kazanımları resmi program kazanımları gibi açıktan verilmez, öğrenciler farkında olmadan bu kazanımları edinir (Tezcan, 2005). Örtük programlar en az resmi programlar kadar önemlidir. Okul kültürü içerisinde önemsenen değerler öğrencilere mutlaka sirayet edecektir. Okullardaki tüm paydaşların tutum ve davranışları, düzenlenen etkinlikler vb. öğrencilerde çeşitli değerlerin gelişmesinde önemli katkılar sunar (Ryan, 1993; akt. Çengelci, 2010). Burada dikkat edilmesi gereken nokta örtük program ile resmi programın uyumlu olması ve birbiriyle çelişmemesidir. Örnek vermek gerekirse işbirliğinin öneminin vurgulandığı bir okulda öğrenciler yarışmacı bir eğitim sürecinden geçiyorsa işbirliği ve yardımlaşma gibi değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesinde sıkıntılar yaşanacaktır (Doğanay ve Sarı, 2004).

Matematik Eğitiminde Değerler

Değerler eğitime hayatın her aşamasında ve yatkın olduğu düşünülen bazı derslerin aksine bütün derslerde değinilmesi gerektiği eğitim araştırmacıları tarafından kabul edilen bir durumdur. Fakat matematik eğitimi alanındaki çalışmalar incelendiğinde (Bishop, Clarkson, FitzSimons ve Seah 2000; akt. Horzum ve Ertekin, 2015; Bishop, FitzSimons, Seah ve Clarkson, 1999; Clarkson, FitzSimons, Bishop ve Seah, 2000; Seah ve Bishop 2000) değerlere çok az yer verildiği, matematik ders başarısının daha çok önemsendiği ve matematik öğretmenlerinin de matematik derslerinde değerlere yer verilmesinin gerekli olmadığını düşündükleri görülmektedir. Bunun nedeninin ise matematiğin değer taşımayan bir alan olarak algılanıyor olmasıdır. Matematik derslerinde matematiğin bilişsel olduğu kadar duyuşsal boyutuna ve bu anlamda da değerler eğitime yer verildiğinde öğrenciler matematiğin güzelliği, estetik yanı, ilerlemeciliği, tutarlı oluşu vb. yönlerini daha iyi kavrayacaklardır (Dede, 2007).

Matematiğin duyuşsal boyutunu ele alan çalışmalar yapılmış olsa da yapılan çalışmalar tutum ve inanç üzerine yoğunlaşmakta olup değerler eğitimi boyutu görmezden gelinmektedir (Seah ve Bishop, 2000). Bu sebeple matematik alanında değerler eğitime yer veren çalışmalar sınırlı sayıdadır. Aslında değerler, matematik

eğitiminin de niteliğini yükselten temel kavramlardır. Öğrencilerin zihinlerine sadece matematiksel bilgiler depolamanın aksine matematik dersi esnasında kazanımlarla entegre bir şekilde güçlü bir değer anlayışı kazandırmak için uğraşmak zorunluluğu da ortadadır. Birey matematiksel bilgilerle donanırken bu bilgileri toplum yararına kullanmasını sağlayacak değerleri de kazanmalıdır. Ülkemizdeki sınav sistemi öğrenci ve ailelerini sınava hazırlanma telaşına ve öğretmenleri de başarı beklentisinden ötürü duyuşsal kazanımları ihmal etmeye yöneltmektedir (TED, 2010). Matematik derslerinde başarı beklentisinin diğer branşlardan daha ön planda olması da derslerde değerler eğitimine yer verilmesinin önündeki en büyük engellerden birisi olabilir.

Bishop, matematik derslerinde kazandırılması gereken değerleri üç sınıfa ayırmıştır. Bunlar; matematiksel değerler, matematik eğitimi değerleri ve genel eğitimsel değerlerdir (Bishop, FitzSimons, Seah ve Clarkson, 1999). Bütün bu değerlerin matematik derslerinde öğrencilere kazandırılmaya çalışılması için MEB tarafından veya öğretmenlerce çeşitli ders içi etkinliklerin hazırlanması faydalı olacaktır. Doruk (2012) tarafından yapılan çalışmada öğrencilere matematiksel modelleme etkinlikleri sunulmuş ve etkinliklerin matematik, matematik eğitimi ve genel eğitimsel değerlerin kazandırılmasında ne gibi katkılar sağlayacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin 8 farklı matematiksel modelleme etkinliği ile bir dönem boyunca çalışmaları sağlanmış ve çalışma sonunda modelleme etkinliklerinin her üç değer grubunun da gelişimine katkı sağlayan zengin yaşantılar içerdiği tespit edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında ise genel eğitimsel değerler üzerine yoğunlaşmıştır. Literatürde matematik derslerinde genel eğitimsel değerlerin kazandırılmasına yönelik sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Literatürde, değerlerin ders kazanımlarıyla ilişkilendirildiği çalışmalar mevcuttur. Kunduroğlu (2010) çalışmasında 4. sınıf fen ve teknoloji dersi öğretim programıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi programının etkililiğini, Demirhan İşcan (2007) çalışmasında “evrensellik” ve “iyilikseverlik” değerlerini kazandırmaya yönelik Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji dersleriyle bütünleştirilerek oluşturulmuş değerler eğitimi programının etkililiğini, Herdem (2016) çalışmasında hoşgörü, demokrasi kültürü, dayanışma, özgüven ve azim değerlerini kazandırmaya yönelik 7. sınıf fen bilimleri dersi konularıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin değer gelişimine etkisini, Engin (2014) çalışmasında 7. sınıf düzeyinde Türkçe ve beden eğitimi dersleri öğretim programları ile

bütünleştirilmiş değerler eğitimi programının etkililiğini incelemiştir. Çalışmalardan elde edilen bulgulara göre, oluşturulan değerler eğitimi programının değerleri kazandırma anlamında etkili olduğu belirlenmiştir. Matematik alanında ise İpekçi (2018) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında sorumluluk sahibi olma, adaletli olma ve dürüst olma olarak belirlenen üç değere ait kazanımlarla altıncı sınıf ders kazanımlarının bir araya getirildiği etkinlikler hazırlanmıştır. Deneysel olarak planlanan çalışma sonrası öğrenci görüşmeleri de gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre etkinliklerin öğrencilere sorumluluk sahibi olma, adaletli olma ve dürüst olma değerlerine ait kazanımları kazandırdığı belirlenmiştir. Uygulanan değerler eğitimi program tasarısının öğrencilerin matematik dersine karşı düşüncelerini ve matematik dersi başarılarını olumlu yönde etkilediği yapılan görüşmelerin sonucunda belirlenmiştir. Araştırmacı matematik ile değerler eğitiminin birleştirebileceğini, elde edilen etkinliklerin gerçek yaşam durumlarından oluşturulabileceğini ve matematik dersi konu sonlarında öğrencilere uygulanabileceğini vurgulamıştır.

2017 Taslak Matematik Dersi Öğretim Programında Değerlerin Yeri

MEB'in 2017-2018 eğitim öğretim yılında uygulanması için hazırladığı taslak programın öğretmenlere tanıtılması amacıyla Temel Eğitim Genel Müdürlüğünce "Güncellenen Öğretim Programlarının Eğitici Eğitimi" programı çerçevesinde koordinatör öğretmenler yetiştirilmiştir. Koordinatörlerin illerde yapacakları öğretim programı tanıtım çalışmalarında kullanmaları için program tanıtıcı sunular ve dokümanlar hazırlanmış ve bu çalışmalar 81 ilde hizmet içi eğitim kapsamında öğretmenlerle paylaşılmıştır. Taslak matematik öğretimi programında en çok dikkat çeken, ilk defa programda açık bir şekilde yer verilen ve koordinatör eğitimcilerin en çok üzerinde durduğu konu "değerler" olmuştur.

Programda adalet, paylaşım, bilimsellik, esneklik, estetik, eşitlik, hoşgörü, iş birliğine önem verme, özgürlük, sabır, saygı, sorumluluk ve tasarruf gibi 13 değerden bahsedilmiş olup bilimsellik, adalet ve paylaşım değerlerinin hangi ders kazanımlarıyla ilişkilendirilebileceğine dair örneklere yer verilmiştir. Bilimsellik değerine veri/veri işleme öğrenme alanında yer alan kazanımlarda, adalet ve paylaşım değerlerine ise kesirler ve bölme ile ilgili kazanımlarda yer verilebileceği, eşit paylaşımın her zaman adil bir paylaşım olmayacağı vurgulanması gerektiği ve sınıf içi etkinliklere öğrencilerin aktif katılımının sağlanmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Değerlerin

ilişkilendirilebileceği kazanım numaraları örneklendirilirken ilişkilendirmenin nasıl yapılacağı ve etkinlik örneklerine rastlanmamıştır. Program öğrenciyi merkeze alan bir anlayışla düzenlenmiş ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenen 8 anahtar yetkinliklerle birlikte programda belirtilen değerlerin ilişkilendirmeye uygun kazanımlarla bütünleştirilerek öğrencilere kazandırılmaya çalışılmasını önemsemektedir (tegm.meb.gov.tr).

Yukarıda belirtilen açıklamalardan da görüldüğü üzere taslak programda bazı değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek verilmesine dair açıklamada bulunulmuş fakat nasıl ilişkilendirileceğine dair somut bir örnek veya etkinlik paylaşılmamış ve tamamen öğretmenin kendi inisiyatifine bırakılmıştır.

2018 Matematik Dersi Öğretim Programında Değerlerin Yeri

Programda değer, milletimizin milli ve manevi birikimlerinden süzülerek geçmişten günümüze kadar gelmiş ve bundan sonra da gelecek kuşaklara aktarılacak öz kaynaklarımız olarak tanımlanmıştır (MEB, 2018).

İlk defa bir matematik dersi öğretim programında değerler konusu ele alınmıştır. Programda “Değerlerimiz” başlığı altında değerlerin köklü oluşundan, hayatta karşılaşılan sorunların üstesinden gelmede insanlara güç verdiğinden, toplumun geleceğe güvenle bakabilmesi için insanların değerleri benimsemesi gerektiğinden, programın sadece akademik başarıya odaklanmayıp esas amacının yeni nesillerin alışkanlıklarına ve değer anlayışlarına etki ederek değerleri içselleştirmiş nesiller yetiştirmek olduğundan, değerlerin ayrı bir program olarak algılanmayıp eğitim süreciyle bütünleşik ve tüm öğretim programlarının esas gayesi olduğunun bilinmesi gerekliliğinden ve son olarak belirlenen on kök değer neler olduğundan bahsedilmiştir (MEB, 2018). Görüldüğü üzere güncel programda da değerlerin kazanımlarla ilişkilendirilerek verilmesi gerektiği vurgulanmış fakat hangi kazanımlarla ve ne şekilde yapılacağı açıklanmamıştır.

Çalışmada programdaki bu açıklamalara yönelik ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Literatürde güncel programlardaki değer açıklamalarına ve değerler eğitimine yönelik öğretmenlerin görüşlerine başvuru bazı çalışmalar mevcuttur. Baydır (2018) çalışmasında İngilizce dersi öğretim programıyla ilgili İngilizce öğretmenlerinin, Gözel (2018) çalışmasında ilkökul hayat bilgisi dersi

öğretim programıyla ilgili sınıf öğretmenlerinin, Kınacı (2018) ise çalışmasında sosyal bilgiler dersi öğretim programıyla ilgili sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine başvurmuştur. Ortaokul matematik öğretmenlerinin değerler eğitimi kapsamında görüşlerine başvurulduğu sadece bir çalışmaya rastlanmıştır. Deniz (2018) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimiyle ilgili herhangi bir eğitim almadıkları buna rağmen derslerinde değerler eğitimine yer vermeye çalıştıkları, en çok dürüstlük ve sabır gibi değerleri öğrencilere aktarmada zorlandıkları ve bazı öğretmenlerin matematiğin değerlere sahip olmayan bir ders olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Çalışmada öğretmenler, değerler eğitimi kapsamında öğretmenlere yönelik eğitimler verilmesi, matematik dersi öğretim programında öğrencilere değerlerin nasıl aktarılacağına dair açıklamaların ayrıntılı bir şekilde yer alması ve değerler eğitiminin ayrı bir ders olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Öğretim programlarının değerler açısından önemi kadar ders kitaplarının da bu anlamda yeterliliği önemlidir. Ders kitapları öğretim programlarının hedeflerini gerçekleştirmede kullanılan önemli araçlardan birisidir. Bu sebeple ders kitapları öğrencilere değerleri kazandırma sürecinde önemli rol oynar. Çalışma kapsamındaki öğretmen görüşmelerinde programın değerler açısından yeterliliği yanında ders kitaplarının da yeterliliğine yönelik öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Literatürde ortaokul matematik ders kitaplarındaki değerlerin araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmıştır. Şahin ve Başgül (2018) ortaokul matematik ders kitaplarında bulunan sosyal değerlerin incelenmesine yönelik çalışma yapmışlar ve bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenlere elektronik doküman sağlayan www.eba.gov.tr sitesinde yer verilen matematik ders kitaplarını incelemişlerdir. Çalışma sonucunda; en fazla sosyal değere yedinci sınıf ders kitabında yer verilirken, en az sosyal değere ise altıncı sınıf ders kitabında yer verildiği görülmüştür. Ders kitapları genel olarak değerlendirildiğinde ise; ders kitaplarında en fazla sorumluluk, en az ise hoşgörü değerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca sekizinci sınıf ders kitabı hariç diğer kitaplarda; en fazla sosyal değere “Sayılar ve İşlemler” öğrenme alanında yer verildiği tespit edilmiş olup ortaokul matematik ders kitaplarında sosyal değerler açısından standart sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren-örneklem, ölçme araçları, veri toplama ve veri analiz süreçleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırma Modeli

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımına dayalı durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında güncel matematik dersi öğretim programında yer alan değerlerin, matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek verilmesine dair uygulayıcı olan ortaokul matematik öğretmenlerinin programda yer alan açıklamalarla ilgili bilgi düzeyleri ve görüşlerinin ne olduğu, sınıflarında değerler eğitimi uygulamalarını nasıl yaptıkları, karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri derinlemesine incelenmiştir. Öğretmenlerin matematik dersi kazanımlarıyla değerleri ilişkilendirme konusunda yetkinliklerinin mevcut durum tespiti yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise hazırlanan örnek ders içi etkinliklerin etkililiği, öğrencilerin etkinlik sorularına verdiği yanıtlar ve öğrenci görüşmeleriyle ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Durum çalışması bir veya daha fazla olayın, grubun, mekânın, sistemin vb. derinlemesine incelendiği bir yöntemdir (McMillan, 2000). Ne, nasıl ve neden sorularının önem kazandığı eğitim araştırmalarında durum çalışması sıklıkla tercih edilmektedir (Çepni, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın birinci aşamasının evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında İç Anadolu Bölgesindeki bir ilde görev yapan ortaokul matematik öğretmenleri oluşturmaktadır. Evrendeki heterojenliğe yakın bir örnekleme ulaşmak için amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme referans alınarak belirlenen 8 ortaokul matematik öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklemden belirlenen öğretmenler çeşitliliği sağlayabilmek için araştırma yapılacak ildeki sosyoekonomik düzey bakımından iyi, orta ve alt seviyede; okul türü bakımından merkez, köy ve imam hatip ortaokulları yanında Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapan matematik öğretmenleri örnekleme dâhil edilerek örneklemin

evreni temsil etme düzeyi arttırılmaya çalışılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemede örneklemin farklı temsiliyetler içermesi evren hakkında değerli ipuçları verecek olup herhangi bir genelleme kaygısı da içermemektedir. Temel gaye, araştırma probleminin daha ayrıntılı ve geniş bir perspektifte betimlenebilmesi için belirlenen farklı durumlar arasındaki benzer ya da farklı yönlerin, ilişkilerin ortaya konulmasını sağlamaktır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017, s. 93).

Araştırmanın bulguları verilirken öğretmenlerin kimlikleri deşifre edilmemiş ve kodlar kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerle karışmaması için kadın öğretmenler K1, K2, ...; erkek öğretmenler ise E1, E2, ... şeklinde kodlanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgileri Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri

Sıra No	Öğretmenler	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Mesleki Kıdem	Değerler eğitime yönelik bir eğitim alıp almadığı
1	K1	Kadın	35	Yüksek Lisans	11-15 yıl	Hayır
2	K2	Kadın	29	Lisans	6-10 yıl	Hayır
3	K3	Kadın	30	Lisans	6-10 yıl	Hayır
4	E1	Erkek	35	Yüksek Lisans	16-20 yıl	Hayır
5	E2	Erkek	41	Lisans	16-20 yıl	Hayır
6	E3	Erkek	33	Lisans	11-15 yıl	Hayır
7	E4	Erkek	38	Lisans	11-15 yıl	Hayır
8	E5	Erkek	33	Lisans	11-15 yıl	Hayır

Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerden;

- 3'ü kadın 5'i erkektir.
- 33 ve 35 yaşlarında ikişer; 29, 30, 38, 41 yaşlarında da birer öğretmen vardır.
- 6 öğretmen lisans, 2 öğretmen yüksek lisans mezunudur.
- Mesleki çalışma süresi olarak 2 öğretmen 6-10, 4 öğretmen 11-15, 2 öğretmen ise 16-20 yıllık mesleki kıdeme sahiptir.
- 8 öğretmenin tamamı değerler eğitimi ile ilgili daha önce herhangi bir eğitim almamıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasının evrenini ise araştırmanın yapıldığı ildeki ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. İkinci aşamanın örneklemini ise araştırmacının görev yaptığı okuldaki ortaokul öğrencilerinden çalışmaya katılmaya gönüllü olanlar oluşturmaktadır. Ders içi etkinliklere toplamda 43 öğrenci katılırken bu öğrenciler arasından seçilen 8 öğrenci ile de görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan öğrencilerin tamamı kız öğrenciler olup 4 tanesi 8. sınıf, 4 tanesi 7. sınıf öğrencisidir. Araştırmanın bulguları verilirken öğrencilerin kimlikleri deşifre edilmemiştir ve Ö1, Ö2, ... gibi kodlar kullanılmıştır.

Görüşülen öğrenciler ölçüt örnekleme referans alınarak belirlenmiştir. Görüşülen öğrencilerin seçiminde gönüllülük, tüm ders içi etkinliklere katılmış olma ve kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri düşüncesiyle 7. veya 8. sınıf öğrencisi olma ölçüt olarak alınmıştır.

Ölçme Araçları

Araştırmada öğretmen görüşme formu (Ek. 1), ders içi etkinlikler (Ek. 2) ve öğrenci görüşme formu (Ek. 3) olmak üzere 3 farklı ölçme aracı kullanılmış olup ölçme araçları ile ilgili ayrıntılı bilgilere aşağıda değinilmiştir.

Öğretmen Görüşme Formu

Araştırmanın ilk aşamasındaki öğretmen görüşmelerinde araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İlgili literatürün incelenmesi, uzman görüşü alınması sonrasında görüşme formunun ilk hali oluşturulmuştur. Görüşme formunun ilk halinde 7 soru, 4 tane de sonda soru yer almıştır ve 3 ortaokul matematik öğretmeniyle pilot çalışması gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonrası uzman görüşü de alınarak görüşme formunda şu değişiklikler yapılmıştır:

- Değerler eğitimi hakkında öğretmenlerin genel görüşlerinin sorulduğu ilk soruda yer alan üç sonda soruya ek olarak öğretmenlerin hangi değerleri daha çok önemsediklerini tespit etmek amacıyla dördüncü sonda soru eklenmiştir.
- Değerlerin matematik derslerinde kazandırılmasına yönelik matematik dersi öğretim programında yapılan açıklamaların yeterliliğinin sorulduğu üçüncü soruya matematik ders kitaplarının da bu anlamda değerlendirilmesi için bir sonda soru eklenmiştir.

- Altıncı soruda öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri aynı soruda sorulurken yapılan düzenlemeyle soru sayısı arttırılmıştır. Altıncı soruda karşılaşılan sorunlar, yedinci soruda ise değerler eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için neler yapılabileceği şeklinde sorular güncellenmiştir.
- Soruların yerlerinin değiştirilmesine gerek görülmemiş olup ilk halindeki mantıksal sıralama aynı şekilde kullanılmıştır.
- Görüşme formuna son olarak öğretmenlerin eklemek istedikleri şeylerin olup olmadığı maddesi eklenerek forma son hali verilmiştir.

Görüşme formunun son halinin dilsel ve anlaşılabilirlik bakımından kontrolü iki Türkçe öğretmeni tarafından yapılmıştır.

Öğretmen görüşme formunun son halinde iki bölüm bulunmaktadır:

Birinci bölüm kişisel bilgiler bölümü olup bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki kıdem ve değerler eğitimi ile ilgili bir eğitim alıp almadığı soruları yer almaktadır. Bu bölüm öğretmenler tarafından doldurulmuştur.

İkinci bölüm öğretmen görüşme soruları bölümü olup 8 soru ve 6 tane de sonda sorudan oluşmaktadır. Soru maddeleri öğretmenlerin;

- Birinci soruda değerler eğitimi ile ilgili genel görüşlerini,
- İkinci soruda matematik dersi kazanımlarıyla değerlerin bütünleştirilebileceğine dair görüşlerini,
- Üçüncü soruda matematik dersi öğretim programında konuyla alakalı açıklamalarla ilgili görüşlerini,
- Dördüncü soruda derslerinde yaptıkları etkinlikler ve hangi değerle hangi ders kazanımını bütünleştirdiklerini,
- Beşinci soruda öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını nasıl ölçtüklerini,
- Altıncı soruda değerler eğitimine yönelik karşılaştıkları sorunları,
- Yedinci soruda konuyla alakalı önerilerini,
- Sekizinci soruda son olarak eklemek istediklerini tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir.

Ders İçi Etkinlikler

Araştırmanın ikinci aşamasında araştırmacı tarafından örneklemdaki ortaokul öğrencilerine uygulanmak üzere, değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirildiği 11 tane ders içi etkinlik hazırlanmıştır.

Ders içi etkinlikler hazırlanmadan önce matematik dersi öğretim programları, matematik ders kitapları, matematik uygulamaları ders kitapları, İpekçi'nin (2018) çalışmasında kullandığı etkinlikler, öğretmen görüşmelerinden elde edilen bilgiler ve öneriler kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Son olarak matematik eğitimi alanında doktoralı ve değerler eğitimi alanında çalışmaları bulunan bir alan uzmanının görüş ve önerileri doğrultusunda tamamı araştırmacı tarafından geliştirilen 11 tane ders içi etkinlik hazırlanmıştır. Etkinliklerde matematik dersi öğretim programında yer alan 10 kök değer içerisinden seçilen “adalet, dostluk, dürüstlük, sorumluluk (tasarruf), yardımseverlik” değerleri 5, 6, 7 ve 8. sınıf matematik dersi kazanımlarından uygun olanlarla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 4'te ders içi etkinliklerde yer alan değerlerin hangi kazanımlarla ilişkilendirildiği belirtilmiştir.

Tablo 4. Etkinliklerdeki Değer Kazanım İlişkisi

Etkinlik Adı	Sınıf Düzeyi	Değer	Kazanım
Pasta İkramı	5	Adalet	M.5.1.3.1. Birim kesirleri sayı doğrusunda gösterir ve sıralar.
Yuvarlak Hesap	6	Dürüstlük, dostluk, yardımseverlik	M.6.1.6.3. Ondalık gösterimleri verilen sayıları belirli bir basamağa kadar yuvarlar. M.5.1.5.6. Ondalık gösterimleri verilen sayılarla toplama ve çıkarma işlemleri yapar.
Kuruş Kuruş Alışveriş	6	Dürüstlük	M.6.1.6.6. Ondalık gösterimleri verilen sayılarla 10, 100 ve 1000 ile kısa yoldan çarpma ve bölme işlemlerini yapar.
Ödenmemiş Faturalar	7	Sorumluluk	M.7.1.5.2. Bir çokluğu diğer bir çokluğun yüzdesi olarak hesaplar.
Miras Paylaşımı	7	Adalet, sorumluluk	M. 7.3.2.4. Eşkenar dörtgen ve yamuğun alan bağıntılarını oluşturur, ilgili problemleri çözer.
İşveren Ne Yapsın?	7	Adalet	M.7.1.4.5. Doğru orantılı iki çokluğa ait orantı sabitini belirler ve yorumlar. M.7.1.5.1. Bir çokluğun belirtilen bir yüzdesine karşılık gelen miktarını bulur; belirli bir yüzdesi

verilen çokluğun tamamını bulur.

Araba Satışı	7	Dürüstlük	M.7.1.5.3. Bir çokluğu belirli bir yüzde ile arttırmaya veya azaltmaya yönelik hesaplamalar yapar.
Cirit Atma	7-8	Adalet	M.7.4.1.2. Bir veri grubuna ait ortalama, ortanca ve tepe değeri bulur ve yorumlar. M.8.5.1.5. Basit bir olayın olma olasılığını hesaplar.
Engelli Rampası	8	Sorumluluk, yardımseverlik	M.8.2.2.6. Doğrunun eğimini modellerle açıklar; doğrusal denklemleri ve grafiklerini eğimle ilişkilendirir. M.8.3.1.5. Pisagor bağıntısını oluşturur; ilgili problemleri çözer.
Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum	8	Sorumluluk (tasarruf)	M.8.1.1.1. Verilen pozitif tamsayıların çarpanlarını bulur; pozitif tamsayıları üslü ifade ya da üslü ifadelerin çarpımı şeklinde yazar.
Asansörle Yük Taşıma	8	Sorumluluk	M.8.2.3.1. Birinci dereceden bir bilinmeyenli eşitsizlik içeren günlük hayat durumlarına uygun matematik cümleleri yazar. M.8.2.3.3. Birinci dereceden bir bilinmeyenli eşitsizlikleri çözer.

Etkinliklerde yer alan “tasarruf” değeri güncel programdaki on kök değer içerisinde yer almadığı için en uygun olduğu düşünülen “sorumluluk” değeri içerisinde değerlendirilmiştir.

Hazırlanan etkinliklerden “Pasta İkramı”, “Ödenmemiş Faturalar” ve “Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum” etkinlikleri üzerinden pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma esnasında elde edilen deneyimler ve uzman görüşüne başvurularak etkinliklerin sonuna öğrencilerin ilgili değere yaklaşımlarını ve günlük hayatta uygulamalarını daha net ortaya çıkarabilecek birkaç soru daha eklenmiştir. Etkinliklerin dilsel kontrolü görüşme sorularında olduğu gibi iki Türkçe öğretmeni tarafından yapılmış ve etkinliklere son hali verilmiştir.

Etkinlikler ve pilot çalışma sonrası yapılan güncellemeler başlıklar halinde verilmiştir.

“Pasta İkramı” etkinliği. Büyüklükleri aynı olan iki pastanın konuklara eşit miktarda paylaşılmasıyla ilgili hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin birim kesirlerin sıralanmasıyla ilgili kazanım bilgilerinden faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Adalet değerinin incelendiği etkinliğe pilot çalışma sonrası

eklenen soruyla, öğrencilerin kendi hayatlarında adil olmaya dikkat etme durumlarını örneklendirerek açıklamaları istenmiştir. Etkinlikte toplam dört soru vardır.

“Yuvarlak Hesap” etkinliği. Zor durumdaki arkadaşına maddi yönden destek olmak için satış yaptığı ürünlerin fiyatlarını yukarı yuvarlayan kişinin davranışlarıyla ilgili hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin ondalık gösterimlerle yuvarlama, toplama ve çıkarma bilgileriyle etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Dürüstlük, dostluk ve yardımseverlik değerlerinin incelendiği etkinliğe pilot çalışma sonrası eklenen soruyla, öğrencilerin çevrelerindeki zor durumdaki insanlara nasıl yardım ettiklerini örneklendirerek açıklamaları istenmiştir. Etkinlikte toplam altı soru vardır.

“Kuruş Kuruş Alışveriş” etkinliği. Marketlerde satılan ürünlerdeki kuruşlu fiyatların markete getirisiyle alakalı hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin 10, 100, 1000 ile kısa yoldan çarpma kazanımıyla ilgili bilgilerinden faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Dürüstlük değerinin incelendiği etkinlikte toplam altı soru vardır.

“Ödenmemiş Faturalar” etkinliği. Ödemeyi geciktirdiği faturalara gecikme zammı gelen kişiyle alakalı hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin yüzde hesaplarıyla etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Sorumluluk değerinin incelendiği etkinliğe pilot çalışma sonrası eklenen soruyla, öğrencilerin günlük hayattaki sorumluluklarının neler olduğunu açıklamaları istenmiştir. Etkinlikte toplam beş soru vardır.

“Miras Paylaşımı” etkinliği. Babalarının vasiyeti üzerine yamuk şeklindeki tarlayı eşit paylaşmak isteyen iki kardeşle alakalı hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin yamuğun alan hesaplamalarından faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Adalet ve sorumluluk değerlerinin incelendiği etkinlikte toplam dört soru vardır.

“İşveren Ne Yapsın?” etkinliği. Haftalık çalışma süreleri belli olan üç işçisine haftalıklarını verecek işverenin, paylaşımı nasıl yapacağı ile ilgili hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin doğru orantı ve yüzdelerle ilgili kazanım bilgilerinden faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Adalet değerinin incelendiği etkinlikte toplam beş soru vardır.

“Araba Satışı” etkinliği. Araba satışı pazarlığında art arda iki kere yüzde olarak indirim yapılan aracın fiyatıyla ilgili satıcı ve alıcı arasında gerçekleşen olayla alakalı hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin yüzdelerle ilgili hesaplamalardan faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Dürüstlük değeriinin incelendiği etkinlikte pilot çalışma sonrası eklenen soruyla, öğrencilerin kandırıldıkları veya kendilerine dürüst davranılmadığı durumlardaki hissiyatlarını açıklamaları istenmiştir. Etkinlikte toplam altı soru vardır.

“Cirit Atma” etkinliği. Beş atış derecesi verilen üç sporcu arasından Milli takıma cirit atma branşında sporcu seçmekle alakalı hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin ortalama ve olasılık hesaplamalarından faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Adalet değeriinin incelendiği etkinliğe pilot çalışma sonrası eklenen soruyla, öğrencilerin adaletsiz bir duruma müdahale edip etmeyeceklerini nedenleriyle açıklamaları istenmiştir. Etkinlikte toplam beş soru vardır.

“Engelli Rampası” etkinliği. Bir köy öğretmeninin bedensel engelli öğrencisinin evine engelli rampası yapma girişimiyle alakalı hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin eğim ve pisagor ile ilgili kazanım bilgilerinden faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Yardımseverlik ve sorumluluk değeriinin incelendiği etkinliğe pilot çalışma sonrası eklenen soruyla, öğrencilerin toplumdaki engelli bireylerin yaşamını kolaylaştırmak için önerilerini açıklamaları istenmiştir. Etkinlikte toplam beş soru vardır.

“Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum” etkinliği. Okul bahçesinin etkin kullanımı için alanları aynı olan iki dikdörtgensel bölgenin etrafının telle daha uygun fiyata çevrilmesiyle alakalı hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin bir doğal sayının çarpanlarını bulma kazanım bilgilerinden faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Sorumluluk değeriinin incelendiği etkinliğe pilot çalışma sonrası eklenen soruyla, öğrencilerin tasarrufun kendileri için ne ifade ettiğini ve tasarruflu olmak için neler yaptıklarını açıklamaları istenmiştir. Etkinlikte toplam beş soru vardır.

“Asansörle Yük Taşıma” etkinliği. Asansörle yukarı çıkarması gereken kolileri asansörde yazan uyarıyı dikkate alarak en az seferde taşımaya çalışan kişiyle alakalı hazırlanan etkinlikte, öğrencilerin eşiitsizlik kazanımları ile ilgili bilgilerinden faydalanarak etkinlik sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Sorumluluk değeriinin incelendiği etkinliğe pilot çalışma sonrası eklenen soruyla, öğrencilerin kurallara uyup

uymadıkları ve uymayanları uyarma noktasındaki düşüncelerini açıklamaları istenmiştir. Etkinlikte toplam altı soru vardır.

Etkinlikler hazırlanırken örnek olayların günlük yaşam içerisinde olmasına dikkat edilmiştir. Matematiğin günlük yaşamla ve değerlerle iç içe yer aldığı öğrenciler tarafından fark edilmesi amaçlanmıştır. Çağlayan'a (2013) göre değerlerin gerçek hayatla ilgisinin belirlenmesi ve değerlere yüklenen anlamların öğrenciler tarafından fark edilmesi değerlerin öğrencilere kazandırılmasını kolaylaştıracaktır.

Etkinlik sorularının yazımında sıklıkla "Sen olsaydın ne yapardın?" gibi sorulara yer verilerek öğrencilerin empati kurarak olaya yaklaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Bottery'e (2000) göre de empatik düşünme, değerler eğitiminde önemle üzerinde durulması gereken bir kavramdır.

Öğrenci Görüşme Formu

Araştırmanın ikinci aşamasındaki öğrenci görüşmelerinde araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İlgili literatürün incelenmesi, uzman görüşü alınması sonrasında görüşme formunun ilk hali oluşturulmuştur. Görüşme formunun ilk halinde 7 soru yer almıştır ve 3 öğrenciyle pilot çalışması gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonrası uzman görüşü de alınarak görüşme formuna 1 soru ve bu soruyla alakalı 3 tane de sonda soru eklenmiştir.

Öğrenci görüşme formunun son halinde 8 soru ve 3 sonda soru bulunmaktadır. Soru maddeleri öğrencilerin;

- Birinci soruda değerlerimizle ilgili görüşlerini,
- İkinci soruda etkinlikler öncesi matematik derslerinde değerlerin yerini,
- Üçüncü soruda matematiğin değerlerimizle ilişkilerini,
- Dördüncü soruda en çok ilgi çeken değer ve nedenini,
- Beşinci soruda etkinliklerin faydalarını,
- Altıncı soruda etkinlikler esnasındaki hislerini,
- Yedinci soruda etkinliklerin gerekliliğini,
- Sekizinci soruda ise son olarak konu ile ilgili eklemek istediklerini tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir.

Görüşme formunun son halinin dilsel açıdan kontrolü iki Türkçe öğretmeni tarafından yapılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veriler toplanmadan önce gerekli yasal izinler (Ek. 4) ve etik kurul onayları (Ek. 5) alınmıştır. Veri toplama süreci öğretmen görüşmeleri, ders içi etkinliklerinin uygulanması ve öğrenci görüşmeleri süreci şeklinde üç başlık altında incelenmiştir.

Öğretmen Görüşmeleri Süreci

Araştırma kapsamında 8 ortaokul matematik öğretmeni ile nitel çalışmalarda sıklıkla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu teknikte araştırmacı, görüşme öncesinde sormayı planladığı soruların yer aldığı görüşme protokolünü hazırlar. Görüşme esnasında gidişata göre farklı ya da sorulara bağlı sonda sorularla görüşülen kişilerin fikirlerini ayrıntılı belirtmesi sağlanabilir. Araştırmacı eğer bir sorunun cevabını daha önceden sorduğu bir soruda elde ettiyse sonraki soruyu sormayabilir (Ekiz, 2003). Eğer görüşülen bireyler konudan uzaklaşan cevaplar veriyorsa araştırmacı gerekli yönlendirmeleri yaparak konuya odaklanılmasını sağlamalıdır (Çepni, 2012).

Görüşme yapılacak öğretmenlerin okullarına gidilmiş, okul idarecileri ve araştırmaya gönüllü olarak katılacak öğretmenlerle görüşülerek eğitim öğretimi aksatmadan görüşmelerin gerçekleşebileceği yer ve zaman ayarlaması yapılmıştır. Görüşmeler zamansal olarak öğretmenlerin boş derslerinin olduğu vakitlerde, teneffüslerde veya öğle aralarında; mekânsal olarak öğretmenler odasında, idareci odasında veya boş dersliklerde gerçekleştirilmiştir.

Görüşme öncesi öğretmenlere araştırma katılım kabul formu (Ek. 6) imzalatılmıştır. Araştırma katılım kabul formuyla araştırmanın yapılaş amacı, katılımın gönüllük esaslı olduğu, kişisel bilgilerin kesinlikle paylaşılmayacak olup verilerin öğretmen isimleri yerine kodlar yardımıyla raporlaştırılacağı, sorulara içtenlikle cevap vermenin güvenilirlik ve geçerlik açısından önemi, hem zamanı daha verimli kullanma hem de verilen yanıtların kaydının ayrıntılı bir şekilde tutulabilmesi için görüşme esnasında ses kayıt cihazı kullanılacağı ve istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri ile ilgili öğretmenlere bilgiler verilmiştir. Araştırmaya dahil olan

öğretmenler ses kayıt cihazının kullanılmasında sakınca görmemiş ve bütün görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Ders İçi Etkinlikler Uygulanma Süreci

Araştırma kapsamında hazırlanan örnek ders içi etkinlikler araştırmacının görev yaptığı okulda kendisi tarafından 5, 7 ve 8. sınıflara uygulanmıştır. 6. sınıflara araştırmacının dersinin olmaması sebebiyle 6. sınıf kazanımlarıyla alakalı iki etkinlik, bu kazanımları 6. sınıfta görmüş hatta 7. sınıfta benzer kazanımların da yer alması sebebiyle 7. sınıflara uygulanmıştır.

Etkinlikler uygulanmadan önce ders planları hazırlanmış ve etkinlikler ders planlarına uygun olarak eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde özellikle seçmeli matematik uygulamaları derslerinde ve her bir etkinlik 1 ders saati süresince öğrencilere uygulanmıştır ve uygulamalar ses kayıt cihazıyla daha sonra değerlendirilmek üzere kaydedilmiştir. Matematik uygulamaları derslerinin de amacı; öğrencilerin seviyelerine uygun gerçek veya kurmaca olay ve problemlerle karşılaştırılarak matematiksel uygulamalar yapmalarına fırsat vermek ve onların hem matematiksel yetkinliklerini hem de matematiğe karşı tutumlarını olumlu anlamda geliştirmektir (Aydın, 2016). Bu araştırmada da matematik uygulamaları dersinin kapsam ve amacına, öğrenci seviyelerine ve çevresel özelliklere dikkat edilerek gerçek hayatın içerisinde alınan problem durumlarıyla öğrenciler yüzleştirilmiştir. Burada tek fark problem durumlarının matematiksel uygulamaların yanında değerleri de sorgulatacak içeriklerle donatılmış olmasıdır.

Etkinlikler uygulanırken işbirliğini artırmak ve matematiksel işlemlerin yapılmasında birbirlerine yardımcı olabilmeleri için öğrencilere grupta çalışma özgürlüğü getirilmiş fakat değerlerle ilgili etkinlik sorularına öğrencilerin bireysel cevaplar vermeleri ve tartışmalara da kendi görüş ve düşünceleriyle katılmaları sağlanmıştır. Çünkü her öğrencinin değerleri anlamlandırması ve değerlere yaklaşımı farklı olup bireysel düşüncelerin paylaşılması ve tartışılması o değerlerin etkinlik boyunca farklı fikirlerle sorgulanmasını sağlamıştır. Öğrencilerin etkinliklerde yer alan değerleri çok boyutlu bir şekilde görmeleri, hissetmeleri, sorgulamaları ve farkına varmaları amaçlanmıştır. En güzeli de bunu değerlerden uzak bir ders gibi algılanan matematik dersi kapsamında yapmaları olmuştur.

Etkinliklerin uygulanması esnasında öğrencilere problem durumunun anlaşılması ve matematiksel işlemlerin yapılması noktasında rehberlik yapılmış fakat matematiksel işlemler sonrası sorgulanan değer kapsamında öğrencilere herhangi bir değer dayatması yapılmamıştır. Öğrenci cevapları doğru veya yanlış olarak değerlendirilmemiştir. Öğrencilerin değerlerini oluşturmaları sağlanarak ilgili değere yaklaşımlarını bizzat kendilerinin açıklamaları konusunda öğrenciler cesaretlendirilmiştir.

Ders içi etkinliklerin uygulanmasında genellikle değer belirginleştirme (açıklama) yaklaşımı kullanılmıştır. Kirschenbaum (2000), değer belirginleştirme sürecinde dört basamak olduğunu belirtmiştir. İlk olarak değerlerle ilgili bir konu veya aile, arkadaşlık, çalışma, sağlık, uyuşturucu kullanımı, boş vakit gibi ahlaki bir problem seçilir. Bu konuların seçimini öğrenciler de yapabilir. Daha sonra öğretmen sorularla ve etkinliklere öğrencilerin seçilen konu hakkında düşünmesine, konuşmasına, yazmasına ve okumasına yardımcı olur. Ardından öğretmen etkinlik ve tartışmalar sırasında herkesin fikrini özgürce söyleyebileceği bir ortam sağlar. Son olarak ise değer edinme süreçleri kullanılarak değerlerin açıklanması beklenir (Kirschenbaum, 2000).

Etkinliklerde öğrencilerin etkinlik sorularına verdikleri cevaplar ve tartışma esnasında kendi değer yargılarını belirtmeleri ve savunmaları, araştırmacıya öğrencinin değeri içselleştirme düzeyiyle ilgili anlamlı bilgiler sunmuştur. Duyuşsal alanla ilgili davranışların ölçülmesinde örnek olay yöntemi kullanılabilir (Sönmez, 1985; akt. Can, 2008) öğrencilere gösterilen veya sunulan davranış karşısında nasıl davranılacağı sözlü ve yazılı olarak ifade etmesinin istenilebileceği gibi öğrencinin davranışlarının gözlenebileceği belirtilmiştir. Ancak gözlenen davranışların altında yatan ve gözlenemeyen psikolojik etmenler ve süreçler ölçme esnasında gündeme alınamaz. Güvenirliğin sağlanması için değerlerin hedeflenen öğrenme seviyesini tespit etmek amacıyla yapılan gözlemlerin uzunca bir süre yapılması daha sağlıklı ve sağlam veriler toplanmasına yardımcı olacaktır. Bu yol uzun, zaman alıcı, güç ve kullanışlılığı sınırlıdır. Öğrencilere gerçekten hakikate yakın bir konu verip tartışmaları sağlanarak değerlerin dolayısıyla duyuşsal alanının ölçülmesi yapılabilir. Bu yöntem öğretmenin, öğrencilerin o konu hakkında ne bildikleri ve düşündükleri hakkında bir kanaate varmasına yardımcı olur (Arend, 1998; akt. Gözel, 2018).

Öğrenci Görüşmeleri Süreci

Ders içi etkinliklerin uygulamasından sonra 8 öğrenciyle nitel çalışmalarda sıklıkla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Kendi sınıf düzeyindeki tüm etkinliklere katılmış 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden görüşmeye katılmaya gönüllü öğrencilerin velilerine veli onam formu (Ek. 7) imzalatılmıştır. Veli onam formuyla velilere araştırmanın amacı, katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı, istenilen zamanda çalışmadan ayrılabilineceği, soruların rahatsızlık verecek bir durum içermediği, öğrenci kimlik bilgilerinin çalışmada istenmeyeceği ve görüşmelerin zamanı verimli kullanmak adına ses kayıt cihazıyla kaydedileceği ile ilgili bilgilendirmelerde bulunulmuştur.

Görüşmeler zamansal olarak teneffüslerde veya öğle aralarında; mekânsal olarak boş dersliklerde gerçekleştirilmiştir. Bütün öğrenci görüşmeleri kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Görüşmelerden ve ders içi etkinlik kağıtlarına verilen öğrenci cevaplarından elde edilen verilerin çözümlemesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallar çerçevesinde yanıtları kategorize ederek özetleyip sistematik bir şekilde sunmayı gerektirir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2017, s. 259).

Görüşme sorularına verilen yanıtlar biri araştırmacı diğeri de matematik eğitimi alanında doktora dercesine sahip bir uzman olmak üzere iki kodlayıcı tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve uygun kategoriler belirlenmiştir. Kodlayıcılar, görüş ayrılığı yaşadıkları kodlar üzerinde anlaşmaya varmışlar ve bazı kodların da birleştirilmesine karar vermişlerdir. Kodların uygun görülen kategorilere yerleştirilmesi sağlanmış ve ölçme aracındaki her soru için belirlenen temalar altında kategori ve kodlar belirtilmiştir. İlgili kategori-kod-frekans bilgilerine ve verilen cevaplardan yapılan doğrudan alıntılara araştırmanın bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Ders içi etkinliklerden elde edilen verilerin analizinde etkinliklerdeki sorulara verilen cevaplar araştırmacı ve alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Her öğrencinin aynı soruya verdikleri cevaplar birden çok kez okunmuş, cevaplar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiş ve uygun kategorilere ayrılmıştır. İlgili kategori,

frekans bilgilerine ve öğrenci cevaplarından yapılan doğrudan alıntılara bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Araştırmanın Güvenirlik ve Geçerliliği

Araştırmanın güvenirlilik ve geçerliliğini arttırmak için çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

İç güvenirlilik için bütün görüşmeler ve etkinlikler ses kaydına alınmış, araştırmanın her aşaması ve izlenen yol detaylı anlatılmış, kodlayıcılar arası tutarlılık kontrolü yapılmıştır. Kodlayıcıların görüş birliği ve ayrılığı frekansları belirlenmiş, kodlayıcılar arası güvenirlilik Miles ve Huberman'ın (1994) (Güvenirlilik = Görüş birliği / (Görüş birliği + Görüş ayrılığı)) formülü ile hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası tutarlılık yüzdesi öğretmen görüşmelerinin analizinde % 87 iken öğrenci görüşmelerinde % 91 olarak hesaplanmıştır.

Dış güvenirlilik için doğrudan alıntılara yer verilmesi yanı sıra araştırma kapsamında elde edilen tüm ham veriler, veri toplama araçları ve veri analizi sürecindeki çalışmalar araştırmacı tarafından saklanmıştır.

İç geçerlik için katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katılmaları sağlanmış, araştırma öncesi katılımcılara bilgilendirmeler yapılmış, görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş, ders içi etkinlik ve öğrenci görüşmeleri yapılarak öğrencilerden elde edilen verilerde çeşitleme yoluna gidilmiş ve araştırmanın her aşamasında uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Dış geçerlik için ise öğretmenlerle yapılan görüşmelerde örneklem seçimi amaçlı örnekleme yöntemiyle yapılmış ve hem öğretmen hem de öğrenci görüşmeleriyle ilgili doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulguları; öğretmen görüşmelerine yönelik, ders içi etkinliklere yönelik ve öğrenci görüşmelerine yönelik bulgular olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

Öğretmen Görüşmelerine Yönelik Bulgular

Bulgular, araştırmanın alt problemlerine ve öğretmen görüşme sorularına uygun sırayla kategori-kod-frekans tabloları, tablo açıklamaları ve görüşmelerden doğrudan alıntılarla ortaya konulmuştur.

Değerler Eğitimi Hakkındaki Genel Görüşlere Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerini tespit etmek amacıyla birinci soruda öğretmenlere “Değerler eğitimi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve sonda soruyla öğretmenlerin değerler eğitiminin amacı ve gerekliliği hakkında görüşleri alınmıştır. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 5’te belirtilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Hakkındaki Genel Görüşleri

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Gereklilik	Öğrencilerin insani değerlerden uzaklaşması	K1, K2, E3, E5	4
	Kaybedilen ve aşınan değerlerin tekrar kazandırılması için okulun ön ayak olması	E2, E5	2
	Okullarda öğrenci kaynaklı problemlerin giderilmesi	E1	1
Amaç	İnsan olmanın vasıflarına sahip olunması	K1, K3	2
	Milli ve manevi değerlerin aktarılması	E4, E5	2
Yöntem	Aile ve okulun bir bütün olarak süreç içerisinde hareket etmesi	K3, E4	2
	Başta DKAB olmak üzere her derste yapılması	E5	1
	Değerler eğitiminin ayrı bir ders olması	E3	1

Tablo 5'e göre, öğretmenlerin değerler eğitiminin yapılması gerekliliğinden, amacından ve yönteminden bahsettikleri görülmektedir.

Öğrencilere etik ve ahlaki değerlerin kazandırılması gerekliliğine vurgu yapan E3'ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Şimdi ben değerler eğitimi hakkında şunu düşünüyorum. Özellikle son yıllarda bu sosyal medya ve dizilerden kaynaklanan öğrencilerin pozisyonlarını düşündüğümüzde değerler eğitiminin sadece matematik dersinde değil normal bir ders olarak da bence dikkate alınması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle günlük hayatta yalan konuşma, ahlak duygusu ve etik değerler konusunda bence kesinlikle bir öğrencinin kazanması gereken durumlardır bunlar.”

Değerler eğitiminin öğrencilere iyi davranışlar kazandırmak amacıyla okul aile işbirliğiyle yürütülmesi gereken bir süreç olduğundan bahseden K3'ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“İnsanlara güzel, iyi davranışların kazandırılması amacıyla yapılan eğitimidir. Tabi eğitim bir süreç işidir. Aile ve okul bunu birlikte yürütmelidir.”

Okullarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yapılan Çalışmalara Yönelik Bulgular

Okullarda değerler eğitimi anlamında farklı uygulamaların olup olmadığını tespiti amacıyla öğretmenlere birinci soru içerisinde “Okulunuzda değerler eğitimi kapsamındaki çalışmalar ve sizce yapılması gerekenler nelerdir?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Okullarında Değerler Eğitimi Kapsamında Yapılan Çalışmalar

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Ders İçi	Öğretmenlerce ortak karar alınıp derslerde uygulanması	K1	1
	Plansız bir şekilde her öğretmenin kendi dersinde değinmesi	K3, E2, E3	3
	Kulüp ve şube rehber öğretmenlerinin derslerde çalışmalar yapması	E5	1
Ders Dışı	Okul koridoru pano çalışması	K3	1
	Yardım kampanyaları, kermes vb. etkinlikler	E4	1
Çalışma Yok	Planlı bir çalışmanın olmaması	K2, E1	2

Tablo 6'ya göre, okullarda değerler eğitimi çalışmalarını daha çok öğretmenler bireysel ve ders içi çalışmalarıyla plansız bir şekilde gerçekleştirmektedirler. Ders dışı

faaliyet olarak okul koridorlarına değerler panosu yapıldığı ve yardım kampanyalarının düzenlendiği görülmektedir. İki okulda ise hiçbir çalışmaya yer verilmediği görülmektedir.

Okulunda planlı bir çalışmanın olmadığını ve öğretmenlerin ortak karar alarak değerler eğitimine yer vermeye çalıştıklarını belirten K1'in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Yani ben katılmadım, fiilen görmedim. Yapılıyorsa da kendi eksikliğim, bilmiyorum. Genel olarak bütün öğretmen arkadaşlar ortak karar alıp bir şeyler yapmaya çalışıyoruz aslında. Ama çok da vakit olmuyor açıkçası. Çok koşturmaca hani, ders daha çok öğretim ağır basıyor.”

Okulunda ders dışı kapsamda yardım kampanyaları düzenlendiğini ifade eden E4'ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Ders dışında yapılan etkinlikler var. Mesela Yemen'e çocuklara bir kampanya yaptık. Yemen'e yardım gönderdik. Kermes yaptık. Sınıflar mesela her sınıf kendi öğrencileriyle kermes düzenledi ve kermesten kazanılan paraları Yemen'e gönderdi. Böyle bir değerler eğitimine girerse eğer.”

Değerler Eğitimine Ağırlık Verilmesi Gereken Eğitim Kademeleri ve Derslere Yönelik Bulgular

Okullarda değerler eğitimine hangi derslerde ve sınıf düzeylerinde ağırlık verilmesi gerektiğinin öğretmenler açısından tespiti ve hazırlanacak ders içi etkinliklere de yol gösterici olması bakımından öğretmenlere birinci soru içerisinde “Değerler eğitimine hangi sınıf düzeylerinde ve hangi derslerde ağırlık verilmesinin gerektiğini düşünüyorsunuz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7. Değerler Eğitimine Ağırlık Verilmesi Gereken Eğitim Kademeleri ve Dersler

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Eğitim Kademeleri	Okul öncesi	K1, K3, E2, E3, E4	5
	İlkokul	K1, K3, E1, E2, E3, E4	6
	Ortaokul	K1, K2, K3, E2, E3, E4	6
	Sadece 5 ve 6. sınıflar	E5, E1	2
	Lise	K1, K3, E2, E3, E4	5
Dersler	Bütün dersler	K1, K3, E1, E2, E3, E4, E5	7
	Sadece sözel dersler	K2	1

Tablo 7'ye göre, öğretmenlerin değerler eğitimine eğitimin her kademesinde ağırlıklı olarak da ilkokul ve ortaokulda yer verilmesi gerektiğini, iki matematik öğretmenin ise ortaokul 5 ve 6. sınıfın değerler eğitimi için daha uygun olduğunu belirttikleri görülmektedir. Öğretmenlerden biri değerler eğitiminin sadece sözel derslerde uygulanabileceğini diğer öğretmenlerin tamamının ise bütün derslerde uygulanması gerektiğini belirttikleri görülmektedir.

Değerler eğitiminin ortaokul kademesinde her sınıfta olması ve sadece sözel derslerde ağırlık verilmesi gerektiğini düşünen tek öğretmen olan K2'nin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bence ortaokulda 5, 6, 7, 8 hepsinde uygulanmalı. Hangi dersler? Sosyal Bilgiler dersleri, DKAB dersleri, Türkçe dersleri. Çünkü metin çalışıyorlar, daha ağırlıklı. Bir matematik dersinde kazanım yoğunluğu çok fazla, beklenti çok fazla. Kazanım içine entegre etmek de çok zor olduğu için sıkıntılı.”

Değerler eğitiminin özellikle 5 ve 6. sınıfta yapılması gerekliliğini vurgulayan E5'in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bence 5 ve 6' da daha gerekli. 7 ve 8 ler daha çok akademik çalışmalar yapıyorlar ama beşinci sınıf ve altıncı sınıf hem ergenlik öncesi dönemde bu tür milli ve manevi duyguların çalışma açısından daha verimli olacağı bir dönem. Hem de 7 ve 8 ler sınav kaygısının daha çok olduğu bir dönem olduğu için bu tür çalışmalar ya da bu tür örnekler öğrencilerin çok fazla dikkatini çekmiyor.”

Öğretmenlerin Önemsedikleri Değerlere Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin güncel matematik dersi öğretim programında yer alan 10 kök değerlerin ne kadar farkında olduklarını ve kendi değer sistemleri içerisinde önemsedikleri değerlerin neler olduğunun tespiti amacıyla öğretmenlere birinci soru içerisinde “Hangi değerlerin öğretimini daha çok önemsiyorsunuz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 8'de belirtilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Önemsediği Değerler

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Programdaki 10 Kök Değer	Dürüstlük	K1, K3, E2, E4	4
	Adalet	K2, E2	2
	Sevgi	K3, E1, E3, E5	4
	Saygı	K2, K3, E1, E3, E5	5
	Sorumluluk	K2, K3	2
	Vatanseverlik	K3, E5	2

10 Kök Değer Dışındakiler	Paylaşıcılık	K1	1
	Nazik olma	K2	1
	Güzel konuşma	K2, E3	2
	İftira ve dedikodudan uzak durma	E3	1

Tablo 8'e göre, öğretmenlerin matematik dersi öğretim programındaki on kök değerden daha çok saygı, sevgi ve dürüstlük değerlerini; programda yer almayan değerlerden ise en çok güzel konuşma değerini önemsedikleri görülmektedir.

Adalet ve dürüstlük değerlerine daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini belirten E2'nin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Yani adalet konusunda çocukların böyle adalet duygularını göz önünde bulundurduğumuzda yitirdiğini görüyoruz. Dürüstlük konusunda çek büyük sıkıntılar yaşıyoruz ve karşılaşıyoruz. Bunlara biraz daha ağırlık verilebilir.”

Değerlerin Matematik Dersi Kazanımlarıyla İlişkilendirilerek Öğrencilere Kazandırılmasına Yönelik Bulgular

Öğretim programında vurgulanan değerlerin ders kazanımlarıyla ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılması ve matematik dersinin bu anlamda değerlere yatkınlığını öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde tespit etmek amacıyla ikinci soruda öğretmenlere “Güncellenen ortaokul matematik dersi öğretim programında yer alan değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılması ile ilgili görüşleriniz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 9'da belirtilmiştir.

Tablo 9. Değerlerin Matematik Dersi Kazanımlarıyla İlişkilendirilerek Öğrencilere Kazandırılmasına Yönelik Görüşler

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Olumlu	İlişkilendirilebilir ama nasıl?	E2, E3	2
	Günlük hayattan örneklerle	K1	1
	Oran orantı, yüzdeler konularında	K1, E5	2
	Alışveriş problemlerinde	K1	1
	Ünite başlarında	E5	1
	Uygun olan konularda	E5	1

Olumsuz	Matematiğin değerlere yatkın olmaması	K2, K3, E4	3
	Öncelikli amacın ders kazanımları olması	E1	1

Tablo 9 incelendiğinde, değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmesine olumlu görüş bildiren öğretmenlerin ilişkilendirmenin olabileceğini düşündükleri halde nasıl olacağını bilemedikleri, günlük hayattan örneklerle, oran-orantı, yüzdeler, alışveriş problemleri içerisinde, uygun konularda ve ünite başlarında ilişkilendirilebileceği noktasında görüş belirttikleri görülmektedir. Olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin ise matematik dersinin soyut ve değerlere yatkın olmayan ve öncelikli amacın ders kazanımlarını vermek olan bir ders olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Günlük hayattan örnekler vererek değerleri matematik dersiyle ilişkilendirebildiğinden bahseden K1'in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Kazanımlarla şimdi şöyle aslında şuna döndü. Günlük hayatta direkt bizim zaten matematiği bağdaştırıyoruz. Günlük hayattan örnekler veriyoruz ki hem çocuklara daha somut olsun. Bu günlük hayattan örnekler verirken de tabiki ahlaki değerlerden mesela bir ticaretle ilgili bir şey anlatıyorsak oradan ahlaki değerlerden bahsediyoruz. Nasıl olması gerektiğinden, dürüstlükten her zaman bahsediyoruz.”

Matematik dersi kazanımlarıyla değerleri nasıl ilişkilendireceğini bilemediğini ifade eden E4'ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Yani kazanımlarla değerler eğitimi nasıl ilişkilendireceğiz bunu bilemiyorum zaten. Yani en büyük sıkıntı burada. ... on dördüncü yılını çalışan bir matematik öğretmeni olarak gerçekten bunun müfredatı verirken nasıl ekleneceğini bilemiyorum. Ve ders anlatırken hani değerler eğitime giriş yapmaya kalkıştımda ders bu defa din kültürü dersine dönüşüyor. Bu konuda matematikle bütünleştirip veremiyorum. Bunda çok zorlanıyorum.”

Değerlerin Matematik Dersi Kazanımlarıyla İlişkilendirilmesine Dair Programdaki Açıklamaların Yeterliliğine Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin değerlerin ders kazanımlarıyla ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılması noktasında öğretim programında yapılan açıklamaların ne kadar farkında oldukları ve bu açıklamaların yeterliliğinin tespiti amacıyla üçüncü soruda öğretmenlere “Değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek verilmesine dair programda yapılan açıklamaların ve verilen örneklerin yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 10'da belirtilmiştir.

Tablo 10. Değerlerin Kazanımlarla İlişkilendirilmesi ile İlgili Programda Yapılan Açıklamaların Yeterliliği

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Olumlu	Farklı öğretim programı kullanılması	E1	1
Olumsuz	Somutlaştırıcı örnek olmaması	E4, E5	2
	Hangi kazanımla hangi değer ilişkilendirileceğine dair açıklamaların olmaması	K3	1
Fikrim Yok	İnceleme fırsatının olmaması	K1, K2, E2	3
	Yüzeysel inceleme	E3	1

Tablo 10 incelendiğinde, öğretmenlerden biri farklı bir öğretim programı kullandığını ve bu programdaki açıklamaların yeterli olduğunu, olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin programdaki açıklamaların ve örneklerin yeterli olmadığını, dört öğretmenin ise programı incelemediklerini belirttikleri görülmektedir.

Programda hangi kazanımla hangi değer ilişkilendirileceğine dair bir açıklamanın olmadığını belirten K3'ün görüşleri aşağıdaki gibidir.

“Programı inceledim. Değerlerimizin yer aldığını gördüm. Kazanımlarla değerleri ilişkilendirmemiz gerektiğine dair açıklamalar var fakat hangi kazanımla hangi değeri ilişkilendireceğiz? Bununla ilgili bir bilgi göremedim. Yani yetersiz buluyorum bu anlamda.”

Matematik Ders Kitaplarının Değerleri İçermesinin Yeterliliğine Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin değerleri kazandırma noktasında matematik ders kitapları hakkında görüşlerini tespit etmek amacıyla öğretmenlere üçüncü soru içerisinde “Matematik ders kitaplarının değerleri kazandırma noktasında yeterliliği nasıldır?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 11’de belirtilmiştir.

Tablo 11. Matematik Ders Kitaplarının Değerleri İçermesinin Yeterliliğine Yönelik Görüşler

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Olumlu	Önceki senelere kıyasla kısmen iyi olması	K3	1
Olumsuz	Hem içerik hem değer bakımından yetersiz olması	K1, K2, E3, E4	4
	Örnekler, etkinlikler içerisinde az yer alması	E2, E5	2
Fikrim Yok	Kitapların incelenmemesi	E1	1

Tablo 11'e göre, öğretmenlerden birinin ders kitaplarını incelemeyeceği, birinin daha önceki senelere kıyasla değerleri içermesi bakımından kitapları beğendiği, altı öğretmenin ise kitapları bu anlamda yetersiz buldukları görülmektedir.

Değerlere ders kitaplarında yer verilse de yetersiz olduğunu düşünen E2'nin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Hani uygulamaların, etkinliklerin, örneklerin içeriğinde bazen geçebiliyor ama çok da yeterli görmüyorum.”

Matematik Derslerinde Değerler Eğitimi Kapsamında Yapılan Etkinliklere Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin öğrencilere değerleri kazandırmaya yönelik derslerdeki uygulamalarını tespit etmek amacıyla öğretmenlere dördüncü soruda “Derslerinizde değerler eğitimine yönelik ne tür etkinlikler yapmaktasınız?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 12’de belirtilmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlerin Matematik Derslerinde Değerler Eğitimi Kapsamında Yaptıkları Etkinlikler

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Kazanımlarla İlişkili	Problemler içerisinde	K1, K2, E5	3
Kazanımlarla İlişkisiz	Öğüt verme	K1, K3	2
	Örnek olma	K1, E5	2
	Grup çalışmasıyla işbirliğinin artırılması	K2	1
	Sorunlara yönelik değer açıklama	E2, E3	2
	Matematikle ilgilenen Türk-İslam âlimlerinin hayatlarından örneklerle	E4	1
	Yazılı kâğıtlarının öğrencilere okutturulması	E4	1
Paylaşılmayan	Etkinliklerin yapıldığı fakat programın özel olması	E1	1

Tablo 12 incelendiğinde bir öğretmenin etkinliklerini paylaşmadığı, üç öğretmenin değerlere problemler içerisinde yer verdiği, diğer öğretmenlerin ise derslerinde değerler eğitimine matematik dersi kazanımlarıyla ilişkisiz bir şekilde yer verdikleri görülmektedir.

Derslerinde değerler eğitimini kazanımlardan bağımsız bir şekilde öğüt vererek yaptığını belirten K3'ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Matematik soyut bir ders olduğundan dolayı kazanımlarla ilişkilendirmek zor. Kazanım içerisinde değil de kazanımdan bağımsız bir şekilde değerleri vermeye çalışıyorum. Bir nevi öğüt verme gibi bir şey bizim yaptığımız.”

Hangi Kazanımla Hangi Değerin İlişkilendirildiğine Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin derslerinde hangi kazanımla hangi değeri bütünleştirebildiklerini somut örneklerle tespit edip hazırlanacak ders içi etkinliklere de fikir olması amacıyla öğretmenlere dördüncü soru içerisinde “Hangi kazanımla hangi değeri bütünleştiriyorsunuz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 13'te belirtilmiştir.

Tablo 13. Öğretmenlerin Matematik Derslerinde Hangi Kazanımla Hangi Değeri İlişkilendirdiklerine Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Olumlu	Bölme işlemlerinde paylaşma, yardımlaşma	K2	1
	Toplama çıkarma işlemlerinde yardımlaşma	K2	1
Olumsuz	Somut bir örnek yok	K1, K3, E1, E2, E3, E4, E5	7

Tablo 13 incelendiğinde, sadece bir öğretmenin toplama, çıkarma ve bölme işlemlerinde paylaşma ve yardımlaşma değerlerini ilişkilendirebildiği, diğer yedi öğretmenin derslerinde hangi kazanımla hangi değeri ilişkilendirdiklerine yönelik somut bir örnek veremedikleri görülmektedir.

Tek somut örnek veren K2'nin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bölme işleminde özellikle üç basamaklı sayıları iki basamaklı sayılara bölerken vs. gibi bölme işlemlerinde paylaşmak, yardımlaşmak. Toplama çıkarma işlemlerinde işte borç verdi, on elmanın beşini verdi, arkadaşına ikram etti gibi. Bölmede işte kekimin yarısını verdim, yarısı ne kadar? Arkadaşımınla paylaştım. Misafirlere bir tepsisi keki ikram ettim işte on parçaya böldüm, beşini ikram ettim gibi.”

Matematik Derslerinde Değerlerin Öğrencilere Ne Düzeyde Kazandırıldığına Nasıl Belirlendiğine Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin duyuşsal alan içerisinde yer alan değerleri öğrencilerin kazanma veya içselleştirme düzeylerini nasıl belirlediklerini tespit etmek amacıyla öğretmenlere beşinci soruda “Derslerinizde, değerler eğitimi ile ilgili kazanımların öğrencilere ne

düzeyde kazandırıldığını nasıl belirliyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 14’te belirtilmiştir.

Tablo 14. Öğretmenlerin Değerlerin Kazandırılma Düzeylerini Nasıl Ölçtüklerine Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Öğrenci Davranışlarını Gözlem	Sosyal hayat içerisinde	K1, K2, E4, E5	4
	Okul içinde	K3, E1, E2, E5	4
	Ders içinde	K3, E1, E2, E3, E4	5
Toplumsal Yapıyı Gözlem	Vergi kaçırmanın azalması	K1	1
	Dolandırıcılığın azalması	K1	1
	Trafik kurallarına uyulması	K1	1
Ölçek	Rehber öğretmenlerin öncülüğünde uygulanan ölçeklerle	E5	1

Tablo 14 incelendiğinde öğretmenlerin, değerlerin öğrenciler tarafından kazanılma düzeylerini belirlerken öğrenci davranışlarını gözlemledikleri görülmektedir. Sadece bir öğretmenin toplumsal olayların azalmasının kendisi için bir ölçüt olacağını, bir öğretmenin ise ölçme işinin rehber öğretmenler tarafından ölçeklerle yapılabileceğini belirttikleri görülmektedir.

Öğrenci davranışlarını gözlemleyerek ölçme işlemini yapabildiğini ifade eden E2’nin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Şu an yok öyle bir ölçeklendirme şeklinde yapabileceğim bir belirleyebildiğim bir düzey yok. Bir değişim olup olmadığını hani bizim düzeltmeye çalıştığımız bir yanlışlık olduğunda hani gözleme dayalı olarak bir değişim olup olmadığını o şekilde fark edebiliyoruz.”

Toplumsal değişim ve düzeltmeye göre verilen eğitimin ölçülebileceğinden bahseden K1’in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Zaten toplum düzeliyorsa biz bunu verebiliyoruz demektir. Yani vergi kaçırmıyorsa, dolandırıcılık azaldıysa, trafik kurallarına uyuluyorsa biz bunu zaten vermişiz demektir. Yani çocuklar birbiriyle dalga geçmiyorlarsa, acımasızca birbirinin üstüne gidip hani onun eksikliğiyle, hastalığıyla dalga geçmiyorsa, ismiyle dalga geçmiyorsa hepsi bir bütün yani bunun. O zaman toplum da düzelir. Yani bu şekilde ölçeriz.”

Öğrenci sayısının çok az olduğunu ve bu sayede öğrenci ve ailesini rahatça tanıyıp gözlemleyerek ölçebileceğinden bahseden E1’in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Biz de yapılır. Neden yapılır? Benden ders alan toplam 25-30 civarında öğrenci var. Annesinin ne iş yaptığını, babasının ne iş yaptığını, kardeşinin olup olmadığını, kardeşinin nerede okuduğunu, ders durumunu, başarı durumunu falan her şeyi biliyoruz zaten biz. Böyle olunca biz ölçeriz ama bu okullarda çok zor.”

Değerler Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin değerler eğitimi noktasında sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespiti amacıyla öğretmenlere altıncı soruda “Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik karşılaştığınız sorunlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 15’te belirtilmiştir.

Tablo 15. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Aile	Ailelerin bilinçsizliği	K1, E2, E4, E5	4
	Ailelerin teknolojik yetersizliği	K1	1
	Ailelerin öğretmenlere destek olmaması	E4	1
Öğrenci	Matematik dersine karşı önyargı	E4	1
	Sınav kaygısı	K3, E1, E5	3
	Değerler eğitimini gereksiz bulmaları	E4, E5	2
	Arkadaş ortamı	K1, E5	2
Öğretmen	Öğretmenlerin teknolojik yetersizliği	K1	1
	Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik yetersizliği	K1, K2, E4	3
	Veli ile iletişimin zayıf olması	E4	1
Öğretim Programı	Müfredatta açık bir şekilde yer almaması	K1, K2, K3, E2, E3, E4, E5	7
	Programın kazanım açısından yoğunluğu	K1, K2, E3, E5	4
	Değerler eğitimine yönelik kılavuz program olmaması	K3, E4	2
Ders Kitapları	Ders kitaplarında yer almaması	K1	1
Süreç	Derslerde konuları yetiştirme telaşı	K1, K2, K3, E3, E5	5
	Derslerin öğretim ağırlıklı olması	K1, K3, E5	3
	Mevcut sınav sistemi	K3, E1, E3	3
Matematik	Değerlerden uzak bir yapıda ve soyut olması	K2, K3, E4, E5	4
	Matematik dersinde başarı beklentisinin fazla olması	K2, E3, E5	3

Teknoloji	Sosyal medyanın bilinçsiz kullanımı	K1, E3	2
	İnternetin amaç dışı kullanımı	K1	1
	Olumsuz TV programları	E2, E3	2

Tablo 15 incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik karşılaştıkları sorunların çok fazla olduğu görülmektedir.

Aile kategorisinde en fazla ailelerin bilinçsiz olmaları; öğrenci kategorisinde en fazla öğrencilerin sınav kaygısının olması; öğretmen kategorisinde en fazla öğretmenlerin değerler eğitimi noktasında yetersiz olmaları sorun olarak belirtilmiştir.

Öğretim programı kategorisinde en fazla programda değerlerin nasıl kazandırılacağına dair yeterli açıklamaların olmaması ve programın kazanım açısından yoğun olması, ders kitaplarında yer almaması; süreç kategorisinde en fazla öğretmenlerin konuları yetiştirme telaşı; matematik kategorisinde en fazla matematiğin soyut yapısı gereği değerlerden uzak olması ve matematik dersinde başarı beklentisinin fazla olması sorun olarak görülmektedir. Teknolojinin de olumsuz etkilerinden bahseden öğretmenler sosyal medyanın, internetin ve TV'nin öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini sorun olarak görmektedir.

Öğrenci ve süreç kaynaklı sıkıntılara değinen E3'ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Değerler eğitimi hakkında karşılaştığımız sorunlar tamamen öğrenci bazlı. Yani öğrencilerin biz şu anda maalesef sınav sistemine yönelik çalışmış olduğumuz için genelde işte konular yetişsin, öğrenci 3 net daha fazla yapsın, 5 net daha fazla yapsın. Yani ön planda tuttuğumuz şeyler bunlar. Maalesef bunları ön planda tutarken öğrencilerin kazanması gereken veya bir öğrencide, bir insanda olması gereken özellikleri maalesef göz ardı edebiliyoruz. Bu takım sıkıntıları yaşıyorum tabii. Evet, şu anda konuşuyoruz ama ders içerisinde veya sezon içerisinde bunu çok da fazla değinmiyoruz. Zamanımız olmadığından veya çok daha fazla akademik başarıya motive olduğumuzdan da kaynaklanıyor olabilir.”

Matematik Derslerinde Değerler Eğitiminin Daha Yararlı Hale Gelmesi İçin Neler Yapılabileceğine Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin matematik derslerinde değerler eğitiminin daha verimli nasıl yapılabileceğine yönelik görüş ve önerilerinin tespit edilmesi ayrıca hazırlanacak etkinliklere de yol göstermesi bakımından öğretmenlere yedinci soruda “Matematik derslerinde değerler eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için neler yapılabilir?” sorusu

yöneltmiştir. Öğretmen cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 16’da belirtilmiştir.

Tablo 16. Matematik Derslerinde Değerler Eğitiminin Daha Yararlı Hale Gelmesi İçin Neler Yapılabileceğine Yönelik Görüşler

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
MEB’e Yönelik	Mevcut sınav sistemine çözümler üretilmesi	K3, E1, E3	3
	Programın içeriğine örnek etkinlikler koyulması	K1, E4	2
	Değerlerin matematik kazanımlarıyla ilişkilendirildiği kılavuz geliştirilmesi	K1, K2, K3, E2, E3, E4	6
	Öğretmen eğitimi	K1, K2, K3, E5	4
	Aile eğitimi	K1, E4, E5	3
	Değerler eğitiminin ayrı bir ders yapılması	E3	1
Öğretmenlere Yönelik	Diğer branş öğretmenleriyle işbirliği	K2	1
	Öğretmenlerin programı inceleyip değerler eğitimine yönelik planlarını yapmaları	E2	1
	Akademik başarısı düşük olan öğrencilere uygulanması	E1	1
	Sınıf panolarının hazırlanması	E5	1
	Öğrencileri aktif kılmak	E5	1
	Ailelerle işbirliği	E1, E4	2
	Üniversitelere Yönelik	Konuyla ilgili uzmanların öğretmenlere eğitim vermesi	E5

Tablo 16 incelendiğinde, öğretmenlerin MEB’e, matematik öğretmenlerine ve üniversitelere yönelik önerilerinin olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin MEB’e yönelik kategorisinde değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirildiği bir kılavuz geliştirilmesi, öğretmen ve aile eğitimlerine önem verilmesi, mevcut sınav sistemine çözümler üretilmesi; öğretmenlere yönelik kategorisinde ailelerle ve diğer branş öğretmenleriyle işbirliğinin artırılması; üniversitelere yönelik kategorisinde konuyla ilgili uzmanların, öğretmenlere değerler eğitimi noktasında eğitimler vermesi gibi önerilerde buldukları görülmektedir.

Mevcut sınav sistemine çözümler üretilmesi gerektiğine yönelik açıklamalarda bulunan E1’in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Öncelikle bu karşımızdaki sınav kaygısının olmaması gerekiyor. Sınav kaygısı olduğu sürece bir şey bütünleşmez. Yani neyi nasıl bütünleştireceksin? O çocuk o sınav güdülmüş durumdayken başka hiçbir şeye güdemezsiniz ki. Yani bu sınav olayına başka bir çözümler üretilmeli.”

Değerler eğitimine yönelik özel bir öğretim programı ve öğretmen eğitimlerinin olması gerekliliğinden bahseden K2'nin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Dediğim gibi bize ayrıntılı bir şekilde bu işin eğitimini vermeliler. Elimizde bir de öğretim programı sadece bu iş için özel bir öğretim programı, bir kılavuz vermeliler.”

Değerler eğitiminin matematik derslerinde nasıl yapılacağına dair mutlaka bir çalışmanın yapılması gerektiğine vurgu yapan K1'in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Kesinlikle bir çalışma yapılması gerekiyor. Buna özel bize bir program verilebilir, müfredatın içine yerleştirilebilir, ondan sonra yani çok ihtiyacımız var. Bilmiyorum yani çalışma çok da ne düzeyde yapıldı, incelemedim ama kitaplarımızda yok, kazanımlarımızda direkt yok yani onu görüyorum en azından. İstiyoruz hani, olsun. Mutlaka olsun. Biz de bu konuda ne gerekiyorsa yaparız.”

Ders İçi Etkinliklere Yönelik Bulgular

Bulgular verilirken öncelikle etkinliklerdeki matematiksel hesaplamalar gerektiren sorulara verilen öğrenci cevapları açıklanmıştır. Öğrencilerin çözümleri genel olarak doğru olmakla birlikte hesaplamalarda sıkıntı yaşayan öğrenciler de grup çalışmasının sağladığı avantaj ve araştırmacının yönlendirmesiyle doğru sonuçlara ulaşmışlardır. Bu bağlamda öğrenci çözümleri genel ifadeler kullanılarak ortaya konulmuştur. Sonrasında ise bireysel cevapların ön plana çıktığı, etkinliklerdeki ilgili değere yönelik sorulara verilen öğrenci cevaplarının benzerlik ve farklılıkları kategorilendirilmiş, öğrenci cevaplarından görsellerle desteklenerek tablolar halinde ortaya konulmuştur.

Cirit Atma Etkinliğine Yönelik Bulgular

Adalet değerinin incelendiği etkinlikte 5 soru yer almakta olup etkinliğe 11 öğrenci katılmıştır. Etkinliğin birinci sorusundaki matematiksel işlemlerde öğrencilerin tamamı, seçimlerini yapmak için üç sporcunun atış derecelerinin aritmetik ortalamalarını hesaplamışlardır. Bu hesaplamalar sonucunda iki sporcunun ortalamalarının aynı, diğer sporcunun ise ortalamasının daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Öğrencilerin tamamı, ortalaması düşük olan sporcuyu elemiştir. Kalan iki sporcudan milli takıma gidecek olanı kendi adalet anlayışlarına göre seçmişlerdir.

Öğrencilerin ‘‘Cirit Atma’’ etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 17’de belirtilmiştir.

Tablo 17. Cirit Atma Etkinliğindeki Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Milli takıma sporcu seçim kriteri	Birinci olma olasılıklarına göre	2	$\begin{array}{r} \text{Koray } 385 \overline{) 5} \\ \underline{35} \\ 35 \\ \underline{0} \\ 0 \\ \underline{0} \\ 0 \end{array}$ <p>Hakan Nadir</p> <p>Hakan=77 Koray=77 Nadir=75</p> <p>Nadir elenir. Hakanla Koray'ın olasılıklarını karşılaştırırım. En yüksek olan olasılığı seçerim. Koray kazanır.</p>
	Yeniden yarışırma	5	<p>Ben olsam Nadir'le elenmeyi Hakan ve Koray'ı yeniden yarıştırdım. Kazanını olimpiyatlara götürürüm.</p>
	En uzağa atış yapana göre	4	<p>Koray'ı seçtim</p> <p>Çünkü Koray S. Atışta daha fazla attığı için</p>
Matematiğin adaleti sağlamadaki rolü	Adaleti sağladığından emin olma	11	<p>matematik olmasaydı, bulduğumuz sonuçların garanti doğru olmadığını bilerek insan rahat olmaz. iğine sinmez bulduğu sonuç.</p>
Kendisine yapılan adaletsiz bir duruma karşı tepkisi	Hakkımı arama	9	<p>Ben hakkımı arardım. Oyunu yapan kuruluşa itiraz bildiririm. Oyunun terrorlanması için.</p>
	Durumu kabullenme	2	<p>Ben olsam üstüne bir bardak su içerdim'</p>
Başkasına yapılan adaletsiz bir duruma karşı tepkisi	Harekete geçme	11	<p>Adaletsiz bir duruma karşı çıkarırım. Çünkü ilk başta kul hakkı var, ve dünyada adalet olmalı.</p>

Tablo 17’ye göre, 2 öğrenci sporcuların beş atış içerisinde birinci olma olasılıklarına göre, 5 öğrenci bu iki sporcuyu yeniden yarışırma, 4 öğrenci ise beş atış

içerisinden en uzağa atış yapan sporcuyu milli takıma seçeceklerini ve seçimlerinin bu şekilde adil olacağını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin tamamı genel anlamda matematiksel hesapların adil seçim yapmaya yardımcı olduğunu, haksızlığı önlediğini ve yapacakları seçimlerden emin olunmasını sağladığını belirtmişlerdir.

Yarışmacılardan biri olup haklarının yenmesi durumunda 9 öğrenci adaletsiz duruma itiraz edip hakkını arayacağını, 2 öğrenci ise durumu kabulleneceğini belirtmiştir. Başkaları adaletsizliğe uğradığında ise öğrencilerin tamamı adaletsiz duruma müdahale edeceklerini belirtmişlerdir. Neden olarak ise genel anlamda haksızlığa tahammül edememe, kul hakkını gözetme ve adaletli bir dünya isteme olarak ifade etmişlerdir.

Engelli Rampası Etkinliğine Yönelik Bulgular

Sorumluluk ve yardımseverlik değerinin incelendiği etkinlikte 5 soru yer almakta olup etkinliğe 8 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden “Rampanın başlangıç noktasının merdivenin başlangıç noktasına uzaklığı en az kaç cm olmalıdır?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrencilerin tamamı eğitim hesaplamalarından faydalanarak istenen uzaklığı doğru olarak hesaplamışlardır. İkinci soruda öğrencilerden “Portatif rampanın uzunluğu yaklaşık olarak en az kaç metre olmalıdır?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrencilerin tamamı Pisagor bağıntısını kullanarak rampanın uzunluğunu hesaplamışlardır. Öğrencilerin “Engelli Rampası” etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 18’de belirtilmiştir.

Tablo 18. Engelli Rampası Etkinliğindeki Sorumluluk ve Yardımseverlik Değerlerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Matematiksel hesaplara dikkat edilmediğinde karşılaşılan durumlar	Emeğin boşa gitmesi	7	Eğitime dikkat etmezdi. Verdiği emeğe yerlik olurdu. Hemde engelli kardeşimle. Bir den heveslenirdi onun hevesi kırıktı. Boşuna israf yapmış olurdu.
	Öğrenci hayatının tehlikeye girmesi	3	Eğer %6'yı aşmış olsaydı öğrencisi rampayı çıkarken hayatı tehlikeye girerdi.

Öğretmenin davranışı hakkındaki düşüncesi	Sorumluluk sahibi	6	Hissayın 'Öğretmen'in bu davranışı onun ne kadar duyarlı olduğunu, çevresindeki insanlar için bir şeyler öğrenmekten kaçınmalarını gösterir. Ne hayatta böyle insanların olması çok güzel.
	Yardımsaver	8	Hissayın Öğretmen, bu davranışıyla bana göre; yardımsaver, benmerkezi olmayan bir yapıya sahip.
Engelli bireylerin yaşamını kolaylaştırma	Teknolojiden yararlanma	6	Görme engellilerin cubuklarına sensör yapılabilir.
	Duyarlılık	4	Engeli asansörlerini engelliler yerine bastıkları kullanıyor. Bunun için b kullanan kişilere gerekli cihazlar verilmelidir. Herkesin engeli varken durumunun hayati daha kolay olsun.

Tablo 18'e göre, 7 öğrenci eğitime dikkat edilmediğinde öğretmenin emeğine yazık olacağını, engelli öğrencinin hevesinin kırılacağını, ayrıca 3 öğrenci hayati tehlikenin de oluşabileceğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin tamamı öğretmenin yardımsaver birisi olduğunu, 6 öğrenci ise sorumluluk sahibi olan duyarlı birisi olduğunu belirtmişlerdir.

Toplumda engelli bireylerin yaşamını kolaylaştırmak için alınabilecek önlemler konusunda 6 öğrenci tehlikeleri haber verebilecek elektronik bir alet, görme engelliler için yapılan kaldırımlardaki sarı çizgilerin sesli olması vb. önerilerle teknolojiden faydalanılması gerektiğini, 4 öğrenci de insanların bu konuda daha duyarlı olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Asansörle Yük Taşıma Etkinliğine Yönelik Bulgular

Sorumluluk değerinin incelendiği etkinlikte 6 soru yer almakta olup etkinliğe 8 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden "Hasan Bey, asansörle tek seferde en fazla kaç koliyi yukarı taşıyabilir?" sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler soruyla ilgili eşitsizliği kurup taşınabilecek maksimum koli sayısını hesaplamışlardır. İkinci soruda öğrencilerden "Hasan Bey, taşıma işlemini en az kaç seferde tamamlar?" sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, toplam koli sayısını ilk soruda buldukları tek seferde taşınabilecek koli sayısına bölerek taşıma işleminin en az kaç

seferde tamamlanacağını hesaplamışlardır. Öğrencilerin “Asansörle Yük Taşıma” etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 19’da belirtilmiştir.

Tablo 19. Asansörle Yük Taşıma Etkinliğindeki Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Daha az seferde taşıma işlemi	Uğraşmayıp aynı seferde taşıma	2	Ben çok düşünmez aynısını yapardım.
	Kuralı ihlal etmeden daha az seferde taşıma	5	Asansöre kendisi binmez kolları kendi götürüp kadar, yani kendi götürüp kadar koli koyar 3 seferde tamamırdım.
	Kuralı ihlal ederek daha az seferde taşıma	1	3 seferde "en fazla 600 kg" yarisına uymazdım.
Asansörün taşıma kapasitesine dikkat edilmediğinde karşılaşılabilecek durumlar	Asansörün bozulmasıyla taşımamanın yapılamaması	3	Asansör bozulabilir veya asansöre kalabilir. Ve daha fazla zamanı alır.
	Hayati tehlike oluşturması	5	Asansörün hatası bozarsa, adam ölürdü.
Kuralların günlük hayattaki yeri	Kuralların olmaması durumunda hayatın zorlaşması	8	Kurallar olmaya çok fazla koruyucu alır. Can ve mal kaybı olabilir.
Kurallara uyması	Sadece önemli kurallara	8	Çoğu önemli kurallara uyup, uygularım. Ama küçük, insanların can ve mal güvenliğini tehditleyen kurallara pek fazla uymam.

Tablo 19’a göre, yükün asansörle daha az seferde taşınmasıyla ilgili olarak öğrenci görüşleri incelendiğinde; 2 öğrencinin hesapladıkları gibi fazla düşünmeden aynı seferde tamamlayacaklarını, 5 öğrencinin üçüncü seferde artan dört koliyi asansöre

koyup kendisinin merdivenlerden çıkacağını ve üç seferde tamamlayabileceğini, 1 öğrencinin ise üçüncü seferde tüm kolilerle birlikte kendisinin de asansöre binip asansörde yazan kuralı bir sefer için ihlal edeceğini belirttiği görülmüştür. Asansörün taşıma kapasitesine dikkat edilmemesi durumunda 3 öğrenci asansörün bozularak kişinin asansörde kalacağını ve daha fazla zamanının gidebileceğini, 5 öğrenci ise asansör halatının koparak kişinin ölmesine sebep olabileceğine yönelik benzer cevaplar vermişlerdir.

Öğrencilerin tamamı kurallara uyulmadığı takdirde hayatın zorlaşacağını, kargaşa ortamı oluşacağını, kötü sonuçlar doğurabileceği ve hatta can ve mal kaybına neden olabileceğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin tamamı insan hayatı için önemli kurallara uyduklarını diğer kurallara ise bazen uyduklarını belirtmişlerdir.

Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum Etkinliğine Yönelik Bulgular

Tasarruf değerinin incelendiği etkinlikte 5 soru yer almakta olup etkinliğe 11 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden “Tarım ve hayvancılık grubunun bölgelerini modelleyip fiyat farkının neden kaynaklandığını açıklayınız.” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler dikdörtgen alanının sayısal değerinin tüm çarpanlarını bularak grupların bölgelerini modellemişler ve genel olarak fiyat farkının bölgelerin çevre uzunluklarının farklı olmasından kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. İkinci soruda öğrencilerden “Siz olsaydınız maliyeti düşürmek için nasıl bir bölge tasarlardınız?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, dikdörtgen bölgenin kenar uzunluklarını olabildiğince birbirine yakın seçip çevre uzunluğunu düşürüp maliyeti hesaplamışlardır. Öğrencilerin “Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum” etkinliğindeki diğer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 20’de belirtilmiştir.

Tablo 20. Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum Etkinliğindeki Tasarruf Değerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Yapacakları işlerin maliyetini öncesinden hesaplama	Hesaplama	3	Fvet. Çünkü: boş yere fazla bir neden hesapsızca para harcıyayım.

	Etkinlikten sonra dikkat etme	5	Hayır hesaplamadım! ama bundan sonra hesaplayacağım
	Gelecekte dikkat etme	3	Suanda öğrenci olduğum için bu tarz işlerle uğraşmıyorum. Ama gelecekte dikkat ederim.
Matematiğin tasarruf konusundaki önemi	Uygun olanı tercih etme	5	Alışverişe gittiğim zaman hangisi daha az para olanı alırım ya da aynı kalite için daha ucuz olanı seçerim.
	Maliyeti düşürme	6	Günlük hayata her işte kullanıyorum. Hesaplama yaparak maliyeti düşürürüm. Ve de para açısından kazançlı çıkmak için.
Tasarruf tedbirleri	Ev ve okul hayatlarından örnekler verme	11	-> Abim sürekli televizyon izlediği için televizyonu kumandan dan kapatıyor. Sürekli fişi gelip ben çekiyorum. -> Defterimi tasarruflu kullanıyorum. Olabildiğince küçük yapıyorum

Tablo 20'ye göre, 3 öğrenci günlük hayatta yaptıkları işlerin maliyetini önceden hesapladığını, 5 öğrenci bu etkinlikten sonra hesaplamaya dikkat edeceğini, 3 öğrenci ise şu an öğrenci olduğu ve harcama yapmadığı için gelecekte dikkat edeceğini belirtmişlerdir. Matematiğin tasarruf konusundaki önemi hakkında 5 öğrenci özellikle alışverişte indirimli ürünleri hesaplayıp uygun olanı tercih etmek için, 6 öğrenci ise işlerinde maliyeti düşürmek ve kârlı çıkmak için matematiğin önemini belirtmişlerdir. Öğrencilerin tamamı tasarruflu olmak için açık olan lamba ve muslukları kapattıklarını, TV fişini çektiklerini, defterlerini tasarruflu kullandıklarını belirterek ev ve okul hayatlarından örnekler vermişlerdir.

Ödenmemiş Faturalar Etkinliğine Yönelik Bulgular

Sorumluluk değerinin incelendiği etkinlikte 5 soru yer almakta olup etkinliğe 15 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden "Her bir faturaya uygulanan gecikme faizi yüzdesini bulunuz." sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, yüzde

hesaplamalarıyla her bir faturanın gecikme faiz yüzdesini bulmuşlardır. İkinci soruda öğrencilerden “Kerim, faturaları geciktirdiği için fazladan kaç lira para ödemiştir?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler etkinlikte yer alan tablodaki verilerden yararlanıp işlemlerini yaparak fazladan ödenen miktarı hesaplamışlardır. Öğrencilerin “Ödenmemiş Faturalar” etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 21’de belirtilmiştir.

Tablo 21. Ödenmemiş Faturalar Etkinliğindeki Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
İşlerin zamanında yapılmaması durumunda karşılaşılan sıkıntılar	Etkinlikteki senaryoya benzer sıkıntılar	7	Elektrik kesilirse ödemelerini yapamaz su kesilirse susuz kalır Doğal gaz kesilirse üşüyüp hastalanabilir
	Öğrencilik hayatlarından örnekler	6	Mesela benim isim ödev yapmak, eğer ödevimi yapmazsam eksi alırım, eksi alırsam sınavım düşer, sınavım düşerse yıl sonu ortalamam düşer yani zincirleme kaza gibi şeyler olur
	Yaşadığı ortamdan örnekler	2	Bir faturaları zamanında toplamazsam faturaları kartlar ve yemem.
Sorumluluklarını unutmamak için aldığı önlemler	Not alma	12	Telefon olursa telefona not alırım ya da götüreceğim bir yere yapıştırmam
	Zihnine güven	2	bol bol cevap yedim
	Yakınlarından yardım alma	1	Kardeşime, anneme ve babama söylerim bana hatırlatmalarını, biri unutursa birisi söyler, yani ben de unutmazlar.
Sorumlulukları	Kendisine ve ailesine yönelik	15	Ders kalmak odamı toplamak Anneme yardım etmek Ödev yapmak Yumurta toplamak Sınav kalmak Namaz kılmak

Tablo 21'e göre işlerin zamanında yapılmaması durumunda karşılaşılabilecek sıkıntılar kapsamında 7 öğrenci etkinlikteki senaryoya benzer sıkıntılarla karşılaşılabileceklerini yani faturaları zamanında ödemezlerse elektrik, su vb. kesileceğini, 6 öğrenci daha öznel düşünüp kendi öğrencilik hayatlarında ödevlerini zamanında yapmadıklarında oluşabilecek sorunları, 2 öğrenci ise yaşadığı ortamla alakalı sıkıntıları belirtmişlerdir. Sorumlu oldukları işleri unutmamak için 12 öğrenci eline veya not defterine yazarak, telefona not alarak, buzdolabı, kapı üstü, duvara, dolaba, vb. yerlere not yazıp asarak not alma yöntemini kullanacağını, 2 öğrenci zihnine güvenip yapacakları işi ezberleyeceğini, 1 öğrenci ise hatırlatmaları için aile bireylerinden yardım alacağını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin tamamı kendileriyle ilgili ders programına göre çantasını hazırlama, zamanında okula gitme, ödevlerini yapma, sınavlara hazırlanma, odalarını toplama ve namaz kılma; aileleriyle ilgili anne baba ve kardeşlerine yardım etme, bahçe sulama, hayvanları besleme gibi sorumluluklarından bahsetmişlerdir.

Araba Satışı Etkinliğine Yönelik Bulgular

Dürüstlük değerinin incelendiği etkinlikte 6 soru yer almakta olup etkinliğe 12 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden “Erdal amcanın hesabına göre aracın satış fiyatı ne kadar olmalıdır?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler yüzde hesaplarıyla indirim miktarını ve aracın indirimli fiyatını hesaplamışlardır. İkinci soruda öğrencilerden “Galerici Emin Bey’in yaptığı hesaba göre aracın fiyatı ne kadardır?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler yüzde hesaplarıyla indirim miktarını ve aracın indirimli fiyatını hesaplamışlardır. Üçüncü soruda öğrencilerden “İkisinin hesabı arasındaki fark kaç liradır?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler basit çıkarma işlemiyle ilk iki soruda buldukları cevaplar arasındaki farkı hesaplamışlardır. Öğrencilerin “Araba Satışı” etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 22’de belirtilmiştir.

Tablo 22. Araba Satışı Etkinliğindeki Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Galericinin davranışı hakkındaki düşüncesi	Dürüstlük	12	Dürüstlüğü göstermiş yastı odamı kandırmamış o Adama helal olsun bu odam kısıtlığını göstermiş gerçekten o odamın koltuklerinde temiz kende temizdir

Kendi çıkarına olan yanlış bir durum karşısındaki tavrı	Yanlış düzeltme	11	Ben olsam düzeltirdim. Çünkü bazı insanlar yanlış hesap yapabilir. Onlara yardımcı olmalıyız. Birde o kişinin yerine kendisini koyabiliriz. Beni kandırsalar ne hissedirdim ? Gibi düşünebiliriz.
	Kendi çıkarını düşünme	1	Durumu bilmeseydim düzeltmezdim, Durumu güzel bilseydim uyarırdım. Bazen de yanımla para olmasa düzeltmezdim.
Kendine dürüst davranılmadığı durumlardaki hisleri	Kötü hissetme	11	Kendimi üzgün hissedirdim. Bana karşı dürüst olunmadığında biraz da sinirlendim. Bence galerici Emin Bey doğru olanı yapmıştır. Helal olsun ona, onun yaptığını belki başka biri yapmazdı.
	Matematiksel yaklaşım	1	Eğer adam matematik bilseyorsa parayı helal ederdim. Fakat matematik biliyorsa kızardım.

Tablo 22'ye göre, öğrencilerin tamamı Galerici Emin Bey'in dürüst bir insan olduğunu belirtmişler ve yapılan davranışı takdir etmişlerdir. 11 öğrenci dürüst olmak, hak yememek, karşısındaki insanı üzmemek ve kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmamak gibi sebeplerle kendi çıkarlarına olan yanlış bir durumu düzeltereklerini, 1 öğrenci ise kendisinin maddi anlamda zor durumda olması durumunda yanlış olan durumu düzeltmeyebileceğini belirtmiştir. Kendilerine dürüst davranılmadığında 11 öğrenci kendilerini kötü hissedip sinirlenebileceklerini, 1 öğrenci ise olaya tamamen matematiksel yaklaşım matematiksel hesapları bilen insanlarca bilinçli bir şekilde kandırılıyorsa o kişiye kızacağını belirtmiştir.

İşveren Ne Yapsın? Etkinliğine Yönelik Bulgular

Adalet değerinin incelendiği etkinlikte 5 soru yer almakta olup etkinliğe 12 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden "İşveren düşündüğü birinci seçeneğe

göre hareket etseydi çalışanlarına haftalık kaç lira vermesi gerekirdi?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, ilk seçeneğe göre eşit paylaşırma yapılması gerektiği için basit bir bölme işlemiyle hesaplamalarını yapmışlardır. İkinci soruda öğrencilerden “İşveren düşündüğü ikinci seçeneğe göre hareket etseydi çalışanlarına haftalık kaç lira vermesi gerekirdi?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, ikinci seçenekte çalışanların haftalık çalışma saatlerine göre paylaşım yapabilmek için orantı sabitini kullanarak doğru orantı yardımıyla hesaplamalarını yapmışlardır. Üçüncü soruda öğrencilerden “İşveren düşündüğü üçüncü seçeneğe göre hareket etseydi çalışanlarına haftalık kaç lira vermesi gerekirdi?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, üçüncü seçenekte paranın belli bir yüzdesi dağıtıldıktan sonra kalan paranın çalışma saatlerine göre paylaşılacağı belirtildiği için yüzde hesapları ve doğru orantı yardımıyla hesaplamalarını yapmışlardır. Öğrencilerin “İşveren Ne Yapsın?” etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 23’te belirtilmiştir.

Tablo 23. İşveren Ne Yapsın? Etkinliğindeki Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Seçenekler içinden tercihi	Eşit paylaşırma	1	Ben 1. seçeneği seçerdim. Çünkü bir işyeri fazla versem haksızlık olur ve bu yüzden 1. seçeneği seçtim.
	Çalışma saatlerine göre paylaşırma	8	Ben 2. seçeneği seçerdim. Çünkü 3. seçenekte gelmediği sanırdım 20 alırdı hiç çalışmadığı halde. 7. seçenekte de çok çalışırdı ya da çalışırdı aynı verilirdi haksızlık olurdu.
	Paranın belli bir yüzdesini eşit, kalanını çalışma saatlerine göre paylaşırma	3	Bu seçeneği seçtim çünkü onların geçimlerini sağlamak için paraya ihtiyaçları var onlara önceden para verirsek geçimlerini bir sürede olsa idare edebilirler

Eşit paylaşımın adil olup olmadığı hakkındaki düşüncesi	Eşit paylaşımın her zaman adil olmaması	10	Eşitlik adet değil. Çünkü hepimiz 1500 paylaşım ama haftalık çalışın saatleri eşit olmadığı için, 12 çalışan kişi ile 20 çalışan kişi aynı para almaz yanlış
	İdrak edememe	2	Evet. Çünkü eşitlik davranmak diğerlerin hakkına girmek demektir. Eşit davranmak güzeldir.

Tablo 23'e göre, 1 öğrenci birinci seçeneği, 8 öğrenci ikinci seçeneği, 3 öğrenci de üçüncü seçeneği daha adil bulduklarını belirterek seçimlerini yapmışlardır. Eşit paylaşımın adil paylaşım olup olmayacağıyla ilgili 10 öğrenci etkinlikten yola çıkarak eşit paylaşımın her zaman adil olmayacağını belirtmişler, 2 öğrenci ise eşit paylaşımın adil olup olmama durumlarını tam idrak edememişlerdir.

Miras Paylaşımı Etkinliğine Yönelik Bulgular

Adalet ve sorumluluk değerlerinin incelendiği etkinlikte 4 soru yer almakta olup etkinliğe 14 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden "Ali ve Ahmet'in hissesine kaç m² alan düşer?" sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, yamuğun alan bağıntısını kullanarak hesaplamalarını yapmışlardır. İkinci soruda öğrencilerden "Ali ve Ahmet'in tarlayı nasıl paylaşmaları gerektiğini açıklayınız ve şekil üzerinde gösteriniz?" sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, yamuk şeklindeki bölgeyi iki eşit alana ayırmak için alt ve üst taban toplamları aynı olacak şekilde bölgeyi parçalamışlar ve modellemelerini şekil üzerinde göstermişlerdir. Öğrencilerin "Miras Paylaşımı" etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 24'te belirtilmiştir.

Tablo 24. Miras Paylaşımı Etkinliğindeki Adalet ve Sorumluluk Değerlerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Vasiyete uyup uymaması	Adaletli olduğunu düşündüğü için uyma	8	Evet uyordum çünkü gayet adaletli bir paylaşım olmaktadır.
	Babanın isteğinin yerine gelmesi için uyma	5	Ben olsam tabiki vasiyete uyordum. Çünkü babamın vasiyetini glihlerim Babama karşı saygılı olmak ve onu ezmek istemezdim
	Kardeş kız ise uymama	1	Ben vasiyete uyordum ama kıza ama kız kardeşim olunca uymazdım hepsi benim olurdu
Eşit paylaşımın adil olup olmadığı durumları belirtmesi	Eşit paylaşımın her zaman adil olmaması	10	Günlük hayatımızda böyle durumlar olabilir. Mesela ben ve kardeşim bir kere çalışmıştık. Ben daha fazla çalıştım. Ama babam ilimizde aynı parayı verdi. Bence bu adil değil.
	İdrak edememe	4	Bence olabilir büyük olan daha fazla alabilir. küçüğe daha az verebilir ama böyle adil olmaz.

Tablo 24'e göre, 8 öğrenci eşit paylaşımı adil bulduğu için, 5 öğrenci babanın son sözünü yerine getirmek için vasiyete uyacaklarını; 1 öğrenci ise kardeşin kız olması durumunda vasiyete uymayacağını belirtmiştir. Eşit paylaşımın adil paylaşım olup olamayacağıyla ilgili 10 öğrenci genelde etkinlikten yola çıkarak eşit paylaşımın adil olamayabileceği örnekler sunmuşlar ve yaşı büyük olanın daha fazla emeğinin olabileceği, baba hayattayken babasına daha çok yardım edenin veya kardeşlerden fakir olanın daha fazla alabileceğine yönelik açıklamalarda bulunmuşlardır. 4 öğrenci ise eşit paylaşımın adil olmadığı durumlara yönelik uygun örnek verememişlerdir.

Kuruş Kuruş Alışveriş Etkinliğine Yönelik Bulgular

Dürüstlük değerinin incelendiği etkinlikte 6 soru yer almakta olup etkinliğe 12 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden “Market kuruş iadesi yapmadığı için bir günde toplam kaç lira gelir elde etmiştir?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler 100 ve 1000 ile kısa yoldan çarpma işlemlerini yaparak toplam geliri hesaplamışlardır. İkinci soruda öğrencilerden “Market kuruş iadelerini yapmış olsa bir günde toplam kaç lira gelir elde etmesi gerekirdi?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler 100 ve 1000 ile kısa yoldan çarpma işlemlerini yaparak kuruş iadeli toplam geliri hesaplamışlardır. Üçüncü soruda öğrencilerden “Market bir günde fazladan kaç lira kâr elde etmiştir?” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler birinci ve ikinci sorudan elde ettikleri verileri kullanarak basit çıkarma işlemiyle fazladan elde edilen kâr miktarını hesaplamışlardır. Öğrencilerin “Kuruş Kuruş Alışveriş” etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 25’te belirtilmiştir.

Tablo 25. Kuruş Kuruş Alışveriş Etkinliğindeki Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Marketlerdeki kuruşlu fiyatların nedeni hakkındaki düşüncesi	Fazla kazanç elde edilmesi	12	Bize bir kuruş vermayerek fazladan gelir yapmak istiyorlar
	İnsanların kuruşları önemsememesi	3	Daha fazla para kazanmak için yapıyorlar, önemsemedikimizi sonuyorlar.
Fiyat uygulamasına dürüstlük açısından yaklaşımı	Dürüst bulmama	12	Doğru bulmuyorum çünkü insanların yanı sıra bizi kandırıyorlar ayda o parayı geri insanlara verseler belki onlar kullandıkları biriktirip başka ihtiyaçlarına harcayacaklar yani yanlış bir davranıştır.

Kendisinin market sahibi olması durumunda uygulayacağı fiyat yaklaşımı	Kuruşlu fiyatlandırma yapmama	5	Mesela bânın 7,99 yotuyolar ana ben direkt 8'20 yotırım kuruş falanab yotırım.
	Alınan paranın üstünü iade etme	7	Ben herkesin parasını kuruşu kuruşuna verirdim Bu dünyoda olmasa bile öbür dünyoda kurtmıza çıkabilir.

Tablo 25'e göre, marketlerin kuruşlu fiyat uygulaması hakkında öğrencilerin tamamı daha fazla gelir elde etmek için, ayrıca 3 öğrenci insanların kuruşları önemsemediklerini düşünerek böyle bir fiyat uygulaması yapıldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin tamamı yapılan davranışın dürüstlükten uzak olduğunu, aslında paralarının çalındığını ifade etmişlerdir. Market sahibi olmaları durumunda 5 öğrenci kuruşlu fiyatlandırma yapmayacağını, 7 öğrenci ise kuruşlu fiyat uygulaması yapsa bile aldıkları paranın kuruşlu iadesini yapacaklarını belirtmişlerdir.

Yuvarlak Hesap Etkinliğine Yönelik Bulgular

Dürüstlük, dostluk ve yardımseverlik değerlerinin incelendiği etkinlikte 6 soru yer almakta olup etkinliğe 11 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden "Müşterinin gerçekte ödemesi gereken fiyat kaç liradır?" sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, ondalık sayıları toplama işlemiyle hesaplamalarını yapıp ödenmesi gereken gerçek fiyatı bulmuşlardır. İkinci soruda öğrencilerden "Metin müşteriden fazladan kaç lira almıştır?" sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, ondalık sayıları çıkarma işlemiyle hesaplamalarını yapıp müşteriden fazladan alınan miktarı bulmuşlardır. Üçüncü soruda öğrencilerden "Metin yuvarlamayı doğru bir şekilde yapsaydı müşterinin kaç lira vermesi gerekirdi?" sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, ondalık sayıları yuvarlayarak hesaplamalarını yapmışlardır. Öğrencilerin "Yuvarlak Hesap" etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 26'da belirtilmiştir.

Tablo 26. Yuvarlak Hesap Etkinliğindeki Dürüstlük, Dostluk ve Yardımseverlik Değerlerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Metin'in davranışı hakkındaki düşüncesi	Dürüst bulmama	11	Bence yanlış bir davranıştır çünkü arkadaşına yardım ederken diğer insanları kandırıyor
Metin'in yerinde olması durumundaki davranışı	Arkadaşına destek olmak için babasından yardım isteme	6	Ben arkadaşına yardım etmek amacıyla babamdan para istedim. Babam niye diye sorduğunda baba bir arkadaşımın paraya ihtiyacı var, Sen bana şimdi para ver ben sana daha sonra gelip öderim dedim.
	Arkadaşına kendi imkanlarıyla yardım etme	5	Ben başka bir ürün yapar onu satıp parasını arkadaşım verirdim
Metin'in babasının yerinde olması durumundaki davranışı	Yapılan davranışa tepki gösterdikten sonra yardımcı olma	9	Önce metnin anlatmasını istedim yaptığı bir davranış doğru olmadığı için ona kızardım arkadaşısı Ben durumda olduğu için ona yardımcı olurdum
	Yapılan davranışa tepki göstermeden yardımcı olma	2	Kızmadım. Oğün bir şekilde sorardım ve ardından diğer insanları kandırıldığı için fazla para kasıma girdiği için o ürünü 1 TL düşük sattım. Ve o parağa elinden geldiği kadar yardım ederdim

Zor durumdaki insanlara yaklaşımı	Yardım kampanyası düzenleme	8	Bir yardım derneği düzenleyip zor durumdaki insanlar bir bağış yapmak isterdim onlarda yardıma ve sevgiye ihtiyacı duyabilirler
	Ailesinden yardım isteme	3	Zor durumda olan bir kadına Annemden ve babamdan yardım isteyerek kadına yardım ederdim

Tablo 26'ya göre, öğrencilerin tamamı birine yardım ederken başka insanları kandırmanın dürüst bir yaklaşım olmadığını belirtmişlerdir. Maddi anlamda zor durumda olan arkadaşlarına 6 öğrenci babasından yardım isteyerek 5 öğrenci ise tasarlayacakları ürünü satıp veya yardım kampanyası düzenleyip kendi imkânlarıyla arkadaşlarına yardımcı olacaklarını belirtmişlerdir.

Arkadaşına yardım etmek için başka insanları kandıran çocuğun babasının yerinde olmaları durumunda 9 öğrenci önce kızıp sonra durumu anladıktan sonra yardım edeceğini, 2 tanesi ise kızmadan durumu anlayıp yardım edeceğini belirtmişlerdir. Çevrelerinde bulunan zor durumdaki insanlara yardım etmek için 8 öğrenci yardım kampanyası düzenleyeceğini, 3 öğrenci ise ailesinden destek alacağını belirtmişlerdir.

Pasta İkramı Etkinliğine Yönelik Bulgular

Adalet değerinin incelendiği etkinlikte 4 soru yer almakta olup etkinliğe 17 öğrenci katılmıştır. Birinci soruda öğrencilerden “Birinci ve ikinci pastalardan kişi başına düşen pasta dilimi büyüklüklerini kesir olarak ifade edip karşılaştırınız.” sorusuna yanıt vermeleri istenmiştir. Öğrenciler, birim kesirleri sıralayarak karşılaştırmalarını yapmışlardır. Öğrencilerin “Pasta İkramı” etkinliğindeki değer içerikli sorulara verdikleri cevapların analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 27’de belirtilmiştir.

Tablo 27. Pasta İkramı Etkinliğindeki Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Sorular	Kategori	f	Örnek Öğrenci Cevapları
Paylaşımın adil olup olmadığı hakkındaki düşüncesi	Adil bulmama	17	Hayır çünkü; 1.pasta altıya bölündüğü için küçük 2.pasta beşe bölündüğü için büyük dilimler ortaya çıkmıştır. Bu yüzden adil bir paylaşım olmamıştır.
Kendisinin paylaşımı nasıl yapacağı	İki pastayı da 11 eşit parçaya bölüp herkese ikişer dilim verme	12	İlk önce 1.inci pastaya 11'e ayırırım ondan sonra diğere pastayada 11'e bölüp vermeliyiz. Yani bir 1. pastadan birde 2. pastadan da birer parçadan birer ondan vermeliyiz
	İki pastayı da 6 eşit dilime ayırıp 11 kişiye birer dilim verip 1 dilimi arttırma	6	birinci pastayı altıya böledim ikinci pastayı da altıya bölerim ve eşitler 11 kişiye paylaşıp bir tane kalır onuda evetkayırım
Hayatında adaletin yeri	Dikkat etme	17	beni zamanlar annem telefonla para verir kardeşime orı veririyar ben telefonla parayı almıyordumda o da o parayı paylaşıyor

Tablo 27'ye göre, öğrencilerin tamamı ikinci pasta dilimlerinin birinci pasta dilimlerinden büyük olduğunu ifade edip paylaşımın adil olmadığını belirtmişlerdir. Pasta paylaşımını kendileri yapmaları durumunda 12 öğrenci iki pastayı da 11 eşit parçaya bölüp herkese ikişer dilim vereceğini, 6 öğrenci ise iki pastayı da altı eşit dilime ayırdıktan sonra herkese bir dilim verip artan bir dilimi ise ailesinden birine ayıracağını belirterek paylaşımın bu şekilde adil olacağını belirtmişlerdir. Öğrencilerin tamamı yediği çikolatayı veya parasını kardeşleriyle eşit paylaştıkları, arkadaşlarıyla salıncakta eşit sürelerle sallandıkları ve oyun oynarken grupların eşit olmasına dikkat ettikleri gibi cevaplarla adil olmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenci Görüşmelerine Yönelik Bulgular

Bulgular, araştırmanın alt problemlerine ve öğrenci görüşme sorularına uygun sırayla kategori-kod-frekans tabloları, tablo açıklamaları ve görüşmelerden doğrudan alıntılarla ortaya konulmuştur.

Değerler Hakkındaki Genel Görüşlere Yönelik Bulgular

Değerlerin öğrenci açısından ne anlama geldiğini ve ne şekilde tanımlandığını tespit etmek amacıyla birinci soruda öğrencilere “Değerlerimiz ile ilgili görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve sonda soruyla öğrencilerin değeri tanımlamaları da istenmiştir. Öğrenci cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 28’de belirtilmiştir.

Tablo 28. Öğrencilerin Değerler Hakkındaki Genel Görüşleri

Kategori	Kod	Öğrenciler	Frekans
Bireysel	Yaşam amacı	Ö1, Ö5, Ö8	3
	Sahip olunması gereken duygular	Ö1, Ö3, Ö7	3
	Hayata yön vermesi	Ö3, Ö4, Ö5	3
Toplumsal	İnsanları yakınlaştırması	Ö2, Ö5	2
	Toplumun geçmiş yaşantısını belirlemesi	Ö2	1
	Değerlere sahip olmayanların kötü insanlar olması	Ö6	1

Tablo 28 incelendiğinde, bireysel tanımlamalarda bulunan öğrencilerin değeri yaşam amacı olarak gördükleri, değerlerin insanların sahip olması gereken duygular olduğu ve hayata yön verdiğini ifade ettikleri görülmektedir. Öğrenciler toplumsal anlamda değerlerin insanları birbirine yakınlaştırdığını, toplumun yaşantısını belirleyen değerlere sahip olmayan insanların kötü insanlar olduklarını belirttikleri görülmektedir.

Bireysel kategoride değerlerin kendisi için yaşam amacı olduğunu ifade eden Ö1’in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Değer benim için yaşam amacı. Sonuçta değerlerin içine adalet, sevgi, dostluk her şey giriyor. Bunlar olmazsa da bir insan yaşayamaz.”

Toplumsal kategoride değerlerin insanları birbirine yakınlaştırdığı ve toplumun geçmişini ortaya koyduğunu ifade eden Ö2’nin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Manevi değerleri korumayla insanlar birbirine daha yakın olabiliyor. Kültürel değerlerle bir toplumun geçmişi belli oluyor.”

Etkinlikler Öncesi ve Sonrası Değerlerle İlgili Farkındalıklara Yönelik Bulgular

Öğrencilere birinci soru içerisinde “Etkinlik öncesi ve sonrası değerlerimizle ilgili farkındalık konusunda görüşleriniz nelerdir?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Öğrenci cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 29’da belirtilmiştir.

Tablo 29. Öğrencilerin Etkinlikler Öncesi ve Sonrası Değerlerle İlgili Farkındalıkları

Kategori	Kod	Öğrenciler	Frekans
Etkinlik Öncesi	Düşünmek	Ö1, Ö5	2
	Sorgulamamak	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8	5
	Önemsememek	Ö2	1
Etkinlik Sonrası	Daha fazla düşünmek	Ö1, Ö5	2
	Önem vermeye başlamak	Ö2, Ö3, Ö6, Ö7	4
	Zorlukları görme	Ö3	1
	Başkalarının zorluklar karşısında davranışlarını görme	Ö3	1
	Kendisinde var olan değerleri fark etme	Ö4, Ö8	2
	Arkadaşlarında var olan değerleri fark etme	Ö4, Ö8	2

Tablo 29 incelendiğinde, etkinlik öncesinde öğrencilerden sadece ikisinin değerleri düşündüğü fakat diğer öğrencilerin değerleri yeterince sorgulamadıkları görülmektedir. Etkinlik sonrası ise öğrencilerin değerlere daha fazla önem verdiği, değer üzerine düşündükleri, kendilerinde ve arkadaşlarında olan değerleri fark ettikleri görülmektedir.

Etkinlik öncesinde değerleri sorgulamadığını, sonrasında ise kendinde ve arkadaşlarında farklı değerlerin var olduğunu fark ettiğini belirten Ö4’ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Aslında sorgulamıyordum hocam. Değerlerimiz diyorduk geçiyorduk sadece. Ama bir şeylerin bende var olduğunu, arkadaşlarımda daha farklı değerlerin var olduğunu fark ettim.”

Günlük Yaşamda Önemsenen Değerlere Yönelik Bulgular

Öğrencilere birinci soru içerisinde “Günlük yaşamınızda önemsedığınız değerler nelerdir?” şeklinde soru yöneltilmiş ve öğrencilerin etkinlikler içerisinde yer alan ve almayan hangi değerlere önem verdiklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Öğrenci cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 30’da belirtilmiştir.

Tablo 30. Öğrencilerin Önemstedikleri Değerler

Kategori	Kod	Öğrenciler	Frekans
Etkinlikte Yer Alan	Adalet	Ö1, Ö5, Ö7, Ö8	4
	Dürüstlük	Ö5, Ö6	2
	Yardımselik	Ö1, Ö3	2
	Dostluk	Ö1, Ö5	2
	Sorumluluk(tasarruf)	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	7
Etkinlikte Yer Almayan	Saygı	Ö1, Ö2, Ö5, Ö7, Ö8	5
	Sevgi	Ö1, Ö2, Ö5, Ö7, Ö8	5
	Özdenetim	Ö1, Ö3, Ö5, Ö8	4
	Sabır	Ö1, Ö5, Ö7	3
	Vatanseverlik	Ö3, Ö8	2

Tablo 30 incelendiğinde, öğrencilerin etkinliklerde yer alan değerlerden en çok sorumluluk ve adalet değerlerini; etkinliklerde yer almayan değerlerden ise en çok sevgi, saygı ve özdenetim değerlerini önemstedikleri görülmektedir.

En çok değer belirten Ö1’in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Adalet, dostluk, sabır, özdenetim, insanın kendini tutabilmesi, saygı, sevgi, tabi ki en başta sorumluluklarımız, yardımselik, tasarruf. Hayatın her alanında bunlar.”

Değerler içerisinde sorumluluk değerine önemle vurgu yapan Ö4’ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Sorumluluk. Yani aslında sorumluluk olunca hocam tüm diğer değerlerimiz de yerine gelmiş oluyor. Sorumluluğumuzu aldığımız zaman adaletli de oluyoruz, dürüst de oluyoruz, dostumuzla da iyi anlaşıyoruz, sabırlı da oluyoruz, vatanımızı da seviyoruz. Yani sorumluluk en önemlisi bence.”

Etkinlikler Öncesinde Matematik Derslerinde Değerlere Yer Verilmesine Yönelik Bulgular

Etkinlikler öncesinde matematik derslerinde değerlere yer verilip verilmediğinin, veriliyorsa daha önce derslerine giren matematik öğretmenlerinin de uygulamalarının tespiti amacıyla ikinci soruda öğrencilere “Etkinlikler öncesinde matematik derslerinde değerlerimize nasıl yer veriliyordu?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenci cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 31’de belirtilmiştir.

Tablo 31. Etkinlikler Öncesinde Matematik Derslerinde Değerlerin Yeri

Kategori	Kod	Öğrenciler	Frekans
Olumlu	Daha önceki matematik öğretmenin değerlerle ilgili derslerde sohbet etmesi	Ö2	1
Olumsuz	Matematiğin formüllerden, işlemlerden ibaret olması	Ö1, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	6
	Sınavdan geçmenin önemli olması	Ö1, Ö4	2
	Hiçbir derste rastlanmaması	Ö7	1
	Öğretmenlerin önemsememesi	Ö1, Ö3, Ö8	3

Tablo 31 incelendiğinde, sadece bir öğrenci daha önce derslerine giren bir matematik öğretmenin sohbet esnasında değerlere değindiğini; diğer öğrenciler ise matematik dersinin hep sayılar ve işlemlerden ibaret olduğunu, sınavdan geçmenin önemli olduğunu ve değerlerin önemsenmediğini belirttikleri görülmektedir.

Etkinlikler öncesinde matematik derslerinde değerlerin önemsenmediğini ve matematiğin sayısal işlemlerden ibaret olan bir ders olduğunu belirten Ö1’in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Değerlerimize değer verilmiyordu. Yani değer d’sini bile görmüyorduk. Bizim için sadece formül, işte deftere yazma, işlemler, sınavdan geçme yani sınavları düşünme gibi bir şeydi matematik. Türkçe de gene bir paragraf görüyoruz, içinden bir şeyler çıkartıyoruz ama matematikte hiçbir şey yoktu. Sizinle geldi.”

Etkinliklerde Yer Alan Matematik Dersi Kazanımları ile Değerlerin İlişkisine Yönelik Bulgular

Matematik kazanımları ile değerlerin ilişkilendirilerek öğrencilere sunulduğu etkinliklerdeki kazanım değer bütünleşmesinin öğrenci gözüyle ne anlama geldiğinin tespiti amacıyla üçüncü soruda öğrencilere “Matematiğin etkinliklerde yer alan

değerlerimizle ilişkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenci cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 32’de belirtilmiştir.

Tablo 32. Etkinliklerde Yer Alan Matematik Dersi Kazanımları ile Değerlerin İlişkisi

Kategori	Kod	Öğrenciler	Frekans
Farkındalık	Değerlerin matematikle iç içe olması	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8
	En çok matematik dersinde olması	Ö1, Ö5	2
	Tek bir matematik kazanımından birçok değer çıkarılması	Ö1	1
Yaşamsal	Günlük hayat içerisinde yer alması	Ö1, Ö5, Ö7	3
	Matematiksel hesaplarla insanlara yardımcı olunması	Ö4	1
	Matematiksel hesaplarla adaletsizliğe karşı çıkılması	Ö3	1

Tablo 32 incelendiğinde, bütün öğrencilerin değerlerin matematikle iç içe olduğunu fark ettikleri, günlük hayatta yer alan matematiği kullanarak değerlere ulaşabildiklerini düşündükleri görülmektedir.

En çok matematik dersinde değerlerin olduğunu fark ettiğini belirten Ö5’in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Kesinlikle. Hatta en çok matematikte verilebiliyormuş. Yani matematik diye düşünmezdim, aklımın ucundan geçmezdi, Sonra bir yaptık, en çok matematik dedim.”

Soruya “Engelli Rampası” etkinliğindeki senaryodan yola çıkarak insanlara yardım ederken matematik kullanmanın öneminden bahseden Ö4’ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Mesela birine, engelliye yardım etmek istediğimizde anlamsız bir şekilde, sıradan bir şekilde yardım edersek olmuyor. Onun hayatını tehlikeye atmış oluyoruz. O rampayı yaparken her ne kadar matematik bilirse o kadar güzel oluyor yani. Matematiğe göre hesaplıyoruz. Ona göre yapıyoruz, daha güzel oluyor.”

İlgi Çeken Etkinliklere Yönelik Bulgular

Hazırlanan etkinliklerden en dikkat çekici ve akılda kalıcı olanlarının tespiti amacıyla öğrencilere dördüncü soruda “En çok hangi etkinlik ilginizi çekti? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenci cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 33’te belirtilmiştir.

Tablo 33. Öğrencilerin İlgisini Çeken Etkinlikler

Kategori	Kod	Öğrenciler	Frekans
7. sınıf	Miras Paylaşımı	Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	4
	Kuruş Kuruş Alışveriş	Ö5, Ö7, Ö8	3
	Araba Satışı	Ö5, Ö6	2
	Ödenmemiş Faturalar	Ö5, Ö6	2
	Yuvarlak Hesap	Ö5	1
	İşveren Ne yapsın?	Ö5	1
8. sınıf	Cirit Atma	Ö1, Ö2, Ö3	3
	Engelli Rampası	Ö3, Ö4	2
	Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum	Ö1	1
	Asansörle Yük Taşıma	Ö2	1

Tablo 33 incelendiğinde, 7. sınıf düzeyinde en çok ilgi çeken etkinliğin “Miras Paylaşımı” 8. sınıf düzeyinde ise “Cirit Atma” olduğu görülmektedir. Yapılan etkinlikler içerisinde ilgi görmeyen, öğrencilerce ifade edilmeyen bir etkinliğin olmadığı görülmektedir.

“Miras Paylaşımı” ve “Kuruş Kuruş Alışveriş” etkinliklerini ilgi çekici bulan 7. sınıf öğrencisi Ö8’in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Miras Paylaşımı ve Kuruş Kuruş Alışveriş. Miras Paylaşımı’nda bir adalet vardı. Kuruş Kuruş Alışveriş de çekiciydi yani. Dört üründen o kadar para kazanması yani 5 kuruşlardan falan dikkat çekiciydi.

“Engelli Rampası” etkinliğini ilgi çekici bulan 8. sınıf öğrencisi Ö4’ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Engelli Rampası hocam. Sürekli de bahsediyorum ya. Hem öğretmenin oradaki sorumluluğunu yerine getirmesi hem de yardım etmek istemesi çok hoşuma gitti. Bunun da matematikle özdeşleşmesi daha güzel olmuş.”

Etkinliklerin Faydasına Yönelik Bulgular

Etkinliklerin öğrencilere faydasının öğrenci gözüyle tespiti amacıyla öğrencilere beşinci soruda “Etkinliklerin size ne gibi bir faydası olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenci cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 34’te belirtilmiştir.

Tablo 34. Etkinliklerin Öğrencilere Faydası

Kategori	Kod	Öğrenciler	Frekans
Matematik	Matematik dersinin sayı ve işlemlerden ibaret olmadığının anlaşılması	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7	4
	Matematiğin değer içerdiğinin farkına varılması	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8
	Matematiğin hayatın her alanında olması	Ö1, Ö5	2
	Matematik dersi kazanımlarının pekişmesi	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7	4
	Matematik dersine ilginin artması	Ö3, Ö6, Ö7, Ö8	4
	LGS'ye faydalı olması	Ö1	1
Değer	Değerlerin farkına varılması	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	8
	Değerlerin gelişmesi	Ö1, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8	5
Süreç	Grup çalışması ve tartışma ile farklı fikirlerin sorgulanması	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7	4
	Fikirlerini özgürce ifade edebilme	Ö5	1
	Özgüven	Ö5	1
	Yorum gücünün artması	Ö2	1
	Diğer derslerle bağlantı kurabilmesi	Ö1	1

Tablo 34 incelendiğinde, etkinliklerin matematik kategorisinde en çok matematiğin değer içerdiğinin farkına varılması, matematik dersinin sayı ve işlemlerden ibaret olmadığının anlaşılması, matematik dersine ilginin artması ve matematik dersi kazanımlarının da pekişmesini sağlaması bakımından faydalı olduğu görülmektedir. Değer kategorisinde değerlerin farkına varılması ve gelişmesinin sağlandığı, süreç kategorisinde ise en fazla öğrencilerin etkinlik esnasında yapılan tartışma sayesinde kendi değerleriyle arkadaşlarının değerlerini karşılaştırmalarını sağladığı görülmektedir.

Etkinlikler sayesinde değerlere daha çok önem vermeye başladığını ve matematik dersine olan ilgisinin arttığını belirten Ö8'in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Günlük hayatımızda değerlerimizin bazılarına o kadar fazla önem vermiyorduk. Bu etkinlikleri yaptıktan sonra daha çok değer vermeye başladık. Matematiği ben zaten seviyordum. Ama bu daha çok çekici oldu. Daha çok ilgi kazanmamı sağladı.”

Etkinlikler sayesinde matematik konularını tekrar ederken değerleri de öğrendiğini ifade eden Ö2'nin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bir şeylere yorum gücümüzü arttırdı. Salı günü yaptığımızda eşitsizlik ve çarpanlar-katlar konusunu yapmıştık. Hem tekrar oldu hem de değerlerimizi öğrenmiş olduk.”

Etkinliklerin Gerekliliğine Yönelik Bulgular

Etkinliklerin yapılmasının öğrenci açısından ne kadar gerekli olduğunun verecekleri cevapların öneri olarak da tespiti amacıyla öğrencilere yedinci soruda “Bu tür etkinliklerin gerekliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenci cevaplarının analizi sonucu elde edilen bulgular Tablo 35’te belirtilmiştir.

Tablo 35. Öğrencilerin Etkinliklerin Gerekliliğine Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	Öğrenciler	Frekans
Süreç	Her derste yapılması	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8	5
	Her sınıf düzeyinde yapılması	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	7
	Daha fazla sayıda yapılması	Ö1, Ö4, Ö6	3
	Öğütle değil bu tarz etkinliklerle değerlerin kazandırılması	Ö3	1
Öğretmen	Diğer öğretmenlerin de değer vermesi	Ö1, Ö4	2
	Etkinliklerin duyurulması ve yaygınlaştırılması	Ö1, Ö4, Ö7	3
Öğrenci	Matematiği sevdirmesi	Ö1, Ö3, Ö6, Ö8	4
	Matematik konularının tekrarı	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7	4
	Değerlere verilen önemin artması	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8	6
Toplumsal	Toplumsal yapının, neslin düzelmesi	Ö1, Ö6, Ö7, Ö8	4
	Kültürümüzün aktarılması	Ö2, Ö3, Ö8	3

Tablo 35 incelendiğinde, süreç kategorisinde etkinliklerin her sınıf düzeyinde ve her derste yapılması gerekliği; öğretmen kategorisinde bu tarz etkinliklerin yaygınlaştırılması ve diğer öğretmenlerin de değer vermesi gerekliği; öğrenci kategorisinde etkinliklerin değerlere verilen önemi artırması, matematiği sevdirmesi ve konuların tekrarını sağlaması sebebiyle yapılması gerekliği; toplumsal kategoride etkinliklerin toplumsal yapıyı ve neslimizi düzeltmeye faydalı olacağı aynı zamanda kültürümüzün de aktarılmasına destek olması bakımından gerekliğinin daha ön planda olduğu görülmektedir.

Etkinliklerin her sınıf düzeyinde uygulanması ve olumsuz davranışlar sergileyen neslin düzelmesine faydalı olacağı düşüncesiyle yapılması gerekliliğinden bahseden Ö1'in görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Her sene değil, her hafta yapılmalı, her gün yapılmalı, her saat yapılmalı, kesinlikle yapılmalı. Hocam şimdi bizim birinci sınıftan beri verildiğini düşünsenize. Yani her gün bir tasarruf geliyor, her gün sevgi, saygı geliyor, her gün böyle bir şeyler düşünmek ihtiyacı geliyor. Matematik dersi işlerken zaten hemen her gün var matematik. Yani bir gün bir tane soru çözsük yine bize bir faydası olurdu. Biz daha bu sene gördük ama şimdi daha alt sınıflardan başlarsa daha yararlı olur. Yani kötü bir nesil geliyor diyorlar ya onu birazcık iyileştirebilir.”

Etkinliklerin duyurulması ve yaygınlaştırılması gerektiğini belirten Ö4'ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Herkes yapsın bunu. Yani bir tek biz değil, onlar değil, herkes yapsın. Herkes duysun, bilsin. Siz de internet üzerinden yapın hocam. Herkes faydalanmış olur, herkes görmüş olur. Hani öğretmenler de yapmak isterse bile nasıl yapacağını bilemediği için onlara da çok faydası olur, katkısı olur.”

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların sırası izlenerek tartışma gerçekleştirilmiştir. Tartışma; öğretmen görüşmelerinden, ders içi etkinliklerden ve öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara yönelik üç başlık altında incelenmiştir.

Öğretmen Görüşmelerinden Elde Edilen Bulgulara Yönelik Tartışma

Öğretmenler genel anlamda, gün geçtikçe aşınan değerlerin insani değerlerden gitgide uzaklaşan öğrencilere tekrar kazandırılmasının gerekli olduğunu düşünmektedirler. Öğrencilere insan olma vasıflarının kazandırılması amacıyla milli ve manevi değerlerin aktarılması anlamında değerler eğitimi önemli bulmaktadırlar. Araştırmanın bu bulguları (Baydır, 2018; Taymur, 2015; Yalar, 2010) çalışmalarının bulgularıyla örtüşmektedir. Örneğin; Baydır (2018) İngilizce öğretmenleri ile yaptığı çalışmada, öğretmenlerin değerler eğitimi toplumsal hayatın sağlıklı bir şekilde devam edebilmesini sağlamak amacıyla bireylere insan olmanın vasıflarının aktarılması olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda değerler eğitimine yönelik planlı bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin burada inisiyatif alarak kendi derslerinde değerlere değindikleri, şube rehber öğretmenleri ve kulüp öğretmenlerinin çeşitli çalışmalar yaptıkları fakat bunların da sistemli ve planlı olmadığı görülmektedir. Benzer olarak Thornberg (2008) araştırmasında öğretmenlerin derslerinde değerler eğitimi kapsamında plansız hareket ettikleri ve karşılaştıkları sorunlara yönelik yeri geldikçe değerler eğitimine değindikleri sonucuna ulaşmıştır. Okullarda yapılan çalışmaların okul koridorlarında değerler eğitimiyle ilgili pano hazırlanması ve çeşitli yardım kampanyalarının düzenlenmesi gibi çalışmalarla sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Okulların değerler eğitimi planlı bir şekilde yürütemediği ve bu anlamda çalışmaların öğretmenlerin istek ve çabalarına kaldığı söylenebilir. Bu anlamda Sağlam'ın (2016) çalışmasında okullarda değerler eğitimi işleyişinin kağıt ve pano üzerinde kaldığı ve Yalar'ın (2010) çalışmasında değerler eğitiminin okullarda planlı ve etkili bir şekilde yürütülmesi gerektiği sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Öğretmenler, değerler eğitiminin okullarda okul öncesi dönemden liseye kadar her eğitim kademesinde ve her derste yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Bu sonucun, değerler eğitiminde sürekliliğin esas olduğu, her düzeyde ve her zaman verilmesi sonucuna ulaşılan Taymur'un (2015) çalışmasıyla bu anlamda uyumlu olduğu görülmektedir fakat çalışmaya katılan ilkokul öğretmenleri, kişilik gelişiminin okul öncesi dönemde daha hızlı geliştiğini düşündükleri için değerler eğitimine okul öncesi dönemde daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Katılımcı öğretmenler ortaokul matematik öğretmenleri olduğu için ortaokulda değerler eğitimine daha farklı yaklaşan öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Öğretmenlerden bazıları ortaokulda her sınıf düzeyinde değerler eğitiminin yapılmasını fakat 5 ve 6. sınıflara daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini, 7 ve 8. sınıfların sınavlara hazırlık sürecinde olmaları sebebiyle hem kendilerinin bu işe çok vakit ayıramayacaklarını hem de öğrencilerin değerler eğitimini önemsemeyeceklerini düşünmektedirler. Bu açıklamaları yapan öğretmenlerin toplumun akademik başarı beklentisi etkisinde kaldıkları ve bilişsel hedeflere ulaşmak için duyuşsal hedefleri göz ardı edebildikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin önemsedikleri ve öğrencilere öncelikli olarak kazandırılması gerektiğini düşündükleri değerlerden saygı, sevgi ve dürüstlük değerleri frekans olarak daha ön plana çıkmıştır. Öğretmenlerin bütün değerleri önemsedikleri halde frekansların farklı çıkmasına görüşme esnasında konuşmanın gidişatı ve öğretmenlerin o an için akıllarına gelen değerleri vurgulamaları sebep olarak gösterilebilir. Öğretmenlerin belirttikleri değerlerden altı tanesi matematik dersi öğretim programındaki on kök değer içerisinde yer almaktadır. Öğretmenlerin belirttikleri değerlerin bazı araştırmacıların (Baydır, 2018; Taymur, 2015) öğretmen görüşmelerine yönelik çalışmalardan elde ettikleri değer sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmüştür. Farklı sonuçlara ulaşılan çalışmalara bakıldığında; Deniz' in (2018) çalışmasında matematik öğretmenlerinin değer sıralamasında adalet değeri ön plana çıkarken bu çalışmada adalet değerinin frekansı diğer kök değerlerden biraz geride kalmıştır. Aynı şekilde Gözel'in (2018) sınıf öğretmenleriyle yaptığı çalışmada adalet değeri gene ön plandadır. Sağlam (2016) değerler eğitiminin öğrenci davranışlarına etkisiyle ilgili çocukları okullarda öğrenim gören öğretmenlerin hem öğretmen hem veli gözüyle görüşlerini aldığı çalışmada öğretmen velilerin öncelikli olarak önemsedikleri değerler barış içinde yaşama, adalet ve doğruluk olmuştur. Baysal (2013) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde en çok dürüstlük değerini kazandırmaya çalıştıkları sonucuna ulaşmıştır.

Yıldırım (2009) sınıf öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında öğretmenlerin vatanseverlik değerini ön plana çıkardıkları sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Kınacı (2018) sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının vatanseverlik, saygı, sevgi, adalet ve sorumluluk değerlerini diğer değerlerden daha ön planda tuttukları sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin yarısı, matematiğin değerlere yatkın bir ders olmaması ve derste öncelikli amacın ders kazanımlarını vermek olması gibi sebeplerle matematik dersi kazanımlarıyla değerleri ilişkilendirme anlamında olumsuz görüş bildirmişlerdir. İlişkilendirmenin yapılabileceğini düşünen öğretmenlerden bazıları çeşitli matematik konularında ilişkilendirilebileceğini ifade etseler de nasıl yapacaklarını tam olarak bilememektedirler. Matematik dersi öğretim programında ilk defa değerlere yer verilmesi ve değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilmesinin öğretmenler için yeni bir olgu olması, öğretmenlerin düşüncelerini belirleyen sebepler olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin çoğu matematik dersi öğretim programını incelememiş, inceleyen öğretmenler ise değerlerin matematik derslerinde öğrencilere nasıl kazandırılacağına dair programdaki açıklamaları yetersiz bulmuştur. Bu sonuç Deniz'in (2018) matematik öğretmenleriyle yaptığı görüşmelerin bulgularıyla uyumludur. Fakat bu sonuç Kınacı'nın (2018) güncel sosyal bilgiler programında değerler eğitimi ile ilgili yapılan değişiklikleri öğretmen adaylarının çoğunun incelemesi sonucuyla çelişmektedir.

Öğretmenler, matematik ders kitaplarını da değerleri içermesi ve kazandırabilmesi açısından yetersiz bulmaktadırlar. Öğretmenler, değerlerin ders kitaplarında örnekler, problemler, etkinlikler içerisinde zaman zaman yer aldığını belirtmişlerdir. Bu bulgular, matematik ders kitaplarında değerlerin yerini inceleyen Şahin ve Başgül'ün (2018) değerlerin ders kitaplarında problemler içerisinde yer aldığına yönelik bulgularıyla uyumludur. Bulgularda değinildiği üzere hem programı hem de ders kitaplarını incelemediğini belirten matematik öğretmenin bu açıklamaları yapmasının sebebi de özel yetenekli öğrencilerin öğrenim gördüğü bir okulda çalışıyor olması, dolayısıyla programlarının farklı olması ve ders kitaplarını kullanmıyor olmalarıdır.

Öğretmenlerin matematik derslerinde değerler eğitimi kapsamında yaptıkları etkinlikler ağırlıklı olarak ders kazanımları dışında gerçekleşmektedir. Ders kazanımları

çerçevesinde değerlere sadece problemler içerisinde sınırlı olarak değinebilen öğretmenlerin sınıf içi uygulamaları öğüt vermeden öteye geçememektedir. Benzer olarak Deniz (2018) çalışmasında matematik öğretmenlerinin değerleri çok genel kullandıkları ve kazanımlarla ilişkilendiremedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bir öğretmenin değerler eğitimi kapsamında matematikle ilgilenen Türk-İslam âlimlerinin hayatlarına derslerinde yer vermesi ve yazılı kâğıtlarının değerlendirmesini öğrencilere yaptırması dikkat çekicidir. Taymur'da (2015) ilkokul öğretmenlerinin görüşlerine başvurduğu çalışmasında önemli şahsiyetlerin yaşamlarından ve eserlerinden yararlanılmasının değerleri kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler derslerinde hangi kazanımla hangi değeri ilişkilendirdiklerine dair somut bir örnek verememişlerdir. Toplama, çıkarma, bölme işlemlerinde paylaşma, yardımlaşma gibi değerlere vurgu yapabildiğini belirten öğretmenin örneği de ortaokul ders kazanımları düşünüldüğünde çok basit düzeyde kalmıştır. Bu anlamda hazırlanan ders içi etkinliklerin öğretmenlere örnek olabileceği düşünülmektedir.

Öğretmenler genel olarak öğrencilerinin değerleri kazanma durumlarını gözlem yoluyla tespit etmektedirler. Aynı sonuçlara bazı araştırmacılar (Ateş, 2013; Baydır, 2018; Çengelci 2010; Gözel, 2018; Taymur, 2015) da çalışmalarında ulaşmışlardır. Öğretmenlerin öğrencileri sadece ders ve okul içerisinde görebildikleri, öğrenci sayısının fazla olduğu durumlar düşünüldüğünde sadece gözlem yaparak öğrencileri değerlendirmenin yeterli olamayacağı düşünülmektedir. Bu anlamda da sınıf içi etkinliklerle yapılacak değer açıklama ve değer tartışmalarının öğrencilerin değerleri içselleştirme düzeyleri hakkında öğretmenlere fikir verebileceği düşünülmektedir. Yalar'da (2010) çalışmasında öğretmenlerin değerlerin kazanılması noktasında gözlem yapmayı tercih ettikleri ve alternatif değerlendirme yaklaşımlarını kullanmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin aile, öğrenci, öğretmen, öğretim programı, ders kitapları, süreç, matematik dersinin kendi yapısı ve teknoloji kaynaklı sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğretmenler, değerler eğitimi kapsamında bazı ailelerin bilinçsiz ve duyarsız oldukları, teknolojik anlamda yetersiz kaldıkları için çocuklarını yeterince takip edemedikleri ve öğretmenlere beklenen desteği vermedikleri gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu bulgular bazı araştırmacıların (Deniz, 2018; Gözel, 2018; Gürhan ve Çiftçi, 2017; Yalar, 2010)

çalışmalarındaki bulgularla uyumludur. Eğitimin sadece okul ayağıyla duyuşsal hedeflere ulaşamayacağı, ailelerin de bu anlamda önemli rolü olduğu görölmektedir. Ateş (2013) çalışmasında ailelerin değerler eğitimi konusunda yetersiz olduğu ve ailenin desteği olmadığı sürece okullardaki değerler eğitiminin de yetersiz olacağı sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler; öğrencilerin ön yargıları, değerler eğitimini gereksiz bulmaları, bozuk arkadaş ortamları ve sınav kaygıları gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Mevcut sınav sisteminin öğrencilerde sınav kaygısı oluşturduğu, öğrencilerin akademik başarıya odaklanmalarının da değerler eğitimini gereksiz bulmalarına sebebiyet verdiği düşünölmektedir. Öğretmenler değerler eğitimi anlamında kendilerini de yetersiz görmektedirler. Aynı sonuçlara bazı araştırmacıların (Baydır, 2018; Gözel, 2018) çalışmalarında da ulaşmıştır. Ayrıca, Sağlam (2016) öğretmen velilerin, çocuklarının öğretmenlerini değerler eğitimi bağlamında yetersiz buldukları sonucuna ulaşırken Thornberg'de (2008) değerler eğitiminde mesleki bilgi eksikliğini incelediği çalışmasında öğretmenlerin değerler eğitimi alanında profesyonel bilgi eksikliğinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretim programında değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek kazandırılmasına dair yeterli açıklamaların olmaması, öğretmenlerin bu anlamda kendilerine kılavuzluk edecek ellerinde bir materyal olmaması ve programın ders kazanımları açısından yoğun olması öğretmenlerin karşılaştıkları program kaynaklı sorunlar olarak tespit edilmiştir. Bazı araştırmacıların (Baydır, 2018; Taymur, 2015; Yalar, 2010) çalışmaları matematik alanında olmasa da diğer alanlarda da benzer sorunlar olduğunu göstermektedir. Öğretim programında yeterli açıklamaların olmaması, öğretmenlere yönelik bir uygulama kılavuzunun bulunmaması, örnek etkinlikler ve sınıf içi uygulamalar konusunda dolayısıyla da değerlerin öğrencilere kazandırılmasında güçlüklerle sebebiyet verdiği ortadadır. Görüşme esnasında bir öğretmenin de belirttiği üzere güncel matematik dersi öğretim programıyla birlikte her sınıf düzeyinde müfredatta sadeleşmeye gidilmiş ve müfredattan bazı kazanımlar çıkarılmıştır. Programın kazanım açısından yoğun olduğunu belirten öğretmenlerin bu güncellemeyi de yeterli bulmadıkları söylenebilir.

Öğretmenlerin süreç içerisinde mevcut sınav sistemiyle uğraşmaktan, derslerin öğretim ağırlıklı olmasından ve konuları yetiştirme telaşından değerler eğitimini ihmal

edebildikleri belirlenmiştir. Bulgular, alanyazında yapılan bazı çalışmaların (Baydır, 2018; Deniz, 2018; Gözel, 2018; Sağlam, 2016; Yalar, 2010) sonuçlarıyla uyumludur. Baydır (2018) çalışmasında İngilizce öğretmenlerinin ders saatlerinin az olması sebebiyle kazanımları yetiştirmekte zorlandıkları için değerler eğitimine derslerinde yer veremedikleri sonucuna ulaşmıştır. Ancak matematik dersleri düşünüldüğünde haftada 5 ders matematik, 2 ders matematik uygulamaları derslerinin olması ve okullarda açılan destekleme ve yetiştirme kursları düşünüldüğünde matematik ders saatinin yetersiz olmadığı düşünülmektedir. Matematik öğretmenlerinin konuları yetiştirme telaşının matematik dersinde bir konuyla alakalı çok fazla soru çeşidinin olması ve öğrencileri sınav odaklı hazırlama telaşından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin çoğunun matematiğin soyut yapısı gereği değerlerden uzak bir ders olması düşünceleri sebebiyle değerleri vermekte sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu sonuç, Dede'nin (2007) matematiğin içerisinde değer barındırmayan bir alan olduğuna inanıldığı açıklamasıyla örtüşmektedir. Etkinliklerin matematiğin ne kadar değerlerle bütünleşik bir ders olduğunu gösterebileceği düşünülmektedir. Ayrıca matematik dersinde akademik başarı beklentisinin fazla olması öğretmenlerin karşılaştıkları bir başka sorun olarak tespit edilmiştir. Benzer olarak bazı araştırmacılar çalışmalarında (Ateş, 2013; Gözel, 2018) akademik başarı beklentisinin değerler eğitimini geri planda bıraktığı sonucuna ulaşmışlardır.

İnternet ve sosyal medyanın bilinçsiz ve amaç dışı kullanımı, TV dizi ve programlarının öğrenciler üzerindeki olumsuz etkileri öğretmenlerin teknolojik anlamda karşılaştığı sorunlar olup değerler eğitimini zorlaştırdığı belirlenmiştir. Bulgular alanyazında yapılan bazı çalışmaların (Ateş, 2013; Fidan, 2009; Gözel, 2018; Taymur, 2015; Tokdemir, 2007; Yalar, 2010) bulgularıyla birebir uyumludur.

Öğretmenlerin önerilerine göre değerler eğitiminin matematik derslerinde daha yararlı hale getirilebilmesi için değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirildiği bir kılavuzun geliştirilip öğretmenlerin kullanımına sunulması veya öğretim programının içeriğine örnek etkinlikler konulması gerekmektedir. Yalar (2010) çalışmasında sosyal bilgiler alanında değerler eğitimiyle ilgili bir kılavuz olması durumunda öğretmenlerin faydalanacakları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenler değerler eğitimi kapsamında yetkinliklerinin geliştirilebilmesi için öğretmen eğitimlerinin planlanması gerektiğini düşünmektedirler. Bulgular, alanyazındaki bazı çalışmaların

(Baydır, 2018; Gözel, 2018; Taymur, 2015; Yalar, 2010) bulgularıyla uyumludur. Ateş'de (2013), öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmasında öğretmenlerin; değerler eğitimi, değerler eğitiminin amaçları ve uygulama şekilleri gibi konularda bir eğitimden geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Sağlam (2016) çalışmasında değerler eğitiminin uzmanlık gerektiren bir alan olduğu ve bunun için öğretmen eğitimlerinin önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Baysal (2013) sosyal bilgiler öğretmenleriyle yaptığı çalışmada değerler eğitimi ile ilgili eğitim almış öğretmenlerin değerlerin öğrencilere kazandırılması anlamında daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin hizmet içi eğitim önerilerinde bulunarak kendilerini geliştirmek istedikleri ve değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi noktasında istekli oldukları söylenebilir. Programda yapılan değişiklikleri uygulayacak olanların öğretmenler olduğu düşünüldüğünde programdaki değişiklikler yanında uygulayıcı olan öğretmenlerin de bu konuda eğitilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda Akbaş (2009) ortaokul branş öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarını 2004 programı öncesi ve sonrası için incelemiş ve programdaki açıklamalar değişse de öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik yaklaşım ve uyguladıkları yöntemlerin değişmediği sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin aile eğitimleri ve ailelerle işbirliğinin artırılması, aynı zamanda diğer branş öğretmenleriyle ve diğer derslerle de işbirliği içerisinde değerler eğitiminin yapılması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. Görüldüğü üzere öğretmenler önerilerinde gerek diğer öğretmenlerle gerek ailelerle işbirliğinin önemine değinmişlerdir. Öğretmenlerin değerler eğitiminin diğer paydaşlarla yürütülebileceğinin farkında oldukları düşünülmektedir. Bulgular, bazı araştırmacıların (Baysal, 2013; Fidan, 2009; Gözel, 2018; Taymur, 2015; Yalar, 2010) çalışmalarının sonuçlarıyla uyumludur. Ayrıca; Akbaş (2004) çalışmasında değerlerin öğrencilere kazandırılması noktasında ailelerle işbirliği içinde olunması gerektiği sonucuna ulaşmış aksi takdirde okul ile ailede verilen değerlerin çatışabileceğini belirtmiştir. Yıldırım (2009) çalışmasında gerekli eğitimlerle aile ve okul arasındaki işbirliği eksikliğinin giderilebileceği sonucuna ulaşmıştır. Kuzu (2015) okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine başvurduğu çalışmasında ailelerin ilk değerleri öğreten ve öğrenciyeye model olan bireylerden oluştuğu için değerler eğitimi çalışmalarının kalıcılığını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Tüm bunların yanında bir öğretmen, değerler eğitiminin normal derslerde değil de ayrı bir ders olarak okullarda yer alması gerektiğini düşünmektedir.

Öğretmenin, derslerde bilişsel hedeflerin yanında duyuşsal hedeflerin öğrencilere kazandırılması gerekliliğini göz ardı ettiği düşünülmektedir.

Ders İçi Etkinliklerden Elde Edilen Bulgulara Yönelik Tartışma

“Cirit Atma” etkinliğinde öğrenciler, kendi adalet anlayışlarına göre milli takıma gitmesi gereken sporcuyu seçmişlerdir. Etkinliğe katılan bütün öğrencilerin, cirit atma mesafeleri ortalaması düşük olan sporcuyu eledikleri ve tamamen atış ortalamaları aynı olan sporculara odaklandıkları görülmüştür. Öğrenciler, ortalamaları aynı çıkan sporculardan beş atış içerisinde birinci olma olasılığı en fazla olanı veya atışlar içerisinde herhangi bir atışta en yüksek dereceyi elde eden milli takıma seçmişlerdir. Bazı öğrencilerin ise en son aşamada bu iki sporcuyu yeniden yarıştırmının gerektiğini ve böylece daha adil bir seçim yapabileceklerini düşündükleri görülmüştür. Etkinlikte öğrenciler adil bir seçim için matematiksel hesaplar yapmışlar ve adalet değeri üzerine kafa yormuşlardır. Etkinlik tasarlanırken ve süreç yönetilirken sorunun tek bir doğru cevabının olmadığı, öğrencilerin tamamen kendi adalet anlayışlarını sorgulayarak seçimlerini yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevapların birbirinden farklı olmasının bir önemi yokken bu etkinlikle öğrencilerin adalet değerini sorgulamaları, kendi görüş ve düşüncelerini ifade edebilmeleri, arkadaşlarının değerlerini sorgulayabilmeleri ve en önemlisi bunu matematik dersinde yapabilmeleri çok önemli görülmektedir. Öğrencilerin matematiğin adaleti sağlamadaki rolünü fark ettikleri etkinlik sorusuna verdikleri cevaplarla görülmüştür. Öğrencilerin adaletsiz bir durumda haklarını arayacakları ve adaletsiz bir duruma müdahale edeceklerini belirtmeleri öğrencilerin bu değere önem verdiğini göstermektedir.

“Engelli Rampası” etkinliğinde öğrenciler, bir engelli rampasının eğiminin maksimum yüzdesine dikkat ederek ilgili kazanımlarla hesaplamalarını yapmışlardır. Burada öğrencilere engelli rampalarının gelişigüzel yapılmadığı ve hesaplamalar gerektirdiğine yönelik bir farkındalık oluşturulduğu düşünülmektedir. Senaryo gereği bedensel güçlüğü olan öğrencisinin evinin bahçesine engelli rampası yapmaya çalışan öğretmenin eğime dikkat etmediği durumda boşa çaba sarf edeceğini ve öğrencisinin de hayatını riske atabileceğini belirten öğrencilerin matematiksel hesapların bir insana yardım etmede ne kadar hayati öneme sahip olduğunu fark ettikleri görülmektedir. Öğretmenin yardımsever, duyarlı ve sorumluluklarını yerine getiren bir insan olduğunu düşünen öğrencilerin etkinliğin içerdiği değerlerin farkına vardıkları ve bu değerlerin

bir insanda bulunması gerektiğini bilmeleri önemli görülmektedir. Öğrencilerin toplumda bu tarz güçlüğü olan kişiler için neler yapılabileceğine yönelik önerileri ülkemizde bu anlamda projeler geliştirmek isteyen yetkililere örnek olabilecek düzeydedir. Bu öneriler öğrencilerden de çok farklı fikirler çıkabildiğini ve öğrencilerin yetişkinlerden daha duyarlı olabildiklerini göstermektedir.

“Asansörle Yük Taşıma” etkinliğinde öğrenciler, zamanı kısıtlı olan bir kişinin maksimum taşıyabileceği ağırlık uyarısı üzerinde yazan asansörle yük taşıması gerektiği ile ilgili senaryoda, uyarıya dikkat ederek ilgili kazanımlarla hesaplamalarını yapmışlar ve etkinlik sorularına cevap vermişlerdir. Öğrencilerden yükleri hesaplanandan daha az seferde taşıyıp taşıyamayacaklarını ifade etmeleri istenmiştir. Öğrencilerin matematiksel hesaplar yaparak akıl yürüterek uyarıya da uyarak çözümler üretmeleri öğrencilerin sorumluluk değerine dikkat ettiklerini göstermektedir. Bu etkinlikle matematiğin günlük hayatta karşılaşılan değer sorunlarına da çözüm üretebileceğini söyleyebiliriz. Öğrencilerin uyarıya dikkat edilmediğinde karşılaşılabilecek sorunların ve günlük hayatta kuralların yeri ve öneminin farkında oldukları görülmüştür. Öğrencilerin tamamının günlük hayatlarında basit kurallara uymadıkları, çok önemli ve hayati önem içeren kurallara uydukları görülmüştür. Öğrencilerin ayrıntılara takılmadıkları ve her şeye kural koymanın gereksiz olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu anlamda öğretmenlerin her şeyi bir kurala bağlayıp kuralcılık yapmalarının öğrenci nazarında bir geçerliliğinin olmadığını etkinliğe verilen cevaplar bize göstermektedir. Etkinliğin öğretmenlere yol gösterici olabildiği ve bir anlamda öğrencilerin değer anlayışlarının da tespit edilmesini sağladığı söylenebilir.

“Bahçemi Ekiyorum Hayvanları Seviyorum” etkinliğinin senaryosunda okul bahçesinin bir bölümünde öğrencilerin küçük çaplı sebze meyve yetiştiriciliği bir bölümünde de kümes hayvanları yetiştiriciliği yapabileceklerine yer verilmesiyle okul bahçelerinin farklı bir şekilde değerlendirilebileceğine dair farkındalık oluşturulduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin ilgili kazanımlarla hesaplamalarını yaptıkları ve etrafi telle çevrilen eşit alana sahip dikdörtgenel bölgelerin maliyetleri arasındaki farkın çevre uzunluklarından kaynaklandığını belirledikleri görülmüştür. Öğrenciler aynı alana sahip dikdörtgenel bölgeyi daha az maliyetle, telle çevirmeye çalışmış ve kendi bölgelerini modellemişlerdir. Öğrenciler yapacakları işin maliyetini önceden hesaplamamanın tasarruflu olmak için gerekli olduğunu fakat şu an öğrenci oldukları için günlük hayatlarında bu tarz hesaplamaları sıklıkla yapmadıklarını ama bu etkinlikten

sonra daha çok dikkat edeceklerini belirterek matematiğin tasarruflu olma noktasında önemini belirtmişlerdir. Öğrencilerin günlük hayatlarında küçük çaplı tasarruf önlemi aldıkları görülmüştür. Sorumluluk değerinin kazandırılmasında öğrencilerin modelleme yapmaları ve kendi modellerinin doğruluğunu savunmalarının etkili olduğu söylenebilir. Doruk'da (2012) çalışmasında modelleme etkinliklerinin değerleri kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

“Ödenmemiş Faturalar” etkinliğinde geciktirilen faturaların gecikme faizi yüzdelerini ilgili kazanımlarla hesaplayan öğrenciler sorumluluklarını yerine getirmezlerse farklı sıkıntılarla karşılaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin sorumsuzluklarından dert yanan öğretmenlerin bu tarz etkinliklerle öğrencilere sorumluluklarını yerine getirmezlerse maddi ve manevi anlamda sıkıntı yaşayabileceklerini gösterebilecekleri düşünülmektedir. Öğrencilerin şu an için eve gelen faturaları ödeme gibi bir sorumlulukları olmasa da öğrencileri geleceğe hazırlama ve büyüdüklerinde sorumluluklarının artacağına bilincinde olmaları bakımından da etkinliğin faydalı olduğu düşünülmektedir.

“Araba Satışı” etkinliğinde öğrencilerin ilgili kazanımları kullanarak hesaplamalarını yaptıkları görülmüştür. Etkinlik senaryosunda karşısındaki insanın matematiksel bilgisinin zayıf olması zaafından faydalanmadan kendi çıkarına olan bir durumu görmezden gelmeyen kişinin davranışını dürüstlük anlamında değerlendiren öğrencilerin değer farkında oldukları görülmektedir. Dürüst kişinin davranışlarına bu devirde böyle insanların olması çok güzel yaklaşımında bulunan öğrencilerin son zamanlarda bazı değerlerimizi iyice yitirdiğimizin de aslında farkında oldukları söylenebilir. Etkinliğin kandırılmamak için günlük hayatta matematik bilmenin ne kadar önemli olduğunu gösterdiği düşünülmektedir. Etkinliğin öğrencilerin dürüstlük değerini içselleştirme düzeyleri hakkında da öğretmenlere yardımcı olacağı düşünülmektedir. Öğrencilerden birinin yeterli parası olmadığı durumda kendi çıkarına olan yanlış bir durumu düzeltmeyebileceği ifadesi, öğrencinin kendi çıkarını diğer insanların çıkarından önemli gördüğünü ve kendisi zor durumdayken değerlerimizi göz ardı edebildiğini göstermektedir.

“İşveren Ne Yapsın?” etkinliğinde öğrenciler, genel olarak işçilere ücretlerini çalışma saatlerine göre paylaşırmanın daha adil olacağını belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin eşit paylaşım yapmanın adaleti her zaman sağlamadığını idrak

edebildiklerini göstermektedir. Öğrencilerin günlük hayatta paylaşım yaparken hakkaniyete göre ve bunu yaparken de matematiksel hesaplardan yararlanabileceklerini görmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

“Miras Paylaşımı” etkinliğinde öğrenciler modelleme yapma fırsatı bulmuş ve akıl yürütmelerle yamuk şeklindeki bir arsayı iki kardeşe eşit bir şekilde paylaşmışlardır. Öğrenciler bu etkinlikte eşit paylaşımın adaleti sağladığını belirtmişlerdir. Yalnız bir öğrencinin cevabı dikkat çekicidir. Eğer kız kardeş ise mirasın eşit paylaşılması gerektiğini düşünen öğrencinin kız çocuklarının değersiz olduğunu düşündüğü söylenebilir. Etkinlikle öğretmenlerin bir nevi ölçme de yapabildiklerini ortaya çıkaran bu yaklaşıma göre öğrencinin kendisinin ve ailesinin yakından tanınması ve kendilerine rehberlik yapılması gerektiği açıktır. Ayrıca bazı öğrencilerin eşit paylaşımın adil olamayacağı durumlara örnek verememeleri eşitlik ve adalet konusunda tam bir netliğe sahip olmadıklarını göstermektedir.

“Kuruş Kuruş Alışveriş” etkinliğinde öğrencilerin daha önce farkında olmadıkları bir durumu sorgulamaları sağlanmıştır. Marketlerdeki kuruşlu fiyat uygulamasının sorgulandığı etkinlikte öğrenciler ilgili kazanımlarla hesaplamalarını yapmışlardır. Marketlerin geriye iade etmedikleri 1 kuruş gibi küçük paraların marketlere fazladan gelir getirdiğini ve bu durumun dürüstlüğü sığmadığını öğrenciler açıklamışlar ve kendilerinin de bu durumu görmezden geldiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin market sahibi olmaları durumunda böyle fiyat uygulamaları yapmayacaklarını ya da aldıkları paraların üstünü iade edeceklerini belirtmeleri öğrencilerin dürüstlük değerine dikkat ettiklerini göstermektedir.

“Yuvarlak Hesap” etkinliğinde öğrenciler, senaryodaki ikilem durumu çerçevesinde yardımseverlik ve dürüstlük değerlerini sorgulamışlardır. Öğrencilerin arkadaşlarına yardım ederken başka insanları kandırma yoluna başvurmuyacak olmaları ve bu duruma farklı çözüm yolları üretmeleri öğrencilerin yardımseverlik ve dürüstlük arasında bir seçim yapmadıklarını ve her iki değerden de vazgeçmediklerini göstermektedir.

“Pasta İkramı” etkinliğinde öğrenciler misafirlere ikram edilen pasta dilimlerinin eşit büyüklükte olmadığını hesaplamalarını yaparak bulmuşlar ve eşit paylaşımın adaletli olacağını düşünerek akıl yürütme ve matematiksel hesaplarla soruna çözüm

üretmişlerdir. Etkinlikte öğrencilerin modelleme yapma fırsatı bulmaları ve adalet değerini sorgulamalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Öğrenci Görüşmelerinden Elde Edilen Bulgulara Yönelik Tartışma

Öğrencilerin değerleri bireysel anlamda yaşamın amacı, hayata yön veren ve hayatı kolaylaştıran duygular olarak ifade ettikleri; toplumsal anlamda da genel olarak insanları birbirine yakınlaştırması ve toplumun yaşantılarını belirlemesi özellikleriyle tanımlamışlardır. Öğrencilerin, değerlerin insan ve toplum yaşantısındaki rolünün farkında oldukları düşünülmektedir.

Öğrencilerin en çok önemseydiği değerlerden sorumluluk ve adalet değerleri etkinliklerde yer alırken saygı, sevgi ve özdenetim değerleri etkinliklerde yer almamaktadır. Etkinliklerin öğrencilerin birbirinin düşüncelerine saygı duyacakları şekilde yürütülmesi, saygı değerinin frekansının fazla olmasını ve süreç içerisinde örtük olarak öğrencilerce içselleştirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Özdenetim değerinin etkinliklerde yer almamasına rağmen sorumluluk değerine yakın bir değer olduğu için öğrencilerce ifade edildiği düşünülmektedir. Demirhan-İşcan (2007) 4. sınıf düzeyinde uyguladığı değerler eğitimi programının etkililiğini incelediği çalışmada, görüşme yaptığı öğrencilerin en fazla sorumluluk değerine ilişkin ifadelerde buldukları sonucuna ulaşmıştır. Deveci ve Ay'ın (2009) da öğrenci günlüklerini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin önem verdikleri değerlerin çalışmadaki değerlere benzer olduğu görülmüştür. Başta "Miras Paylaşımı" ve "Cirit Atma" etkinlikleri olmak üzere bütün etkinlikler öğrencilerin ilgisini çekmiştir. En çok ilgi çeken etkinliklere bakıldığında her ikisinin de adalet değerine vurgu yapan etkinlikler olduğu görülmektedir. Adil olma durumlarını sorgulamanın öğrencilerin daha çok ilgisini çektiği söylenebilir.

Etkinlikler öncesinde matematik derslerinde değerlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Etkinlikler öncesi matematik dersinin öğrenciler için sayılar, formüller, işlemlerden ibaret olduğu ve derse sınavdan geçme odaklı yaklaşıldığı belirlenmiştir. Matematik derslerinde değerlere yer verilmemesi matematik öğretmenlerinin de öğretim odaklı derslerini işlediklerini ve duyuşsal alan hedeflerini ihmal ettiklerini düşündürmektedir. Öğrencilerin matematik derslerine yaklaşımlarını değiştirmek için öğretmenlere büyük sorumlulukların düştüğü söylenebilir. Etkinliklerle öğrenciler

matematiğin sadece sayılar ve işlemlerden ibaret olmayıp günlük hayatla ve değerlerimizle iç içe olduğunu fark etmişlerdir. Matematiksel hesaplarla insanlara yardımcı olabileceklerini veya adaleti sağlayabileceklerini görmüşlerdir. Dolayısıyla etkinlikler hem matematik kazanımlarının tekrar edilmesi hem de değerlerin sorgulanmasını bir arada sağlamıştır. Aynı zamanda etkinliklerin matematik dersine ilginin artmasını sağladığı görülmektedir. Benzer sonuçlara ulaşan İpekçi (2018) çalışmasında matematik dersi ile bütünleştirilmiş değerler eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin matematik kazanımlarını tekrar etmelerini sağlayarak başarılarını arttırdığı, derse olan katılımın ve ilginin arttığı ve matematiğin öğretim ağırlıklı olması yanında sosyal değerleri de içerisinde barındıran bir ders olduğunun görüldüğü sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin etkinlikler öncesinde değerleri yeterince sorgulamadıkları, önemsemedikleri ve bazı değerlerin farkında bile olmadıkları; etkinlik sonrası ise değerleri daha fazla düşündükleri, önem vermeye başladıkları ve hem kendilerinde hem de arkadaşlarında olan değerleri fark edebildiklerini belirttikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin arkadaşlarındaki değerleri de fark edebilmeleri, etkinliğin kendini ifade etme ve tartışma temelli yürütülmesinin sağladığı avantaj olarak düşünülmektedir. Benzer olarak Öğretici (2011) de çalışmasında altıncı sınıf öğrencilerinin duyarlılık ve sorumluluk değerleriyle ilgili yapacağı etkinlikler öncesinde değer farkındalıklarının düşük olduğu, etkinlik sonrası ise olumlu bir etkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Etkinlikler öğrencilerin değerleri fark etmelerini, sorgulamalarını ve içselleştirmelerini sağlamıştır. Bulgular bu anlamda matematik alanında yapılan çalışmaların (Doruk, 2012; İpekçi, 2018) bulgularıyla uyumludur. Başka dersler kapsamında yapılan çalışmalarda da (Bayırlı, 2018; Demirhan-İşcan, 2007; El hassan ve Kahil, 2005; Engin, 2014; Izgar, 2013; Katılmış, 2010; Keskinoglu, 2008; Kunduroğlu, 2010; Öğretici, 2011) etkinliklerin ve uygulanan programların değerleri kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin; Kunduroğlu (2010) 4. Sınıf fen ve teknoloji dersiyle bütünleştirdiği değerler eğitimi etkinliklerinin açık fikirli olma, önyargısız olma ve bilimsel olma değerlerini öğrencilere kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Engin (2014) Türkçe ve beden eğitimi dersleriyle bütünleştirdiği değerler eğitimi etkinliklerinin adalet, saygı, işbirliği ve özgüven değerlerini öğrencilere kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bayırlı (2018) hayat bilgisi dersi kapsamında yaptığı etkinliklerin öğrencilerin aile birliğine önem verme, sevgi, saygı,

yardımsızlık, tasarruf, sorumluluk gibi değerleri davranış haline getirmelerine katkısı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fidan (2009) değerlerin içselleştirilmesinde öğrencilerin kendi değerlerini açıklamalarına fırsat veren ve sürece daha aktif katılabilecekleri etkinliklerin tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Gürhan ve Çiftçi (2017) ilkokullarda yaptığı çalışmasında öğrencilerin aktif olarak katılacakları etkinliklerin değerleri içselleştirmelerini sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğrenciler etkinliklerin her derste ve her sınıf düzeyinde yapılması gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Öğrencilerin bu görüşleri, öğretmen görüşmelerinin bulgularıyla da örtüşmektedir. Öğrenciler diğer öğretmenlerin de bu tür etkinliklere derslerinde yer vermesi gerektiğinden bahsetmiş ve bu anlamda yaptıkları ders içi etkinliklerin duyurulmasını istemişlerdir. Öğrenciler, değerlerin öneminin kavranması, matematik dersini sevdirmesi, toplumsal bilinci arttırması, zaman içerisinde yeni yetişen neslin ve toplumun yapısının düzelmesine katkı sunabileceği düşüncesiyle, matematik derslerinde değer temelli etkinliklerin yapılmasını gerekli gördüklerini belirtmişlerdir. İpekçi (2018) ve Doruk'da (2012) yaptıkları çalışmalar sonrasında öğrencilerin matematiği sevmeleri, derse karşı önyargılarının azalması, değerlerin içselleştirilmesi anlamında benzer etkinliklerin yapılması gerekliliğinden bahsetmişlerdir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaokul matematik öğretmenleriyle yapılan görüşmeler, ortaokul öğrencileriyle yapılan ders içi etkinlikler ve etkinlikler sonrasında yapılan öğrenci görüşmeleri bulgularına göre ulaşılan sonuç ve önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Sonuç

Öğretmenler, değerlerin gün geçtikçe tahribata uğradığını, insani değerlerden uzaklaşıldığını düşünmekte ve öğrencilere insan olmanın tüm vasıflarını kazandırmak amacıyla değerler eğitiminin yapılmasını gerekli bulmaktadırlar. Sevgi, saygı ve dürüstlük değerleri ön planda olmakla birlikte öğretmenler, genel anlamda bütün milli ve manevi değerleri önemsemektedirler. Öğretmenler, değerler eğitiminin öneminden bahsetse de görev yaptıkları okullarda değerler eğitime yönelik planlı bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin inisiyatif alarak kendi derslerinde değerlere değindikleri, şube rehber öğretmenleri ve kulüp öğretmenlerinin çeşitli çalışmalar yaptıkları fakat bunların da sistemli ve planlı olmadığı görülmüştür. Okullarda değerler eğitimi kapsamında yapılan çalışmalar, okul koridorlarına değerler eğitimiyle ilgili pano hazırlanması ve çeşitli yardım kampanyalarının düzenlenmesi ile sınırlıdır.

Öğretmenler, genel olarak değerler eğitiminin okullarda okul öncesi dönemden liseye kadar her eğitim kademesinde ve her derste yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Birkaç öğretmen ise ortaokulda 5 ve 6. sınıflara daha ağırlık verilmesi gerektiğini, 7 ve 8. sınıfların sınavlara hazırlık sürecinde olmaları sebebiyle hem kendilerinin bu işe çok vakit ayıramayacaklarını hem de öğrencilerin değerler eğitimi önemsemeyeceklerini düşünmektedirler.

Değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilebilmesi bağlamında olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin matematiğin değerlere yakın bir ders olmaması ve derste öncelikli amacın ders kazanımlarını vermek olması gibi sebeplerle ilişkilendirmenin zor olduğunu düşündükleri görülmüştür. İlişkilendirmenin yapılabileceğini düşünen öğretmenler ise nasıl yapılacağına ilişkin net fikirler belirtmemiş ve derslerinde hangi kazanımla hangi değeri ilişkilendirdiklerine dair somut bir örnek verememişlerdir. Öğretmenlerin matematik derslerinde değerler eğitimi

kapsamında yaptıkları etkinlikler ağırlıklı olarak ders kazanımları dışında gerçekleşmektedir. Ders kazanımları çerçevesinde değerlere problemler içerisinde sınırlı olarak değinebilen öğretmenlerin sınıf içi uygulamaları, öğüt vermeden öteye geçememektedir. Bu bağlamda öğretmenlere yol gösterici olan matematik dersi öğretim programını çoğu öğretmenin incelemeyeceği, inceleyen öğretmenlerin ise değerlerin matematik derslerinde öğrencilere nasıl kazandırılacağına dair programdaki açıklamaları yetersiz buldukları tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin, matematik ders kitaplarını da içerdiği değerler bakımından yetersiz buldukları görülmüştür.

Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında karşılaştıkları sorunların çok çeşitli olduğu belirlenmiştir. Bazı ailelerin bilinçsiz ve duysuz olmaları, teknolojik anlamda yetersiz kaldıkları için çocuklarını yeterince takip edememeleri ve öğretmenlere beklenen desteği vermemeleri öğretmenlerin karşılaştıkları aile kaynaklı sorunlardır. İnternet ve sosyal medyanın bilinçsiz ve amaç dışı kullanımı, TV dizi ve programlarının öğrenciler üzerindeki olumsuz etkileri öğretmenlerin teknolojik anlamda karşılaştığı sorunlardır. Öğrencilerin ön yargıları, değerler eğitimi gereksiz bulmaları, bozuk arkadaş ortamları ve sınav kaygıları öğretmenlerin karşılaştıkları öğrenci kaynaklı sorunlardır. Öğretim programında değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek kazandırılmasına dair yeterli açıklamaların olmaması, öğretmenlerin bu anlamda kendilerine kılavuzluk edecek ellerinde bir materyal olmaması ve programın ders kazanımları açısından yoğun olması öğretmenlerin karşılaştıkları program kaynaklı sorunlardır. Öğretmenlerin çoğunun, süreç içerisinde mevcut sınav sistemiyle uğraşmaktan, derslerin öğretim ağırlıklı olmasından ve konuları yetiştirme telaşından değerler eğitimi ihmal edebildiklerini ve matematik dersinde akademik başarı beklentisinin fazla olmasının da değerler eğitime gereken önemi vermelerini engellediğini belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlerin çoğu değerler eğitimi anlamında kendilerini de yetersiz görmektedirler.

Değerler eğitime yönelik çok fazla sorun bildiren öğretmenlerin sorunların çözümlerine yönelik önerileri alındığında öğretmenler, değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirildiği bir kılavuzun geliştirilip öğretmenlerin kullanımına sunulması veya öğretim programının içeriğine örnek etkinlikler konulmasını istemektedirler. Öğretmenler, değerler eğitimi kapsamında yetkinliklerini geliştirilebilmek için kendilerine eğitim verilmesini aynı zamanda aile eğitimlerine de önem verilmesini ve ailelerle işbirliğinin artırılmasını istemektedirler.

Öğretmenler, genel olarak öğrencilerinin değerleri kazanma düzeylerini gözlem yoluyla tespit etmektedirler. Hazırlanan ders içi etkinliklerin öğrencilerin değerleri kazanma düzeylerini tespit etme anlamında öğretmenlere alternatif oluşturduğu tespit edilmiştir. Yapılan on bir ders içi etkinlikte yer alan sorulara öğrencilerin verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde etkinliklerde yer alan ders kazanımları ile değerlerin bütünleştirilebildiği tespit edilmiştir. Etkinliklerle öğrencilerin matematiksel hesaplarla adaletli bir seçim yapabildikleri, adil paylaşım yapabildikleri, insanlara yardımcı olabildikleri, tasarruflu olabildikleri, dürüst olabildikleri, sorumluluklarını alabildikleri ve öğrencilerin değer yargılarının tespit edilebildiği görülmüştür. Öğrencilerin günlük hayatta insan hayatı için önemli olmayan kurallara uymadıkları ve bazı öğrencilerin eşit paylaşımın adil paylaşım olup olmayacağı durumları kavramakta zorluk çektikleri tespit edilmiştir.

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin değerleri bireysel anlamda yaşamın amacı, hayata yön veren ve hayatı kolaylaştıran; toplumsal anlamda da insanları birbirine yakınlaştıran ve toplumun yaşantılarını belirleyen duygular olarak tanımladıkları görülmüştür. Öğrenciler, etkinliklerde yer alan değerlerden en çok sorumluluk ve adalet değerlerini; etkinliklerde yer almayan değerlerden ise en çok sevgi, saygı ve özdenetim değerlerini önemsemektedirler. Etkinlikler öncesinde matematik derslerinde değerlere yer verilmediği tespit edilmiş ve etkinlikler öncesinde matematik dersinin öğrenciler için sayılar, formüller, işlemlerden ibaret olduğu ve derse sınavdan geçme odaklı yaklaşıldığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin etkinlikler öncesinde değerleri yeterince düşünüp sorgulamadıkları, önemsemedikleri ve bazı değerlerin farkında bile olmadıkları; etkinlik sonrasında ise değerleri daha fazla düşündükleri, önem vermeye başladıkları ve hem kendilerinde hem de arkadaşlarında olan değerleri fark edebildiklerini belirttikleri görülmüştür. Etkinliklerle öğrenciler, matematiğin sadece sayılar ve işlemlerden ibaret olmayıp günlük hayatla ve değerlerimizle iç içe olduğunu fark etmişler; matematiksel hesaplarla insanlara yardımcı olabileceklerini veya adaleti sağlayabileceklerini görmüşlerdir. Etkinlikler aynı zamanda matematik dersine ilginin artmasını da sağlamıştır. Etkinliklerin uygulanması esnasında başvuru grup çalışması ve tartışma yöntemleri öğrencilerin, arkadaşlarının değer anlayışlarını ve fikirlerini sorgulamalarını sağlamış, fikirlerini özgürce ifade ederek özgüvenlerini arttırmış ve yorum güçlerini geliştirmiştir.

Öğrencilerin, etkinliklerin her derste ve her sınıf düzeyinde yapılmasını, diğer öğretmenlerin de bu tür etkinliklere derslerinde yer vermesini, yaptıkları ders içi etkinliklerin duyurulmasını istedikleri görülmüştür. Ayrıca öğrenciler, değerlerin öneminin kavranması, matematik dersini sevdirmesi, toplumsal bilinci arttırması, zaman içerisinde yeni yetişen neslin ve toplumun yapısının düzelmesine katkı sunabileceği düşüncesiyle, matematik derslerinde değer temelli etkinliklerin yapılmasını gerekli gördüklerini belirtmişlerdir.

Öneriler

- Araştırmada ders içi etkinlikler ağırlıklı olarak 7 ve 8. sınıflara uygulanmış olup 5 ve 6. sınıflara yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Ders içi etkinlikler on kök değer içerisinde seçilen altı değeri içermekte olup diğer değerlere yönelik hazırlanacak etkinliklerin kullanılabilmesi için araştırmalar yapılabilir.
- Okullarda değerler eğitimi çalışmaları işbirliği içerisinde daha planlı ve sistemli yürütülebilir.
- Değerler eğitimi kapsamında okul aile işbirliğini artırıcı çalışmalar yapılabilir.
- Ortaokul matematik öğretmenleri güncel matematik dersi öğretim programını ayrıntılı inceleyebilir ve bu konuda MEB, öğretmenlerin güncellenen müfredatları yakından takip edebilmesi için hizmet içi eğitimler düzenleyebilir veya eylül seminerlerine program inceleme konusu koyabilir.
- Öğretmenler değerler eğitimi çalışmalarında diğer branş öğretmenleriyle ve okul rehber öğretmenleriyle işbirliğini arttırabilir.
- Öğretmenlere değerler eğitimi kapsamında hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Duyuşsal hedeflerle ilgili ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına yönelik alan uzmanlarınca öğretmenlere eğitimler verilebilir.
- Öğretmenler derslerinde, öğrencilerin kendi değer anlayışlarını açıklayabilecekleri ve sürece aktif olarak katılabilecekleri sınıf içi etkinliklere yer verebilir.
- Ortaokul matematik öğretmenlerinin kullanımına sunulmak üzere değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirildiği etkinliklerin yer aldığı bir kılavuz geliştirilebilir.

- Matematik dersi öğretim programında değerlerin ders kazanımlarıyla ilişkilendirilerek kazandırılması noktasında ayrıntılı açıklamalara yer verilebilir ve programa örnek etkinlikler koyulabilir.
- Matematik dersi öğretim programı içerdiği ders kazanımları bakımından hafifletilebilir.
- Ortaokul matematik ders kitaplarının içeriği değerler eğitimi etkinlikleriyle zenginleştirilebilir.
- Ailelere değerler eğitimiyle ilgili seminerler verilebilir.
- Öğrencilere ve velilere teknolojiyi bilinçli kullanma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılabilir.
- Öğrencilere kötü örnek olan TV programlarının denetimi arttırılabilir.
- Mevcut sınav sisteminde öğrencilerin sınav kaygısını azaltacak güncellemelere gidilebilir.
- Ülke genelinde okullarda ders içi veya ders dışında değerler eğitimi kapsamında yapılan örnek uygulamaların duyurulması için çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerdendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer öğretimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 403-414.
- Akpınar, B. (2013). *Eğitim programları ve öğretim* (1. baskı). Ankara: Data Yayınları.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değerler eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arabacı, B. İ. ve Akgül, T. (2013). Elazığ ilinde uygulanan etkinlik temelli değer öğretimi uygulamalarının değerdendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 7-31.
- Arslan, Z. Ş. ve Yaşar, F. T. (2003). Yükselen “Değer” kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 8-11.
- Ateş, F. (2013). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, H. (2016). *Matematik uygulamaları 8*. Ankara: Korza Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2008). *Eğitim ve öğretimde etik* (2. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürlü, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerdendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Baydır, E. (2018). *İngilizce öğretmenlerinin 2017 taslak İngilizce öğretim programında yer alan değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Bayırlı, H. (2018). *Hayat bilgisi dersi bağlamında değerler eğitimi: Aile birliğine önem verme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerdendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Bishop, A., FitzSimons, G., Seah, W. T. ve Clarkson, P. (1999, Aralık). *Values in mathematics education: Making values teaching explicit in the mathematics classroom*. Avustralya

ve Yeni Zelanda Eğitim Araştırmaları Birliği'nin Birleşik Yıllık Toplantısı'nda sunuldu, Melbourne, Avustralya.

- Bottery, M. (2000). Values education. R.Bailey (Ed.), *Teaching values and citizenship across the curriculum* içinde (s. 3-14). London: Kogan Page.
- Brady, L. (2008). Strategies in values education: Horse or cat?. *Australian Journal Of Teacher Education*, 35(5), 81-89.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23.baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Clarkson, P. C., Bishop, A. J., FitzSimons, G. E. ve Seah, W.T. (2000, Aralık). *Methodology challenges and constraints in the values and mathematics project*. Avustralya Eğitim Araştırmaları Birliği'nin Yıllık Toplantısı'nda sunuldu, Sydney, Avustralya.
- Çağlayan, A. (2013). *Ahlak pusulası ahlak ve değerler eğitimi* (2.baskı). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Çakıroğlu, A. E. (2013). *Değerler eğitiminde korku kültürünün etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Çelikkaya, H. (1996). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (Geliştirilmiş 6. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çileli, M. (1986). *Ahlak psikolojisi ve eğitimi*. Ankara: V Yayınları.
- Dede, Y. (2007). Matematik öğretiminde değerlerin yeri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 12-25.
- Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, D. (2018). Matematik öğretim programında yer alan değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 678-705. DOI: 10.26466/opus.476727
- Deveci, H. ve Ay, T. S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167-181.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeğiyle sınanması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, G. (2007). *Sosyoloji: Kavram ve sonuçlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırma bir yaklaşım* içinde (s. 255-284). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Eğitim Yönetimi*, 10(39), 356-383.
- Doruk, B. K. (2012). Değerler eğitimi için kullanışlı bir araç olarak matematiksel modelleme etkinlikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler*, 12(2), 1653-1672.
- Dökmen, Ü. (2000). *İletişim çatışmaları ve empati*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş: Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2014). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Akademi.
- El Hassan, K. ve Kahil, R. (2005). The effect of "living values: an educational program" on behaviors and attitudes of elementary students in a private school in Lebanon. *Early Childhood Education Journal*, 33, 81-90.
- Engin, G. (2014). *Türkçe ve beden eğitimi öğretim programları ile bütünleştirilmiş değerler eğitimi programının etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Fernandes, L. (1999). *Value personalisation: A base for value education*. www.eric.ed.gov, (Erişim Numarası: ED 434880).
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji nedir?* (çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2(2), 1-18.
- Gözel, Ü. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gürhan, E. ve Çiftçi, S. (2017). İlkokullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının yönetici ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi (Konya-Selçuklu örneği). *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi (Inesjournal)*, 4(13), 230-246.
- Herdem, K. (2016). *Yedinci sınıf fen bilimleri dersi konularıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin değer gelişimine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adıyaman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.
- Horzum, T. ve Ertekin, E. (2015). Matematik eğitimi ve matematiksel değerler. H. H. Bircan ve B. Dilmaç (Editörler). *Değerler bilançosu: felsefe, sosyoloji, kamu, eğitim içinde* (s. 267-287). Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler psikolojisi ve eğitimi* (1. baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hökelekli, H. (2013). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Huitt, W. (2004). Values educational psychology interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University. <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/values.html> adresinden alınmıştır.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- İpekçi, S. (2018). *Altıncı sınıf matematik öğretim programı ile bütünleştirilmiş değerler eğitimi program tasarısının etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil, M. E. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-80.
- Kale, N. (2007). Nasıl bir değerler eğitimi? R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan ve M. Zengin (Editörler). *Değerler ve eğitimi* içinde (s. 314-322). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde 100 temel eser yoluyla değerler eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karaman, P. ve Karaman, A. (2016). Fen bilimleri öğretmenlerinin yenilenen fen bilimleri öğretim programına yönelik görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 243-269.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler dersindeki bazı değerlerin kazanılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). *Ahlak ve değerler eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Keskinoglu, M. Ş. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimlerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kınacı, M. K. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kirschebaum, H. (2000). From values clarification to character education: A personal journey. *Journal of Humanistic Counseling and Development*, 39(1), 4-17.
- Köylü, M. (2007). Küresel bağlamda değerlere duyulan ihtiyaç. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan ve M. Zengin (Editörler). *Değerler ve eğitimi* içinde (s. 287-311). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kunduroğlu, T. (2010). *4. sınıf fen ve teknoloji öğretim programıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuzu, K. (2015). *Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ve bu görüşlerin sınıfıçi uygulamalara yansması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- McMillan, J. H. (2000). *Educational research: Fundamentals for the consumer* (3. baskı). New York: Longman.
- MEB (2010). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlk Ders Genelgesi. Sayı: 2010/53.
- MEB (2017). Güncellenen öğretim programlarının illerde yapılacak tanıtım çalışmalarında koordinatör öğretmenlerin kullanacağı dokümanlar <http://tegm.meb.gov.tr/www/guncellenen-ogretim-programlarinin-illerde-yapilacak->

[tanitim-calismalarinda-koordinator-ogretmenlerin-kullanacagi-dokumanlar/icerik/452](https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi_program.pdf) adresinden alınmıştır.

- MEB (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. Ankara: MEB. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi_program.pdf adresinden alınmıştır.
- MEB (2018). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. baskı). Thousand Oaks, CA: Sage Yayınları.
- Öğretici, B. (2011). *İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitime yönelik uygulamaların etkililiğinin araştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Önder, M. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının aile eğitimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 377-386.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Özdemir, B. (2015). Karakter eğitime yönelik yayınlanan kitapların nitelikleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Editörler). *Değerler ve eğitimi içinde* (s. 693-706). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Özden, Y. (2005). *Eğitimde dönüşüm yeni değer ve oluşumlar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-240.
- Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özlem, D. (2002). *Kavramlar ve tarihleri 1*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Özmete, E. (2007). Effect gender on the value perception of the young: A case analysis. *College Student Journal*, 41(4), 859- 871.
- Poyraz H. ve Dere H. (2006). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Sağlam, A. (2016). Değerler eğitiminin öğrenci davranışlarına etkisinin veli görüşlerine göre incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 723-742.
- Seah, W. T. ve Bishop, A. J. (2000, Nisan). *Values in mathematics textbooks: A view through two Australasian regions*. Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği'nin 81. Yıllık Toplantısı'nda sunuldu, New Orleans, LA.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve öğrenme* (Geliştirilmiş 7. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Selçuk, Z. (2010). *Eğitim psikolojisi* (18. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Silah, M. (2005). *Sosyal psikoloji davranış bilimi* (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Şahin, Ö. ve Başgöl, M. (2018). Ortaokul matematik ders kitaplarında sosyal değerler. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 90-104. DOI: <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.1890>
- Taymur, Z. A. (2015). *İlkokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma-Batman ili örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Tezcan, M. (2005). *Sosyolojik kuramlarda eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Traynor, P. L. (2002). Scientific evolution of five strategies teachers use to maintain order. *Education*, 122(3), 453-510.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2016). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Türk Eğitim Derneği [TED]. (2010). *Ortaöğretime ve yükseköğretime geçiş sistemi*. Ankara: Dumat Ofset.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Welton, A. D. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: Strategies for teaching social studies*. Houghton Mifflin Company, USA.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Yayımlanmamış doktora tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi, eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of Turkish class teachers: A phenomenological approach. *Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.
- Ziebertz, H. G. (2007). Çok kültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan ve M. Zengin (Editörler). *Değerler ve eğitimi içinde* (s. 445-466). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

EKLER

Ek. 1 Öğretmen Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

I. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyet : ( ) K ( ) E

2. Yaş :

3. Eğitim Durumu : ( ) Lisans ( ) Y.Lisans ( ) Doktora

4. Mesleki Kıdem : ( ) 1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 11-15 yıl ( ) 16-20 yıl ( ) 21+ yıl

5. Değerler eğitimi ile ilgili bir eğitim alıp almadığı :

Evet ( ) Nereden aldığınızı lütfen belirtiniz :

Hayır ( )

II. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI

1. Değerler eğitimi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

- Gerekliliği, amacı
- Okulunuzda değerler eğitimi kapsamındaki çalışmalar ve sizce yapılması gerekenler
- Hangi sınıf düzeylerinde, hangi derslerde ağırlık verilmesi gerektiği
- Hangi değerlerin daha çok önemsendiği

2. Güncellenen ortaokul matematik dersi öğretim programında yer alan değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılması ile ilgili görüşleriniz nedir?

3. Değerlerin matematik dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek verilmesine dair programda yapılan açıklamaların ve verilen örneklerin yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Matematik ders kitaplarının yeterliliği

4. Derslerinizde değerler eğitime yönelik ne tür etkinlikler yapmaktasınız?

- Hangi kazanımla hangi değeri bütünleştiriyorsunuz?

5. Derslerinizde, değerler eğitimi ile ilgili kazanımların öğrencilere ne düzeyde kazandırıldığını nasıl belirliyorsunuz?

6. Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

7. Matematik derslerinde değerler eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için neler yapılabilir?

8. Konu ile ilgili olarak benim sormadığım ama eklemek istedikleriniz varsa lütfen ekleyiniz.

Ek. 2 Ders İçi Etkinlikler**ETKİNLİK 1****Ders :** Matematik**Sınıf Düzeyi :** 7. Sınıf ve 8. Sınıf**Süre :** 1 ders saati (40 dk.)**Kazanım :** **M.7.4.1.2.** Bir veri grubuna ait ortalama, ortanca ve tepe değeri bulur ve yorumlar.**M.8.5.1.5.** Basit bir olayın olma olasılığını hesaplar.**Değer :** Adalet**CİRİT ATMA**

Milli takıma cirit atma branşında Nevşehir ilinden bir sporcu seçilecektir.

Elemelere Hakan, Koray ve Nadir isimli üç sporcu katılmıştır. Her sporcuya 5'er atış hakkı tanınmıştır. Sporcuların cirit atışlarındaki dereceleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Dereceler Sporcular	1.atış	2.atış	3.atış	4.atış	5.atış
Hakan	75,3 m	76,2 m	72 m	82,3 m	79,2 m
Koray	76,4 m	76 m	73 m	74 m	85,6 m
Nadir	77 m	71,7 m	80 m	83,2 m	63,1 m

1. Milli takıma hangi sporcu seçilmelidir? Nedenini açıklayınız.

2. Adil bir seçim yaptığınızı düşünüyor musunuz? Nedenini açıklayınız.

3. Matematiğin adaleti sağlamadaki rolü nedir?

4. Yarışmacılardan biri siz olsaydınız ve hak ettiğinizi düşündüğünüz halde milli takıma seçilmeseydiniz ne yapardınız?

5. Adaletsiz bir duruma müdahale eder misiniz? Neden?

ETKİNLİK 2

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 8. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : M.8.2.2.6. Doğrunun eğimini modellerle açıklar; doğrusal denklemleri ve grafiklerini eğimle ilişkilendirir.

M.8.3.1.5. Pisagor bağıntısını oluşturur; ilgili problemleri çözer.

Değer : Sorumluluk, yardımseverlik

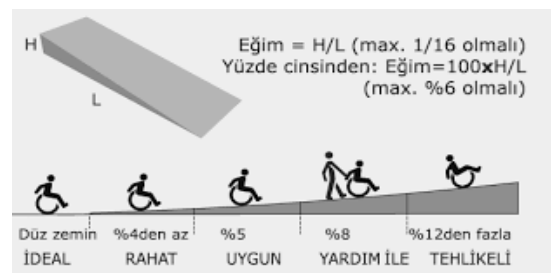
ENGELLİ RAMPASI

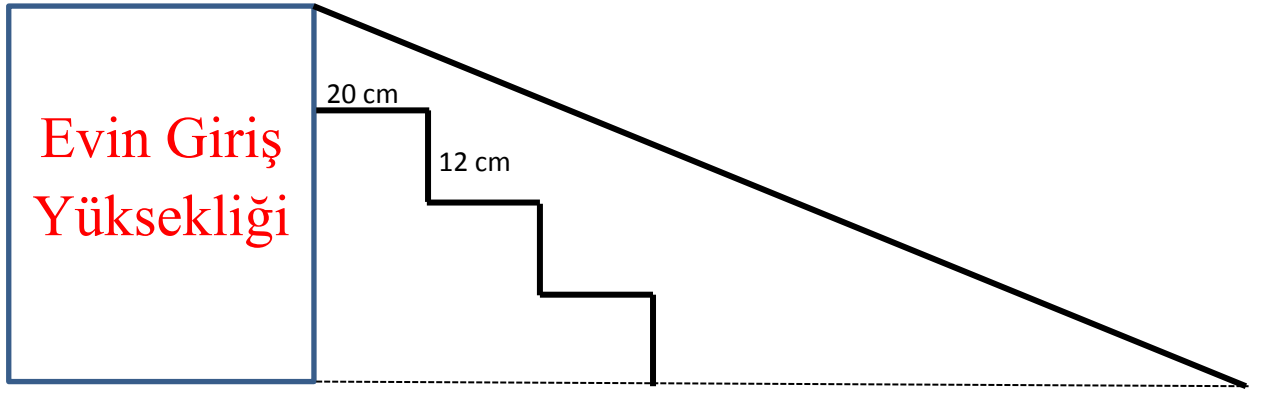
Hüseyin Öğretmen bir köy okulunda görev yapmaktadır. Öğrencilerini ve ailelerini daha yakından tanımak isteyen Hüseyin Öğretmen ev ziyaretleri yapmaktadır. Bir gün ortopedik engelli öğrencisi Gözde'nin ailesini ziyarete gitmiş, ailenin maddi durumunun kötü olduğunu ve öğrencisinin de evin girişinin yüksek ve merdivenli olmasından dolayı tek başına evin bahçesine dahi çıkamadığını görmüştür.

Hüseyin Öğretmen evin girişinde portatif bir engelli rampası olursa öğrencisinin tekerlekli sandalye ile tek başına dışarı çıkabileceğini düşünmüş ve konuyu araştırmaya başlamıştır.

Araştırmaları sonucunda engelli rampasının eğiminin **maksimum % 6** olması gerektiği bilgisine ulaşmıştır.

Merdiven basamaklarının yatay ve dikey uzunluklarının her basamakta aynı ve yukarıdaki ölçülerde olduğunu gören Hüseyin Öğretmen hesaplarını yapmış ve öğrencisine yardımcı olmak için gereken girişimlerde bulunmuştur.

1. Rampanın başlangıç noktasının merdivenin başlangıç noktasına uzaklığı **en az** kaç cm olmalıdır?

2. Portatif rampanın uzunluğu **yaklaşık** olarak **en az** kaç m olmalıdır?

3. Hüseyin Öğretmen eğitime dikkat etmeseydi nasıl bir durumla karşılaşabilirdi?

4. Hüseyin Öğretmen'in bu davranışı hakkında ne düşünüyorsunuz?

5. Toplumda engelli bireylerin yaşamını kolaylaştırmak için ne gibi önlemler alınabilir?

ETKİNLİK 3

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 8. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

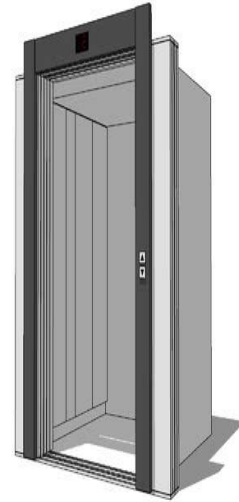
Kazanım : M.8.2.3.1. Birinci dereceden bir bilinmeyenli eşitsizlik içeren günlük hayat durumlarına uygun matematik cümleleri yazar.

M.8.2.3.3. Birinci dereceden bir bilinmeyenli eşitsizlikleri çözer.

Değer : Sorumluluk, tasarruf (zamandan tasarruf)

ASANSÖRLE YÜK TAŞIMA

Hasan Bey, bir şirketin sipariş ettiği 82 koli A4 kağıdını şirketin üçüncü katına asansörle çıkaracaktır. Hasan Bey, zamanı kısıtlı olduğu için taşıma işlemini olabildiğince kısa sürede gerçekleştirmek istemektedir. Taşınacak her bir kolide 8 paket A4 kağıdı vardır ve her bir paketin ağırlığı 2,5 kg'dır.

Hasan Bey, asansöre kolileri koyarken “ En fazla 600 kg taşınabilir.” uyarısını görmüş ve işi acele olmasına rağmen bu uyarıya dikkat ederek hareket etmek istemiştir. Hasan Bey'in ağırlığı 80 kg'dır ve kolileri indirmek için her seferinde kolilerle birlikte asansörle yukarı çıkacaktır.

1. Hasan Bey, asansörle tek seferde **en fazla** kaç koliyi yukarı taşıyabilir?

2. Hasan Bey, taşıma işlemini **en az** kaç seferde tamamlar?

3. Siz olsaydınız **daha az** seferde taşıma işlemini gerçekleştirebilir miydiniz?

4. Hasan Bey, asansörde yazan uyarıya dikkat etmeseydi ne gibi sonuçlarla karşılaşabilirdi?

5. Kuralların günlük hayattaki yeri ve önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

6. Kurallara uyar mısınız, uymayanları uyarır mısınız? Neden?

ETKİNLİK 4

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 8. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : M.8.1.1.1. Verilen pozitif tamsayıların çarpanlarını bulur; pozitif tamsayıları üslü ifade ya da üslü ifadelerin çarpımı şeklinde yazar.

Değer : Sorumluluk (tasarruf)

BAHÇEMİ EKİYORUM HAYVANLARI SEVİYORUM

Bir köy okulunda görev yapmakta olan Hülya Öğretmen, öğrencileriyle birlikte okullarının çok geniş olan bahçesini değerlendirmek amacıyla bir proje geliştirmişlerdir. Hülya Öğretmen, “Bahçemi Ekiyorum, Hayvanları Seviyorum.” isimli proje kapsamında öğrencilerini iki gruba ayırmıştır. Birinci grup olan “Tarım Grubu” okul bahçesinde çeşitli meyve ve sebzeler yetiştirecekler, ikinci grup olan “Hayvancılık Grubu” ise bahçede kümes hayvanları yetiştireceklerdir.

Hülya Öğretmen, her iki gruba da okul bahçesinde, alanı 24 m^2 ve kenarları tam sayı olan dikdörtgen şeklinde bölge oluşturmalarını ve oluşturdukları bölgelerin etrafını bir sıra telle çevirmelerini istemiştir.

Gruplar bölgelerini oluşturmuş ve etrafını çevirmek için metresi 5 lira olan tele aşağıdaki fiyatları ödemişlerdir.

Tarım Grubu : 110 lira

Hayvancılık Grubu : 140 lira

1. Tarım ve hayvancılık grubunun bölgelerini modelleyip fiyat farkının neden kaynaklandığını açıklayınız.

2. Siz olsaydınız maliyeti düşürmek için nasıl bir bölge tasarlardınız?

3. Günlük hayatınızda yapacağınız işlerin maliyetini önceden hesaplar mısınız?

4. Matematiğin tasarruf konusunda önemi nedir?

5. Tasarruf sizin için ne ifade etmektedir, tasarruflu olmak için neler yapıyorsunuz?

ETKİNLİK 5

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 7. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : M.7.1.5.2. Bir çokluğu diğer bir çokluğun yüzdesi olarak hesaplar.

Değer : Sorumluluk

ÖDENMEMİŞ FATURALAR

Kerim, ailesiyle birlikte yaşadığı ilde üniversite okuyan bir öğrencidir. Kerim'in annesi ve babası, annesinin sağlık sorunları sebebiyle tedavi olması için birkaç ay il dışına çıkacaklardır. Babası, Kerim'e derslerini aksatmamasını söylemiş ve faturaları takip edip zamanında ödemesi konusunda uyarılarda bulunmuştur. Kerim, eve gelen elektrik, doğalgaz ve su faturalarını daha sonra ödemek için bir köşeye koymuş fakat ödemeyi unutmuştur.

Bir gün üniversiteden eve geldiğinde evde elektrik olmadığını görmüş ve faturayı geciktirdiği için evin elektriğinin kesildiğini fark etmiştir. Diğer faturaları da inceleyen Kerim, o faturaların da son ödeme tarihlerinin geçtiğini görmüştür.

Daha fazla mağduriyet yaşamamak için ertesi gün faturaları ödemeye giden Kerim bir şokla daha karşılaşmıştır. Geciktirdiği faturalara gecikme faizi uygulandığını ve kesilen elektriği açtırmak için de belli bir ücret ödemesi gerektiğini öğrenmiştir.

Faturalar	Faturadaki fiyat	Gecikme Bedelli Fiyat	Açma-Kapama Ücreti
Elektrik	60	69	30
Doğalgaz	240	264	-
Su	48	53.76	-

Kerim faturaları ödemiş, bundan sonra daha dikkatli olması gerektiğinin farkına varmıştır.

1. Her bir faturaya uygulanan gecikme faizi yüzdesini bulunuz.
2. Kerim, faturaları geciktirdiği için fazladan kaç lira para ödemiştir?
3. İşlerimizi zamanında yapmazsak ne gibi sıkıntılarla karşılaşabiliriz?
4. Sorumlu olduğumuz işleri unutmamak için ne gibi önlemler alabiliriz?
5. Sizin günlük hayatta ne gibi sorumluluklarınız vardır?

ETKİNLİK 6

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 7. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : M.7.1.5.3. Bir çokluğu belirli bir yüzde ile arttırmaya veya azaltmaya yönelik hesaplamalar yapar.

Değer : Dürüstlük

ARABA SATIŞI

Erdal amca, arabasını satmak için galerici Emin Bey'in galerisine gitmiştir. İkili pazarlığa oturmuş ve aralarında şu konuşma geçmiştir:

Galerici Emin Bey:

- Erdal amca arabanı iyi görünüyor. Arabana ne kadar istiyorsun?

Erdal amca:

- Arabama **80 bin lira** istiyorum.

Galerici Emin Bey:

- Amcacığım fiyatı çok fazla istiyorsun, gel pazarlık yapalım, uygun bir fiyatta anlaşalım. Fiyatı **% 10 aşağı** çekersen arabayı alabilirim.

Erdal amca:

- Haklısın evladım. **% 10 indirimli** şekilde anlaşalım.

Satış fiyatı konusunda anlaşan ikili arabanın herhangi bir arızası olup olmadığını öğrenmek için bir oto servise aracı göstermeye gitmişlerdir. Aracı inceleyen usta, araçta bazı arızalar tespit etmiş, aracın biraz masrafının olduğunu belirtmiştir. Emin Bey, aracı anlaştıkları fiyata alırsa zarar edeceğini söylemiştir. Bunun üzerine usta, **anlaştığınız fiyatı %5 daha indirip** karara bağlayın diye öneride bulunmuştur. Erdal amca ve Emin Bey öneriyi kabul edip anlaşmışlardır.

Notere giden ikili arasında şu konuşma geçmiştir:

Erdal amca:

- **Toplamda %15 indirimli** miktarı ödemen gerekiyor değil mi evladım?

Galerici Emin Bey:

- Hayır Erdal amca, yanlış hesaplıyorsun, sana **daha fazla para** vermem gerekiyor.

Satış, galerici Emin Bey'in hesapladığı miktarla doğru bir şekilde gerçekleşiyor.

1. Erdal amcanın hesabına göre aracın satış fiyatı ne kadar olmalıdır?

2. Galerici Emin Bey'in yaptığı hesaba göre aracın fiyatı ne kadardır?

3. İkisinin hesabı arasındaki fark kaç liradır?

4. Galerici Emin Bey'in noterdeki davranışı hakkında ne düşünüyorsunuz?

5. Günlük hayatınızda sizin çıkarınıza olan yanlış bir durumu düzeltir miydiniz?

6. Kandırıldığınızda veya size karşı dürüst olunmadığında ne hissedersiniz?

ETKİNLİK 7

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 7. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : M.7.1.4.5. Doğru orantılı iki çokluğa ait orantı sabitini belirler ve yorumlar.

M.7.1.5.1. Bir çokluğun belirtilen bir yüzdesine karşılık gelen miktarını bulur; belirli bir yüzdesi verilen çokluğun tamamını bulur.

Değer : Adalet

İŞVEREN NE YAPSIN?

Bir işyerinde çalışan üç kişinin bir haftalık çalışma süreleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Günler	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
Kişiler							
Furkan	9 sa	9 sa	10 sa	8 sa	9 sa	5 sa	-
Kemal	8 sa	8 sa	9 sa	9 sa	7 sa	-	4 sa
Tekin	10 sa	10 sa	8 sa	9 sa	9 sa	5 sa	4 sa

Haftalık toplam 4500 lirayı üç işçisine dağıtacak olan işveren dağıtımını nasıl yapacağını düşünmektedir.

1. SEÇENEK
Çalışanlarıma bu parayı eşit paylaşmalıyım.

2. SEÇENEK
Çalışanlarıma bu parayı haftalık çalışma saatlerine göre paylaşmalıyım.

3. SEÇENEK
Çalışanlarıma bu paranın % 20 sini eşit paylaştırdıktan sonra geriye kalan parayı haftalık çalışma sürelerine göre paylaşmalıyım.

1. İşveren düşündüğü 1. seçeneğe göre hareket etseydi çalışanlarına haftalık kaç lira vermesi gerekirdi?

2. İşveren düşündüğü 2. seçeneğe göre hareket etseydi çalışanlarına haftalık kaç lira vermesi gerekirdi?

3. İşveren düşündüğü 3. seçeneğe göre hareket etseydi çalışanlarına haftalık kaç lira vermesi gerekirdi?

4. Siz olsanız hangi seçeneği seçerdiniz veya farklı bir seçenek düşünür müydünüz?
Neden?

5. Eşit paylaşımın adil bir paylaşım olduğunu düşünüyor musunuz?

ETKİNLİK 8

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 7. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : **M.7.3.2.4.** Eşkenar dörtgen ve yamuğun alan bağıntılarını oluşturur, ilgili problemleri çözer.

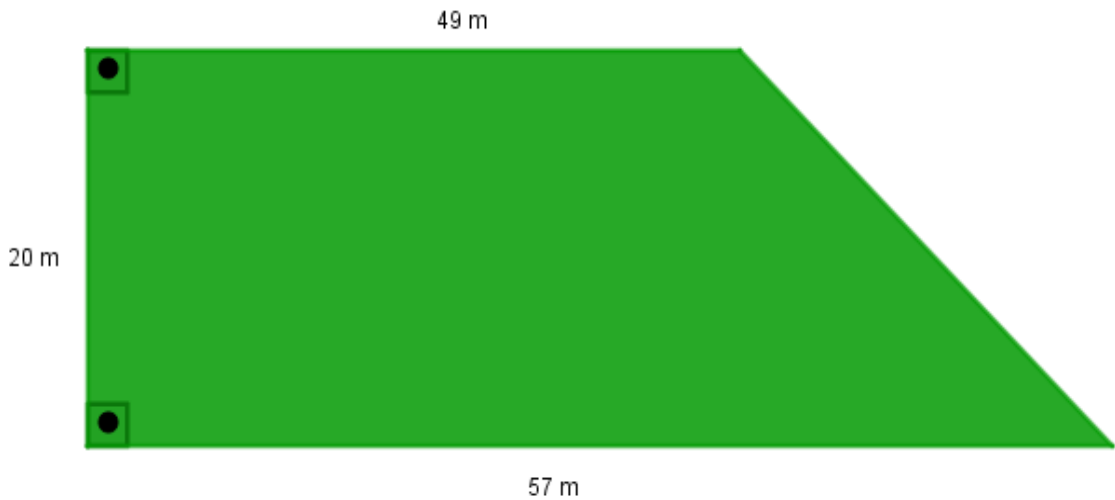
Değer : Adalet, sorumluluk

MİRAS PAYLAŞIMI

Mustafa amca kimsesizlere, hastalara, sokak hayvanlarına duyarsız kalmayan hem maddi hem de manevi olarak destek veren tanıdığı herkesin çok sevdiği yardımsever bir insandı.

Mustafa amca vefatından önce mal varlığından bir kısmını yardım kuruluşlarına bağışlamış bir kısmını da kendisi gibi yetiştirdiği oğulları Ali ve Ahmet'e bırakmıştır. Hayatı boyunca adaletli olmaya özen gösteren Mustafa amca, oğullarına şu vasiyeti etmiştir: “Vefatımdan sonra size bıraktığım mal varlıklarımı haksızlık olmasın diye eşit bir şekilde paylaşmanızı istiyorum.”

Babalarının vefatından sonra oğulları mal varlıklarını eşit şekilde paylaşmış fakat aşağıdaki yamuk şeklindeki tarlayı nasıl paylaşacaklarını bilememişlerdir.

1. Ali ve Ahmet'in hissesine kaç m² alan düşer?

2. Ali ve Ahmet'in tarlayı nasıl paylaşmaları gerektiğini açıklayınız ve şekil üzerinde gösteriniz.

3. Siz olsaydınız vasiyete uyar mıydınız? Neden?

4. Eşit paylaşımın adil olmadığı durumlar olabilir mi? Örneklendiriniz.

ETKİNLİK 9

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 6. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : M.6.1.6.6. Ondalık gösterimleri verilen sayılarla 10, 100 ve 1000 ile kısa yoldan çarpma ve bölme işlemlerini yapar.

Değer : Dürüstlük

KURUŞ KURUŞ ALIŞVERİŞ

Ayşe girdiği markette bir adet su almış, kasiyere 50 kuruş para vermiştir. Bir şişe suyun fiyatı 49 kuruş olmasına rağmen para üstü olan 1 kuruşu kasiyer Ayşe'ye geri vermemiştir. Ayşe çoğu üründe fiyatların bu şekilde yazıldığını, 1 kuruşluk para üstlerinin verilmediğini ve insanların bu durumu önemsemediğini fark etmiştir. Önemsenmeyen bu kuruşların satışların fazla olması durumunda markete ekstra gelir getireceğini düşünmüştür.

Bir markette 4 farklı ürünün satış fiyatları ve günlük satış adetleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Ürünler				
Adet satış fiyatı	10,99	7,99	1,19	0,49
Günlük satış adedi	100	100	1000	1000

Not : Her müşterinin 1 adet satın aldığı varsayılacaktır.

Bu 4 ürünün satışına göre;

1. Market kuruş iadesi yapmadığı için bir günde toplam kaç lira gelir elde etmiştir?

2. Market kuruş iadelerini yapmış olsa bir günde toplam kaç lira gelir elde etmesi gerekirdi?

3. Market bir günde fazladan kaç lira kâr elde etmiştir?

4. Sizce marketler neden böyle bir fiyat uygulaması yapmaktadır?

5. Markette birçok ürünün bu şekilde satıldığını ve fazladan gelir elde edildiğini düşündüğümüzde marketin bu yaklaşımını dürüstlük açısından doğru buluyor musunuz?

6. Siz market sahibi olsaydınız böyle bir fiyat uygulaması yapar mıydınız? Neden?

ETKİNLİK 10

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 6. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : M.6.1.6.3. Ondalık gösterimleri verilen sayıları belirli bir basamağa kadar yuvarlar.

M.5.1.5.6. Ondalık gösterimleri verilen sayılarla toplama ve çıkarma işlemleri yapar.

Değer : Dürüstlük, dostluk, yardımseverlik

YUVARLAK HESAP

Mehmet Bey'in manav dükkânı vardır. Oğlu Metin, hafta sonları kendisine dükkânında yardımcı olmaktadır. Metin'in okuldaki arkadaşlarından biri zor durumdadır ve Metin arkadaşına maddi yönden destek vermek istemektedir. Harçlıkları kendisine zor yeten Metin, fazla para istediğinde babasının kızacağından da çekinmektedir. Bu duruma bir çare arayan Metin şu çözümü bulmuştur: “ Müşterilerin aldığı ürünlerin fiyatlarını yukarı yuvarlarsam elimde fazladan para kalır, böylelikle paraları biriktirip arkadaşşıma yardımcı olabilirim.”

Müşterilerden biri aldığı ürünleri tartılması için kasaya getirmiştir. Metin'in tarttığı ürünlerin gerçek fiyatları ve yuvarladığı fiyatlar aşağıda verilmiştir.

Ürün Adı	Gerçek Fiyat	Yuvarlanan Fiyat
Domates	5,65	6
Patates	6,3	7
Elma	2,49	3
Portakal	5,48	6
Muz	12,2	13

Bu durumu fark eden babası, Metin'e kızmış ve neden bu davranışta bulunduğunu sormuştur. Metin, mahcup bir şekilde durumu babasına anlatmıştır.

1. Müşterinin gerçekte ödemesi gereken fiyat kaç liradır?

2. Metin müşteriden fazladan kaç lira almıştır?

3. Metin yuvarlamayı doğru bir şekilde yapsaydı müşterinin kaç lira vermesi gerekirdi?

4. Metin'in yaptığı davranış hakkında ne düşünüyorsunuz? Siz olsaydınız ne yapardınız?

5. Metin'in babası Mehmet Bey'in yerinde olsaydınız ne yapardınız?

6. Çevrenizde zor durumdaki insanlara nasıl yardım edersiniz?

ETKİNLİK 11

Ders : Matematik

Sınıf Düzeyi : 5. Sınıf

Süre : 1 ders saati (40 dk.)

Kazanım : M.5.1.3.1. Birim kesirleri sayı doğrusunda gösterir ve sıralar.

Değer : Adalet

PASTA İKRAMI

Miray ve ikiz kardeşi Beray, doğum günleri için pastaneden aynı büyüklükte iki tane çikolatalı yuvarlak pasta almıştır.

İkiz kardeşlerin doğum gününe 9 kişi katılmıştır. Eğlenceli vakit geçirdikten sonra sıra pasta kesmeye gelmiştir. Kardeşler, pastalardan ilkinin 6, ikincisini 5 eşit dilime ayırıp hiç artmayacak ve herkese birer dilim pasta düşecek şekilde ikram etmiştir.

1. Birinci ve ikinci pastalardan kişi başına düşen pasta dilimi büyüklüklerini kesir olarak ifade edip karşılaştırınız.

2. Adil bir paylaşım olmuş mudur?

3. Siz olsaydınız nasıl bir paylaşım yapardınız?

4. Hayatınızda adil olmaya dikkat eder misiniz? Örneklendiriniz.

Ek. 3 Öğrenci Görüşme Formu**ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU**

1. Değerlerimiz ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

- Değer tanımı,
- Etkinlik öncesi ve sonrası değerlerimizle ilgili farkındalık ve düşünceler,
- Günlük yaşamlarında önemsedikleri değerler, önem sırası.

2. Etkinlikler öncesinde matematik derslerinde değerlerimize nasıl yer veriliyordu?

3. Matematiğin etkinliklerde yer alan değerlerimizle ilişkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

4. En çok hangi etkinlik ilginizi çekti? Neden?

5. Etkinliklerin size ne gibi bir faydası olduğunu düşünüyorsunuz?

6. Matematik derslerinde yapılan bu etkinlikler size neler hissettirdi?

7. Bu tür etkinliklerin gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

8. Benim sormadığım ama sizin eklemek istedikleriniz varsa lütfen belirtiniz.

Ek. 4 Araştırma İzinleri

T.C.
NEVŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 49405861-44-E.5621361
Konu : Araştırma İzni
(Ersin GÜLEŞ)

18/03/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi :a) Tokat Gaziosman Paşa Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 25/02/2019 tarihli ve E.2962 sayılı yazısı.
b) Müdürlüğümüz Ölçme Değerlendirme Sınav Şube Müdürlüğünün 14/03/2019 tarihli ve 5397296 sayılı yazısı.

Tokat Gaziosman Paşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Matematik Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ersin GÜLEŞ' in Dr. Öğr. Üyesi Esra BALGALMIŞ danışmanlığında "Güncel Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Örnek Uygulamalar" konulu anket çalışmasını, dilekçede belirtilen okullarda gönüllülük esasına dayalı ve eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde uygulanmasının komisyon tarafından uygun görüldüğüne dair ilgi (b) yazı ekte yer almaktadır.

Anılan araştırma izninin 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında, ilimiz merkezindeki ve Acıgöl ilçesindeki ortaokul matematik öğretmenlerine yönelik, gönüllülük esasına dayalı, eğitim öğretimi aksatmamak şartı ve Okul Müdürlüğünün muvafakatinde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Murat DEMİR
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
18/03/2019

Aydın ABAK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Yeni Kayseri Cad. Hükümet Konagi 50100 NEVŞEHİR Ayrıntılı bilgi için: E.YAZICI - VHKİ
Elektronik Ağ: www.nevshehirmeb.gov.tr Tel: (0 384) 213 79 33 -166
e-posta: hizmetci50@meb.gov.tr Faks: (0 384) 213 20 68

Evrak Tarih ve Sayısı: 26/03/2019-E.17421

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :71584433-044/
Konu :Anket izin onayı (Ersin GÜLEŞ)

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Esra YILDIZ
Öğretim Üyesi

İlgi : Öğrenci İşleri Şube Müdürlüğü; 25/03/2019 Tarihli, 17294 sayılı yazı.

Anabilim Dalımız Matematik Eğitimi Bilim Dalı 159911039 numaralı yüksek lisans öğrencisi Ersin GÜLEŞ'in, Dr.Öğr.Üyesi Esra BALGALMIŞ YILDIZ danışmanlığında hazırlanmış olduğu tez çalışması kapsamında Nevşehir İl Müdürlüğünden talep etmiş olduğu anket izin isteğinin uygun olduğuna ilişkin ilgi yazı ve ekleri yazımız ekinde gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Kerem KILIÇER
Enstitü Müdürü

EK :
İlgi yazı ve ekleri (3 sayfa)

DAĞITIM
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi
Anabilim Dalı Başkanlığına
Dr. Öğr. Üyesi Esra YILDIZ

Evrak Tarih ve Sayısı: 25/03/2019-E.17294

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı :56314351-044/
Konu :Ersin GÜLEŞ (Anketler)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) Enstitü Sekreterliği; 22/02/2019 Tarihli, 10994 sayılı yazı.
b) Nevşehir Valiliği, 19/03/2019 tarihli ve E.5671703 sayılı yazı.

İlgi "a" yazınız 25/02/2019 tarih 2962 sayılı yazımız ile Nevşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne iletilmiş olup, konu hakkındaki cevabi ilgi "b" yazı ilişikte gönderilmiştir. Bilgi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. İsa GÖKÇE
Rektör V.

EK :
İlgi "b" yazı

Tarih ve Sayı: 25/03/2019-8910

T.C.
NEVŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 49405861-44-E.5671703
Konu : Anket İzni
(Ersin GÜLEŞ)

19/03/2019

TOKAT GAZİOSMAN PAŞA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : Nevşehir Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 18/03/2019 tarihli ve 5621361 sayılı oluru.

Tokat Gaziosman Paşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Matematik Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ersin GÜLEŞ' in Dr. Öğr. Üyesi Esra BALGALMIŞ danışmanlığında "Güncel Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Örnek Uygulamalar" konulu anket çalışmasını ilimiz merkezinde ve Acıgöl ilçesinde bulunan dilekçesinde belirttiği okullarda, gönüllülük esasına dayalı, eğitim öğretimi aksatmamak şartı ve okul müdürlüğü'nün muvafakatinde uygulama yapabilmelerine dair ilgi olur ekte gönderilmiş olup, adı geçen anket sonuçlarından Müdürlüğümüze bilgi verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Aydın ABAK
Vali a.

Vali Yardımcısı
19 Mart 2019

EK:
-Olur (1 Adet)

Gözetli Elektronik İmza
Ash ile Aynı Lt.
001...

(Handwritten signature)
Şef 4

Yeni Kayseri Cad Hükümet Konagi 50100 NEVŞEHİR
Elektronik Ağ: www.nevschirmeb.gov.tr
e-posta: hizmeteci50@meh.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: E.YAZICI - VHKİ
Tel: (0 384) 213 79 33 -166
Faks: (0 384) 213 20 68

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meh.gov.tr> adresinden fa76-3c63-39c3-aed8-18fc kodu ile teyit edilebilir.

Ek. 5 Etik Kurul Kararı

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL KARARI

Karar Tarihi: 08.03.2019

Toplantı Sayısı: 04

Nevşehir İli Acıgöl İlçesi Topaç Ortaokulu Matematik Öğretmeni Ersin GÜLEŞ'in "Güncel Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Örnek Uygulamaları" isimli tez çalışma projesinin görüşülmesi.

2019.04.42. Nevşehir İli Acıgöl İlçesi Topaç Ortaokulu Matematik Öğretmeni Ersin GÜLEŞ 'in "Güncel Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Örnek Uygulamaları" isimli tez çalışma projesi görüşüldü.

Yapılan görüşmeler sonucunda, Proje yürütücülüğünü Nevşehir İli Acıgöl İlçesi Topaç Ortaokulu Matematik Öğretmeni Ersin GÜLEŞ'in üstlendiği "Güncel Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Örnek Uygulamaları" isimli tez çalışma projesi dosyası ve ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, projenin gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına kurulumuz üyeleri tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL KARARI

Karar Tarihi: 13.05.2019

Toplantı Sayısı: 07

Nevşehir İli Acıgöl İlçesi Topaç Ortaokulu Matematik Öğretmeni Ersin GÜLEŞ'in "Güncel Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Örnek Uygulamaları" isimli tez çalışma projesinin ikinci aşamasının görüşülmesi.

2019.07.75. Nevşehir İli Acıgöl İlçesi Topaç Ortaokulu Matematik Öğretmeni Ersin GÜLEŞ'in "Güncel Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Örnek Uygulamaları" isimli tez çalışma projesinin ikinci aşaması görüşüldü.

Yapılan görüşmeler sonucunda, Proje yürütücülüğünü Nevşehir İli Acıgöl İlçesi Topaç Ortaokulu Matematik Öğretmeni Ersin GÜLEŞ'in üstlendiği "Güncel Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Örnek Uygulamaları" isimli tez çalışma projesinin ikinci aşaması dosyası ve ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, projenin gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına kurulumuz üyeleri tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Erdoğan ÇİCEK
Rektör Yardımcısı
(Etik Kurul Başkanı)

Ek. 6 Öğretmen Görüşmeleri Araştırma Katılım Kabul Formu

ARAŞTIRMA KATILIM KABUL FORMU

Sayın Meslektaşım;

Bu görüşmenin amacı yenilenen matematik dersi öğretim programında belirtilen değerlerin, matematik dersi kazanımları içerisinde bütünlük olarak verilmesine dair uygulayıcı olan ortaokul matematik öğretmenlerinin görüş, düşünce, önerilerini tespit etmek ve uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmaktır. Verdiğiniz cevaplar yüksek lisans tez çalışmam kapsamında bilimsel bir araştırmaya katkı sağlayacak olup kesinlikle başka amaçlarla kullanılmayacaktır.

- Görüşmeye katılımı gönüllülük esastır.
- Görüşmede asla isminiz, kimliğinizle ilgili bilgiler geçmeyecek, görüşme verilerinin sizden toplandığını hiç kimse bilmeyecek ve beyan ettiğiniz bütün bilgiler, sizin isminiz yerine verilen kodlar ile raporlaştırılacaktır.
- Sorulara içtenlikle cevap vermeniz çalışmanın güvenilirlik ve geçerliliğini arttıracaktır.
- Hem zamanı daha iyi kullanma, hem de sorulara vereceğiniz yanıtların kaydının daha ayrıntılı tutulması bakımından izin vermeniz durumunda görüşme ses kayıt cihazıyla kaydedilecektir.
- İsteddiğiniz zaman görüşmeyi sonlandırabileceğiniz, görüşme esnasında veya sonrasında istemediğiniz kısımlar silinecektir.

Çalışmaya katılımınız ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Ersin GÜLEŞ

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Yukarıdaki bilgilendirmeler kapsamında çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Ad-Soyad :

İmza :

Ek. 7 Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma “Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programındaki Değer Kazanımlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Örnek Uygulamaların Geliştirilmesi” adıyla 13.05.2019 - 31.05.2019 arasında yürütülecek bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Değerler eğitiminin matematik dersi sınıf içi uygulamalarının öğrenci görüşleri çerçevesinde incelenmesidir.

Araştırma Uygulaması: Sınıf içi etkinlikler ve görüşme şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilenmeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Görüşmeye katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru

sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Ersin GÜLEŞ

Kurumu : Topaç Ortaokulu (Acıgöl/Nevşehir)

e - posta : ersgules@hotmail.com

*Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi .....
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.*

(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

Not: Görüşmeler esnasında öğrencinin de onay vermesi halinde görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilecektir.

...../...../ 2019

Veli Adı-Soyadı :

İmza :

Telefon Numarası :

Ek. 8 Özgeçmiş**ÖZGEÇMİŞ**

Adı Soyadı	Ersin GÜLEŞ
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 25.05.1988 / Üsküdar
İletişim Bilgileri	E-posta: ersgules@hotmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 2002-2006 Mehmet Adnan Özçelik Anadolu Lisesi / Mersin Lisans: 2009-2013 Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Yüksek Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik Eğitimi Yüksek Lisans Programı
İş Deneyimi	2013-2017 Milli Eğitim Bakanlığı Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü Semerci Ortaokulu Matematik Öğretmeni 2017-2018 Milli Eğitim Bakanlığı Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü Plevne İmam Hatip Ortaokulu Matematik Öğretmeni 2018-halen Milli Eğitim Bakanlığı Nevşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Topaç Ortaokulu Matematik Öğretmeni